

1
Krátká Mauno-
Konec' diolousi
(Kazirozy Forone.)
M. 277 1. - 14 oz.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΑΙΝΟΜΕΝΟΣ.

AZ AZ

A' SZINOPEI

DIOGENESZ'

DIALOGUSAI.

Consil. Wieland írásából.

Münch

PESTEN,

Nyomt. Trattner Mátyásnál.

1 7 9 3.

112562

Insani sapiens, nomen ferat ae-
quus iniqui,

Ultra quam satis est, virtutem si
petat ipsam.

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN
 ÚRHÓZ
 SAROS-PATAKONN.

ÉD E S E N N emlétem még
 mindenkor azt az időt, melly-
 ben Te engemet mintegy ki-
 szakasztva más tanítványaid
 közzül, biztosabb társalkodá-
 sodra méltóztattál, 's karon
 fogva vezetvén Rómának és
 Græciának dőledékjei közzé,
 az elragadtatott Ifjat, ki az ő
 Poétáikbann eddig csak a' Poé-
 tákat lelte vala fel, a' Bölcsék-

nek ismerésére is szoktatgat-
 tad. Így ismértetted Te vélem
 a' Chryzippusznál és Krantor-
 nál filozofusabb Horátzot, és
 Homért; így Xénofont, Plu-
 tárchuszt, és azt a' csintalan
 Nevetőt, kinek bujdosó lelke
 legközelebb a' Ferney Urában
 ütötte-elő magát, Lúkiánuszt.
 És, ó mint ömlődözött olyan-
 kor teli szíved! mint ragadott-
 el szavaidnál nem kevésbé ta-
 nító példád! — — Ez a' meg-
 kábúlt Szókratesz már akkor
 Tanítóm vala nékem. Te az ő
 nyelvét nem értetted, mint én

1) Voltaire

nem a' Te Görögéidét. Elhő-
 vülve példád által a' gyerme-
 ki magahittség' mérészségével
 kezdtem őt Előtted magyaráz-
 ni, de megszégyenülve akad-
 tam-el. Vedd azt tőlem, éret-
 tebb férfitől, most; 's vedd
 örökös tiszteletemnek, 's a' leg-
 hívebb, legforróbb háládatos-
 ságnak, melly vala tanítvány-
 nak mellyjében a' legérdeme-
 sebb Nevelő eránt lobogott,
 jelenségéül; egyszersmind pe-
 dig engedd-meg, hogy közön-
 ségesen tiszteltt karaktered,
 azok előtt, kiknek gyávaságok

Diogeneszemnek különösségein
s egyenességén meg fog botrán-
kozni, önéki védelem és ment-
ség legyen. — Kérni fogom a'
barátság Isteneit, hogy nékem
szeretetedet tartsák-meg; tud-
ják ők, hogy ettől életemnek
sok bódogsága függ. — —
Áprilisznak 17dikénn 1792.

Kazincy.

— — *H*A hitelt érdemlenc az, a' mit *Diogenesz* felől a' a' *Filozofusok' Biográfiájának Kritika nélkül való Kompilátora*, vagy a' *Deipnozofisztikákat író nyomorútt Grammatikus* beszéll, úgy a' mi *Cynikusunk* a' legkábább, legocsmányabb és legszenvedhetetlenebb idétlen fájása lett volna

*) Töredék *Wielandnak* Előbeszédéből, mellynek első leveleiben azt akarja elhíttetni az Olvasóval, hogy ő ezt a' Munkát valamely *Benediktínusz Szerzet Klastromának* régi kézírásai közt lelte, 's *Németre* csak fordította.

az emberiségnek, 's meg nem lehetne fogni, miként mondhatott 's követhetett ez az *Ember* olly józan mondásokat és tetteket, a' millyeket a' *Régiék* említének felöle; 's az akkori idő' legelső rendű *Bölcsei* nek barátságát, és becsületét miképen nyerhette-meg.

A' kiknek ez eránt kétségei támadnak, megnyugtató magyarázatokat lelnek *Heumann*-bann és *Brucker*-benn. Nékem legyen elég a' *Diogenesz* ellen tett vád miatt, a' megnevezett két *Görög* *Írókkal* más két *Görög* *Írót* állítani szembe.

Ezeknek egyike *ARRIÁNUSZ* egy olly férfi, kit személyes érdemei *Kappadóciá*-nak kormányzékére ültettenek *Hadriánusz Császár* alatt; és, a' mi ennél több, a' ki tanít-

ványa 's barátja volt Epiktétusznak; sőt ennek a' második Szókratesznek egyszersmind Xénofonja is. Nékem nem a' legkedvesebb dolgom a' kiírás; azokat tehát, a' kik forrásomból meríthetnek, kéntelen vagyok az ő Epiktétuszának 22-dik és 24-dik részeire útasítani a' III. Könyvbenn. Látni fogják ott, melly kedves képet fest Arriánusz Diogeneszről; látni, hogy azzal a' függetlenségre vágyással, azzal a' bátor egyenességgel, azzal a' jószívűséggel, 's emberi 's Kozmopolitai érzésekkel festi mindenütt, mellyek által ő ezen Dialogusokban minden rendessége mellett megszeretteti magát az Olvasóval.

'S ha megengedem is bár, hogy Arriánusz őt csak a' szob-

bik oldalról festette; az mind-azáltal igaz lessz csakugyan, hogy oly rút, mint az őt gyalázó Iróknak róla vett képe, nem lehetett; mert a' ki szép férjfit akar festeni, nem választ Therziteszt modellnek.

Második Tanúm a' Filozofus DÆMONÁX, kinek karakterét Lucianusz, — egy olykor midőn valakit dicsér igen is hiteles Iró, mert ez rajta felette ritkán történik-meg! — Xenofoni tüzzel 's Platárchuszi kedvességgel rajzolta. Egykor a' régi Filozofusok felől lévén beszéd, 's az tétetvén kérdésül, hogy az elsőség mellyiket illeti? Én, monda Dæmonáx, Szókrateszt tisztetem, Diógeneszt csudálom, Arisztippuszt szeretem. — 'S midőn néki Olympiában

képsarampót akarának állítani, ezt a megtiszteltetést azon okból ellenzette, hogy Eldődijeknek gyalázatjokra ne váljon, hogy azok sem Szókratesznek, sem Diogenesznek nem állítottanak státuákat.

Hogy Diogenesz azok előtt, a' kik között élt, nem vólt tekintetben, és inkább Eszelőködőnek tartatott, mint valóban Bölcsnek, az meg nem cáfolja az Arriánusz és Dæmonár tanúságából eredett állítást. Mit nem kellene nekünk tartanunk Szókratesz felől, ha őt csak az Arisztofanesz felhőiből, az Anytusz vádjából, vagy Bíráinak ítéletekből ismernénk! Kevés tapasztalása van annak, a' ki nem tudta sok példákból megtanúlni hogy ez vagy amaz szokástól való

eltávozás, akármelly ártatlan
 legyen az bár, a' legbölcsebb
 embereket is elegendő gyakor-
 ta egyebeknek nézetni mint a'
 micsodák. — De ezek eránt
 a' kezünkben lévő *Dialogusok*-
 bann majd úgy szól maga,
 hogy őt a' vád alól csak az
 nem szabadítja-fel, a' ki meg-
 átkodott a' maga állatása
 mellett. — — 1769.

I.

MINT jutott nékem eszembe történeteimet, elmélkedésimet, vélekedésimet, álmódzásaimat, bolondoskodásimat — a' ti bolondoskodástokat! — 's azt a' bölcseséget, mellyet e' kettőből tanúltam, papirosra tenni, az vólna az, a' mit legelőbb beszél-
 nek-el néktek, csak papirosom vólna, a' mire írjak. Másként papiros nélkül, ha nincs, ellehet-
 nénk; csak viassztáblánk, fakér-
 günk, pergamenünk, pálmaleve-
 leink, vagy még inkább bádo-

gunk, márványunk, elefántcsontunk, sima köveink vólnának; mert ezek mind olyan portékák, a' mikre a' Régiek, kik inkább igyekeztek állandót írni mint sokat, írni, szoktak vólt. Szerencsétlenségemre az előszámláltak közzül csak egy darabom sincs; de ha vólna is, mi hasznát tudnám venni, holott sem vésőm, sem tollam, sem semmi írószerszámom e' kis krétámnál egyéb? E' nem kis baj! De hát ha azok a' Világ' hátán sem vólnának, mit csinálnék bezzeg akkor? Nem írni legkönnyebb vólna: de arról hallani sem akarok; írnom kell akár miképen teszem szerét. — „Homokra írni?” — az koránt sem vólna bolondság! Ismerek két-három-száz írót a' régiek és mostaniak közt, kik nem bánhattak vólna okosabban, mintha,

mivel már egyszer írni akartak, mint én, — vagy talám mivel írni kéntelenek voltak, — homokra írtak volna. — De csak még is egyebet kell gondolnom. — Vén Bohó! hogy nem láttam mindjárt első nézéssel, hogy hordóm' falára, csak aprónn írjak, egy egész Iliász is elfér? — A' hordóm' falára írok! Úgy is elég puszta; nincs rajta sem szőnyeg, sem festés, sem faragás, sem aranyozat. 'S jobb volna é nálamnál az a' kis bogár, kinek szőszéből Argonautáitoknak drága vásznait szövik, hogy azokkal szobáiknak falait bévonathassák? A' selyembogár maga csinál magának lakóházat; irigylem mesterségét; annyit én nem tudok: de legalább azzal cifrázom ki lakóhelyemet én is, a' mit magam készítek — Igen! azzal cif-

rázom-ki, akár mi ér; 's meg sem is szünök addig, míg ez a krétám el nem fogy.

Tréfa a' mi tréfa: de nem tudom mit tennék bosszúságomban, ha azon tollatlan kétlábú állatok között, mellyek ezen földalmán, földgombolyagon, vagy földtányéron — mi légyen igazában, hadd törjék rajta fejeket azok, a' kiknek nincs egyéb dolgok, 's henyélni szégyenlenek! — csak egy is vólna, a' mi kevesebb szükségét érzene nálamnál. Derék portéka ám semmi nélkül nem szükölködni! vagy ha épen nem kerülheti-el az ember, hogy minden nélkül szükölködjék, csak annyi nélkül nem szükölködni, a' mi nélkül nem szükölködni épen nem lehet; és még akkor is úgy ejteni a' dolgot, hogy az ember ezt a' szükségét minél kevesebbé

érezze. — Elejéntén ha rá nem szült benneteket a' Természet, az nem a' legkönnyebbkénn esik: de könnyenn esett é annak a' bolondnak, a' ki feltette magában, hogy török szakad! gazdagon hal-meg, kívánsága' bételjesedését elérni? Könnyenn esik é a' szerencsétlen Phædriásznak elérni a' magáét, míg egy leánykát elámít, azután kedvét tölti, utóljára pedig éjjel nappal strázsálja? Könnyü é egy más bolondnak egy Vargából vagy Borsárulóból, atyjává lenni a' Hazának? 's meg' egy másnak valamelly Szatrapesz' kedvébe jutni? — a' kétszeres Bolondok! félannyi munkával, mint a' mennyjekbe a' került, hogy a' Végezés által reájok vetett természeti bajhoz ezer meg' ezer való-ságos és képzeltt bajt vásárolnak, oly bődögságba tehetnék mago-

kat, melly az Istenekéhez annyira közelít, a' mennyire földi boldogság közelíthet.

Mert; hogy a' bódog Istenek azért bódogok, mivel semmi dolgok nincs, hanem hogy ambróziát esznek, nektárt isznak, 's orraikonn a' tömjénfüstöt szörbölik — azt az ő Papjaik úgy hiszik, mint én. Azért ők bódogok, mert nem érzenek semmi szükségét, nem félnek semmitől, nem reménylenek, nem kívánnak semmit, mindent fellelnek magokbann, — 's ímé a' mennyire egy nyomorúltt földi gombától lehet, így vagyok én is; a' ki kenyér vagy gyökér nélkül nem lehet-el, hogy meg ne haljon; köpenyeg nélkül, hogy meg ne fagyjon; kalyiba vagy legalább hordó nélkül, hogy száraz helyen vonhassa-ki a' hideg őszi éjszakákat, és —

asszony nélkül, hogy embereket ültethessen.

Azonban nagyon örülök neki, hogy a' dolgot annyira vihettem, hogy az éhség ellen gyökerekkel, a' levegő' csipőssége ellen egy durva pokróccal, a' szél és eső ellen egy hordóval beérhetem magam'. — A' mi a' negyedik fogást illeti, tisztos Uraitok 's Asszonyosságaitok nem örömet hallják, ha valaki arról beszéll; az okos ember pedig olly ritkán juttatja eszébe, a' melly ritkán lehet; ha pedig már eszébe jutott, 's onnan ki nem kergetheti, no jó! hiszen arról is tett a' mi kedvező anyánk, a' Természet! a' mint arról egy gyönyörű példát hozhatnék-elő; de tartok tőle, hogy irígységre gyúladtok.

II.

HA közzületek valaki azt tet-
te-fel magában, hogy a' Világ'
javallását el fogja nyerni igye-
kezni, 's bölcse lesz — javas-
lom szívemből! üljön veszteg, 's
hagyjon békét ennek a' bolond-
ságnak. Mert felteszem táskámat
és botomat egy babszemre — ha
tudnillik Pythagorásznak tanítvá-
nyai nem vagytok! — hogy utól-
jára is, vagy egy, vagy máské-
pen bolonddá lesz. Vagy meg-
nyeri a' Világ' becsülését, melly
egy általjában lehetetlen! vagy
azt a' becsülést nem okosságának
tulajdoníthatja, hanem pénzének,
születésének, tisztségének, ked-
ves kis feleségecskéjének, szép
húgának, deli természetének, tisz-
ta hangú gégejének, gyorsan tán-
coló lábának, vagy annak a' haj-

lékonyságának, hogy jó tótágast tud vetni, 's a' kásaszemet a' tölyukonn is keresztülhajítja; egy szóval, mindennek a' Világon, csak eszének nem! Mert ha az Egeknek különös irgalmából az esze még meg vagyon, úgy a' Világ ki nem engedi verni a' maga fejéből, hogy megbolondúlt; melly esetre felette jól fogná tenni, ha azt cselekedné, a' mit Diogenesz cselekszik: az az, Diogenesz egyenesenn azért hogy esze van, — nem bolond! 's fel sem veszi, akár mit beszélnek az Urak felőle. Mert, édes jó Uraim! ha ő az Urak után járna — ő, a' ki nem osztogathat kegyelmeket, ebédeket nem tarthat, Vendégeit sem persiai borral, sem rendes asszonykával nem kínálhatja, úgy az Urak a' kézi malom' nyelét adnák kezébe, vagy a' kapá-

hoz állítják a' bányák körül, vagy hajóra vinnék Nymfákat vadászni, vagy gyomraik' emésztését bíznák tréfáira; — arra pedig, és mind azokra, a' mik ehhez hasonlók, engedelmet kér alázatosan, de magát teljességgel nem adhatja, mert el tud lenni az Úrak' jóakarátja nélkül.

Az édes jó Asszonykáim... de már a' más kérdés! Mert szépség, gazdagság, bíbor ruha, fűszületés, levendulaszag, 's frizírozott haj 's valamelly elmetelhetőség nélkül is van egy mód — áldjanak-meg érte benneteket Isteneink, jószívü teremtések! — melly által néktek lehet tetszeni; 's — azt tartom, mi megértjük egymást. 'S ha valaha rosszakaróim annyira találnák is vinni gonoszságokat, hogy mostani jó ítéleteket tőlem elvonják, re-

ménylem még is, seregekben lesznek némellyek, a' kik jószívűségből védelem alá fognak venni, 's egymásnak megsugják, hogy Diogonesz — nincs minden érdem nélkül.

III.

Egyéb eránt, és a' mi közelebbről illeti a' Bölcseséget, bizodalmas drága nagy jó Uraim, Korinthusziak, Szpártaiak, Athéneiek, Thébaiak, Mégaraiak, Sicyoniak, 's ti, kiket becsületnek okáért legelől kellett vala említenem, ti tiszteletre méltó Hazámfiak, Szinopeiek, — engedjétek előttetek nyilvánóságosan kimondani, hogy én azt a' szerencsét, hogy veletek ugyan-azon ágról szakadtam, sokkal inkább becsü-

löm, mintsem hogy magamnak több bölcseséget tulajdonítsak annál, a' mennyivel magamat szűk-
tön beérem. Ha valamiképen ab-
ból néktek is lehetek szolgálá-
totokra, megvallom önként, és
szívesen, hogy azt mind azon elmé-
kékedéseimnek köszönöm, mel-
lyekre nékem a' ti életemek 's cse-
lekedeteitek nyújtottak alkalma-
tosságot. — Csaknem minden dol-
gaitok' végével azt tapasztaltam,
a' mit, ha Oedipusz nem vagyok
is, előre megjövendölhettem vól-
na, hogy azokat megbántátok,
's ebből rövidedenn és egygyü-
gyüenn ezt húzám - ki: Jobb
lett vólna, másféleképen tenni
azokat.

Ezen elmélkedéseimből egyne-
hány jegyzéseket szedtem-eggyü-
vé; mellyekből apródonként an-
nyit tálalok előtökbe, a' mennyit

gondolni fogok, hogy egyszerre megemészthettek.

Azonban, és hogy ezen elmékedéseknek indító alkalmatosságára visszatérjek, az együgyűek kedvéért kéntelen vagyok jeleníteni, hogy mióta az én kedves barátom, Plátó, engem a' megörültt Szókratesznek nevezni méltóztatott, némelly félfejek a' Korinthuszi külvárosban, vagy talám bent is, azon vannak fáradhatatlanúl, hogy igen sok bolondságaikat az én rovásomra róják; és, a' mellyeket én magaméinak vallok, olyan formába öltöztetik, hogy továbbá magaméinak nem vallhatom. Sajnálám, ha az, a' mit ezekről mondani készülök, nékik nehézkén fogna esni; mert veszem-észre, hogy ebbenn a' mondímondában nem kis céljok van. Azon bolond-

ságoknak komoly elítélések alatti, mellyeket reám kennek, mély eszeket, csúfolások alatt pedig játékos elmésségeket jobban ki-mutathatják; 's ebbenn az a' szerencséjek vagyon, a' mellyet az nyér, a' ki meggyőzni készültt Ellenségét maga csinálja magának; rajta áll egyedül, hogy olly gyávának, olly erőtlennek csinálja, a' millyennek néki kell, hogy róla diadalmot vonhasson. — Minthogy nem vólna emberség mulatságokat elrontani, tehát mind az, a' mit a' 4-dik Szakaszig mondani fogok, egyedül azoknak szól, a' kik engem közelebb-ről kívánnának ismerni, de azért Korinthuszba nem útazhatnak.

Megvallom tehát, hogy én sok esztendő-k-ólta azon törtem eszemet, „miként tehetném magamat „olly függetlenné, a' mint csak le-

„het; 's láttam, hogy némelly
 „feltételek mellett azt elérni nem
 „lehetetlen,“ — és — „hogy
 „azok a' feltételek egészen ma-
 „gamtól függenek.“

Nem kétségeskedtem sokáig. Theóriám nem olly hamar vala feltalálva, mint a' hogy azt cselekedtem, a' mit a' ti Morálistáitok közzül legkevesebben tesznek; praxison kezdtem azt, 's hász esztendő alatt, dicsekedés nélkül légyen mondva, annyira vivém, hogy a' mint látjátok, most kedvemre élek egy hordóban, babot és gyökeret eszem ebédre vacsorára, 's a' nektárt hozzá, nem lévén poharom, öszveszorított markommal a' szomszéd forrásból merítem. Ellenben ezért a' legbóldogabb függetlenség' jutalmával élek. Senni okom nincs benneteket megcsalni akar-

ni; 's bizonyos vagyok eránta, hogy ti sem csaltok-meg. Nem várok, nem reménylek, nem kívánok semmit tőletek, 's, a' mi ennél épen nem kevesebb, nem félek tőletek. — Mert ugyan mi csoda éhenhóltt bitang lehetne az, a' ki botomat, vagy kenyérmorzsás tarisznyámat ellopni akarná? Ha pedig csakugyan találkozna valaki minden vélekedésemelkül, a' ki eléggé nyomorúltt volna ebbe a' késértetbe esni, kész vagyok néki önként általadni mind egyikét, mind másikat. A' ligetben megint találok botot, 's szűröm' hegyéből elvágok egy darabot, 's helyre van hozva a' mit tarisznyámban elveszték. — Egy szóval, épen nem látom, miért nem lennének jó barátjai egymásnak. Akár mire törekedtek, soha sem fogjátok Diogeneszt

útatokbann állva találni. Kapkod-
 jatok, ha kedvetek tartja — én
 azt soha sem fogom javasolni! —
 az Archonságonn, a' Főpapsá-
 gonn, a' Hadivezérségenn; — vá-
 gyakozzatok egy szép Asszony
 óldala mellé, egy Mátróna, vagy
 egy lyányka után, a' ki húsz mi-
 náért kész azzá lenni, a' mi En-
 dymionnak Diánna vala; — [to-
 longjatok egy Szatrapesz, egy
 Király, vagy egy Királyné kö-
 rül! — veszekedjeteK egy koro-
 náért, vagy egy helyért az Is-
 tenek között — tudjátok jól, hogy
 pénzenn azt is meg lehet venni! —
 egy szóval, törekedjeteK azu-
 tán, a' mit elnyerni akartok, akár
 mi légyen az, Diogenesz nem
 állja-el útatokat, nem ugrik elő-
 tőkbe. Diogenesznél ártatlanabb
 embert nem fogtok soha látni,
 kivévén — hogy mikor ideje van,

kimondja az Igazat; — 's ha ezzel mulatságtokat, kedvtöltéseket, semmiben nem neveli is, megérdemli, hogy a' napfényt és a' levegő' szívását tőle meg ne vonjátok, 's szenvedjétek-el, hogy egy fa' árnyékába dölhessen, melyet talám Nagyatyja ültetett.

IV.

NEM mondtam é azelőbb, hogy Diogenesz a' Szinopei Icétász fija — kinek bolondságait egyébaránt nem akarom egyebeknek tartattatni, mint valójában a' micsodák — nem épenn olly bolond, mint a' Kráneoni Urak és Asszonyok, némelley cselekedeteinek megítélések után, állítják?

„Az az ember azt akarja elhíttetni velünk, hogy ő másoknál

okosabb, " azt mondják. — Ti pedig, Uraim és Asszonyaim! azt akarjátok elhíttetni másokkal, hogy becsületes emberek, fedhetetlen Asszonyok vagytok.

„Elvetette a' fa poharat, midőn meglátta, hogy egy Koldús öszveszorított marokból ivott. " Ez a' mondás, követem köteleesen, egy kevéssé ki van tóldva. A' poharat elkelle hajtanom, mert a' pohár meghasadt; 's minthogy nem kaphattam mindjárt mást, 's szerencsémre egy becsületes földtermést láttam-meg, ki a' vizet markából hörbölte, eltanúltam mesterségét. Az okos ember mindenben talál alkalmatosságot valamit tanulni; én pedig, Asszonyom, mondhatom becsületemre, hogy én az Arisztippusz egész Filozofiáját a' te kis kutyádtól tanúltam. — De, feltészem, csak

azért vetettem-el fapoharamat , mert a' nélkül ellenni tudok. Kleon, a' ki most arany kehelyből iszik, hogy az ártatlan Niciászra kárhoztató ítélettételt ejte , még most is becsületes ember vólna , ha a' markából tudna inni, mint én.

„Útálja az Asszonyokat.“ — he , he , he! - - -

„Abban keresi kedvét, hogy mindennek olyat mondhasson , a' mit örömet senki sem hall.“ — Az én hibám é az , hogy Uraságok az igazat nem örömet hallják ? —

„Hordóban lakik“ — A' mint látják az Urak, ez tsaknem olly nagy mint egy kád; 's elég tágos egy olly embernek, kinek sem felesége , sem gyermeke , sem semmi dolga nincs. Hát ha azt akartam vólna láttatni ez által, hogy a' becsületes embernek, ha

a' szükség úgy kívánja, a' szoros hajlék is tágos? — Tudom én azt, jó Xeniadesz, hogy ha majd betegeskedés, vagy az agg kor, tágasbb 's alkalmasabb lakás' keresésére szorítanak, barátságos fedelede alatt, Diogenesz készen kap egy kis kamarát. Most, midőn a' nélkül ellehetek, e' meleg nyári naponn, a' zöldellő gyeplégyen szofám, puha fűszállal, és illatozó virággal felpárnázva, 's egy széles ágú cyprus terjesz-szen enyhítő árnyéket felettem! Itt szívom a' Természet' elevenítő lehelletét; mennyezetem a' bébóltozódott ég, 's azalatt míg itt fekszem, 's szemeim megmérsékelhetetlen mélységeit befutják, elmém tiszta, csendes 's vidám, mint az!

„De micsoda rezsdes gondolat az, hogy hordód' falait író-

táblává csináltad? — Nevezzétek annak! hadd legyen az! hát néktek nincsenek é rendes gondolataitok? Vagy nem olly szenvedhetők é az én rendes gondolataim, azért mert azok enyémeek, mint a' tiétek, azért mert tiétek? — —

De ímé, ímé egygy író táblácska! Szép író táblácska, elefántcsontból, aranyozott bőrbe kötve! Ennek tánna, minthogy csekélyebb nincs, talám hasznát fogom venni. Nem vagyok én olly makacs, hogy kerüljem a' kedvtelést, a' könnyebbséget, ha engem ő keres, és néki többet nem kell feláldoznom, mint a' menyit nyújt. A' jó Xeniadesz azt tartja, hogy becsesebb lessz, ha néki béírva adom-viszsa. — Meg lessz, a' mit kívánsz, jó Xeniadesz.

V.

E G C Y kevéssé hátradőlve fe-
 küdt párnákból épült kis thró-
 nusán, 's, a' mint mondám, kis
 ebével játsza. Altaellenben véle
 egy fiatal ember ült, a' ki felől
 a' Természet sokat ígért, és a' ki
 Xenokratesznél azt hallotta, hogy
 bé kell hunynia szemét, ha érzi,
 hogy valamelly szép késértetet
 nyílt szemmel végig nézni erőte-
 len. A' szegény Ifjú nem bírt an-
 nyi erővel, hogy szemét behúny-
 ja; hanem csak lesütötte azt, —
 's szerencsétlenségére ott egy pa-
 rányi láb tűnt szemébe, mint a'
 millyennek a' ferdőből kilépő
 Grátziák' lábát képzelhetni; de
 csak kevéssel volt feljebb kita-
 karva bokájánál. Az reátok 's én
 reám nézve semmi sem vólt; de
 felettébb sok vólt az Ifjúra néz-

ve. Reszketve 's tébolyodva von-
ta-vissza szemeit, a' Szépre né-
zett, meg' az ebre, 's úgy osztán
ismét a' szőnyegre: 's azalatt a'
szép kis láb láthatatlanná tevé
magát. Az Ifjú bánta azt. Rebe-
gő szókkal kezdett szólani; de
egészen egyébről, mint a' mit ér-
ze. — A' Szép hízelkedő kézzel
simogatta ebecskéjét; az eb vi-
szontaglotta nyájaskodását; enye-
legve nyújtotta első lábait Stróphi-
onjára, azután pedig édes — ne-
vetéssel mondanám, ha a' kutyák
nevetni tudnának — nézett reá;
újra tépegette Stróphionját, 's já-
tékával — a' Szép épen Parrhá-
ziusznak jobb kéz felől függő Lé-
dáján legelte szemeit — eggy igen
fejér 's igen szépen domborodott
melly' felét fedezte-fel. Az Ifjú
pislogott, 's elakada öszvesze-
rült lélekzete. — A' kis eb há-
tulsó

túlsó lábaival Aszszonya' ölébenn állott, első jobb lábát pedig a' szépen dobogó mellynék vetette, 's félig kítátott szájjal, a' vágyódásnak eleven jelentésével, nézett-fel szemébe. A' Szép öfzvecsókolta a' kis ebet; kis hízelkedőjének nevezte azt, 's száját mézes tésztákkal toltta teli. — A' szegény Ifjúnak nem vólt ereje, továbbá is csak a' földre nézni, 's én — kiloptam magamat.

Utambann előtalálám Arisztippuszt, ki rózsákkal felpártázva, 's arábiai szagokkal illatozva tért-vissza a' gazdag Klíniasz vendégségéből. Böv. selyem öltözet folyt-le vállain, 's ragyogott a' Szyrakúzi Diónyziusz zsákmányjaival. Eggy csoport szép képü Ifjak vették körül, 's úgy ment közöttök, mint Bakhusz a' Faunusok és Szatyrok között; 's a'

B.

maga bölcseségére oktatta őket. Annubiszra, a' kis ebek' védelmező Istenekre, esküszöm! veszen-e! bár mind botom, mind tarisznyám! Arisztippusz minden bölcseségét a' Danae' kis ebétől tanulta. Hízelkedjete a' Nagyok' és Gazdagok' erőtlenségeinek; csiklándozzátok szíveknek indulatjait; igyekezzetek titkos kívánságaiknak teljesítésénn, úgy ejtven a' dolgot, mintha nem tudnátok, hogy az nékiek kívánságaik; — 's teletömik szátokat mézes tésztákkal. Ebből áll az egész titok! — „Csak ebből é? “ — Egy betű sincs több! — —

VI.

Higyjétek-e! Klíniasz, Chærea, Demarchusz, Szardanapa-

iusz, Midász, Kroezusz, és a' kiknek benneteket hívnak — nem irigységből, vagy elcsüggedésből cselekszem én azt, hogy hozzátok hasonlónak lenni nem akarok; sem kevélységből, melly inkább bára úgy könnyít magán, hogy azt, a' mit el nem érhet, becs-melli; — sokáig elnéztem cselekedeteim' forrását, belső meggyőződésből származik az, a' mit semmi sem verhet-ki fejemből, hogy egy jóakarómnak sem tanácslom az olly bóldogság' keresését, mint a' tiétek.

A' ti Palotáitok tágasok, pompásann épültek, a' Mesterségnek legválogatottabb darabjaival vannak kicifrázva, teli vannak a' bujálkodás' legkényesebb szereivel; — kerteitek hasonlók az Alcinousz, és Heszperiszek kertjeihez; — vendéglő palotáitok.

B 2.

ahhoz, mellyben a' Homérósz halhatatlan Istenei a' nektárból halhatatlanságot isznak; — Inasaitok szépek mint Ganymédesz; Rablyánykáitok mint a' Szerelem Istennéjének késérői; — éltetek meg nem szakadott vendégeskedés, játékkal, muzsikával 's táncokkal felkockázva; — egy Asszony sem gögös előttetek; — egy Danae sincs elzárva; — retez, kőfal, örsárkány, minden! minden enged néktek! — aranyotok mindent felülmúl, mindent meggyőz!

Akadhatnátok olly Zofisztára, a' ki benneteket ezen bölldogságért jól megrakna; — én nem. Nem utálok én a' Szépet, nem vagyok én ellensége a' Gyönyörködésnek, akar mit mondanak a' Kráneoni lányok. Semmit sem gyűlölök jobban, mint a' meg nem győző.

okokat. A' „gyönyörűséggel élés“ ellágyit, azt mondja Xenokratesz; — a' „véle nem élés“ is, mondom én; különben Fryne nem költ volna fel mellőled olly kedvetlenül. — Nem vólt é Alcibiadesz eléggé vitéz? Nem tudta é az éjszakát, midőn meg kellett lenni, a' szabad ég alatt a' kemény földönn épenn úgy kivonni, mint a' szép Neméa karjai között? Nem olly ízletesen ette é a' Spártai fekete levest, mint Tiszafernesznek asztala mellett a' legkényesebb ízlésű étkeket? — Kérlek ne hozzatok olly ellenvetéseket elő, mellyek csak egy oldalról igazak; mellyeket ezer példákkal lehet megcáfolni. Szóljunk igazánn. A' jóféle Cyprusi bor, ha csak igen meg nem szomjúztatok, úgy é, kedvesebb ital mint a' kútvíz, akár mit monda-

nak Morálisztáitok; 's Jóniai táncoló Nympháitok, vagy azok a' leányok, kiket néktek Szkió nevelt; hadd mondják ök a' mi nékik tetszik: csakugyan gyönyörű teremtések. Zeuxisznak. Parrháziusznak, Aetzionnak, Apellesznek munkáival bérakott falaitok elragadja a' tudatlan Szemlélőt, a' Hozzáértőket pedig hosszason gyönyörködteti. — Ti nem vólnátok é tehát bódogok? Nékünk nem kellene é állapototok után törekedni? Nem térszen é igazán bódoggá akárkit is a' „széppel 's kedvessel“ élés?

De egy kétség támad bennem; — úgy tetszik, mintha több vólna mint csak kétség; másként elhallgatom, mert tartok tőle, hogy elrontom kedveteket, ha kimondom. — Magyarázatokra kellene lépnem: az én szándékom

pedig elvólna tévesztve, ha únalmatokra lennék. — A' mint látom, dolgotok van. — A' szép Filæniont kell meglátogatnotok; — vagy az öreg Sztrepsziadesz ifjú asszonykáját. — Nem tartóztatlak továbbá; ledőlök amoda az árnyékba, 's egyet álmodom, míg ismét előfordúltok.

VII.

EBBEN a' szempillantásban egy megbocsáthatatlan tetten kapom magamat. — O Icé-tász fija! be messze vagy még attól, hogy olly bölcs légy, mint a' millyetén bolondnak látszasz! Azon gyúladni-fel, hogy egy ember, a' ki látogatása által barátságos tiszteletét akarja erántad mutatni, 's nem tudhatja,

hogy álmodni akarsz, tégedet álmodozásodban megháborít. — Ez rútság! Ezt egy hosszú lábú póktól, egy darázstól, vagy hangyától is várhattad volna. — Elbeszéllem az egész dolgot.

Néked most semmi dolgod, Diogenesz! “ így szóla. —

Mint mindenkor egyébkor! felelek.

„Tehát melléd ülök.“

Ha nem tudsz jobbat csinálni, bízzást.

„Semmit sem a' teremtettség alatt, csak hogy az Ágorán kelene lennem. Ma a' szegény Lámon dolgát veszik-elő. Az Atyja jó barátja vólt az Atyám házának. Azt tartom, nehezen fogja most egyszer magát ellenségeinek körmei közzül kivájni. Szánom szegényt. Tegnap estve feltettem magamban, hogy ma ki-

kelek mellette — de nincs rá elég kedvem.

Nincs elég kedved reá? — 's Lámon jó barátja volt Atyád házában? — 's a' szegény Lámon veszedelemben forog?

„A' mint mondom, ma a' fejéért nem adnék egy fillért. Tegnap Klíniásznál éjszakáztunk. Vígtság alatt múlt-el az egész éj. Olyan borunk volt, mint az Istenké, táncos lányokéink, Mimusink, Filozofusaink, kik elébb veszekedtek, azután ittak, utóljára a' táncoló lányokba egy szóval minden megvólt, valami egy éjjelt a' legmúlatságosabb éjjellé teheti.

A' mind igen jól van, ha úgy akarod, — de a' szegény Lámon! —

„Ki tehet róla? — Valósággal szánom szegényt. Ő egy tö-

köllelesen becsületes ember, 's egy igen derék felesége, egy igen igen derék felesége van.“

'S úgy tartom igen-igen szép felesége is egyszersmind?

„Tegnap hozzám jött, 's kért, fogjam pártját férjének. Két kis gyermekét is magával hozta, kik mintegy öt, és három esztendősek voltak, — gyönyörű parányi alakok. Maga az anyjok nem volt cifra: de képe, öltözete, tekintete, nagyon megérdeklett. Elhevülve szólott férje felől. — Lehetetlen, hogy vétkes legyen, úgy mond; ő a' legbecsületesebb, legfedhetetlenebb ember; a' leglívebb atya; a' legigazabb barát. — Semmi nemtelen cselekedet nem követhet el szándékkal. — Segíts rajta! hatalmaddal áll, hogy megszabadúljon. Ellenvetéseket tettem néki: de el-

hárította azokat. — Elébe terjesztettem a' dolognak nehéz vól-
tát, minthogy olly sok ellensé-
gei vannak. — „Sok van, az igaz;
mert érdeme felülhaladja birto-
kát.“ — Vállat vonítottam. El-
fakadt sírva, 's az a' két kis gyö-
nyörű teremtés is sírt, midön lát-
ta, hogy anyjok sír; általölelték
nyakát, 's ezt tudakozták tőle:
Ez az Úr adja é vissza nekünk
Atyánkat? — Higyd-el, nem le-
hetett megindulás nélkül nézni;
ötven mínát adtam vólna annak
a' Festőnek, a' ki ezt a' scenát
vászonra tette vólna által.

Lehetetlen! — 's támadhatott
é benned akkor az a' gondolat?

„Azt elhigyd, hogy megér-
demlette vólna, hogy lefesttes-
sék. Soha sem láttam a' szépsé-
get érdeklőbb alakbann. Mellyje
olly indúlatosan dobogott leple

aiatt, hogy azt tapogathatni véltem; kellem vólt minden, valamit rajta láthattam. — Asszonyom, mondám néki, elkövetek mindent, a' mi tehetségemben lessz; mit nem tenne az ember az illy szép asszonyért, mint te vagy? Most Klíniászhoz kell mennem; ő vacsorát ad; de még éjféel előtt ellopóskodom tőle. Jöjj-elő akkor; komornyékom hálósobámba fog vezetni, 's majd együtt tanácskozunk, miként lehessen segíteni férjed' állapotján. A' dolog leginkább attól függ, hogy... — Gondolod é, Diogenesz, mit csinált a' kis Bohó? — Haragosan pattant-fel lábaim elöl, melly még inkább nevelte kellemeit, — (kevésbe múlt, hogy öszve nem öleltem) — minekelötte még elvégezhettem vólna, a' mit mondani akartam, 's egész felelete

egy újító tekintet vala. Jelt adtam Komornyékomnak, 's elfordultam. Ismérem a' fattyút jól, 's tudom, hogy mindent elkövetett; de nem akart reá figyelmezeni. Jertek, édes gyermekeim, monda, egy tekintetére sem méltóztatván emberemet, 's mellyjére szorította kisdedeit; az Ég gondot visel reánk; — ha pedig ő is elhagy, meghalhatunk. — — Látod, hogy okom vólt őt egy igen-igen derók Asszonynek nevezni. —

A' mint látom, igen is derék a' Lámon inségére nézve! — O Chærea, Chærea, — lehetséges é —

„Diogenesz, téged megszálott a' feddés' lelke. — Isten hozzád! A' mint mondám, ma nincs kedvem Lámon mellett szólni. — Vidámbb társaságot ke-

resek. — — Nem jössz é velem Thryalliszhoz? — A' Festőmróla egy Vénusz Kallypigósz képére veszi rajzolását — igen szép darab lessz.

Most egyszer köszönöm hívásodat! — a' szegény Lámon, az ő szép, és igen-igen derék felesége, két rendes gyermekeivel, annyira elfoglalt, hogy semmi-re sem vagyok alkalmas. Festőd egy vonást sem tehetne tet-szésemre; — Menj, menj Chærea — 's hagyj magános elmélkedésem közt. — — —

Nem; nem gondolkozhatom; meg kellene bolondúlnom, ha kihallgatnám azt a' gondolatot, a' melly erővel tolja rám magát. —

Azt, reménylem, tudjátok, hogy ez a' Chærea egyike a' Korinthusz nevezetes Bóldogainak?

VIII.

BE kedvesen sziszereg itt ez a' Csalogány! — Eggyet ittam ama' forrásból; — 's most majd a' bokorba fekszem ehhez a' kis madárkához, 's néki ereszttem szívemet azon gyönyörűségek' érzésének, mellyeket a' Természet jóltévő kezekkel szórt az élet' tövisszes útjaira. — A' szegény Lámon! — Elindúlnak é? — — El, elmegyek! De mit fog néki használni szíves igyekezetem, jó szándékom? Nincs tekintetem, nincsenek szövetségeseim, nincs senki a' ki barátságommal gondoljon. — Idegen vagyok — A' Lámon ügye a' közjót, az ő hivatalát illeti; — csak szólásra való engedelmet sem kapok. — — Legalább úgy szólok érette mint

Bízosa. ... Úgy de nem ismérjük egymást. — Éj, mit tesz az! Elmegyek! — — Eggy olly szép Asszony ne áztatta légyen hijába könnyeivel a' gaz Chærea lábait. →

IX.

MÉG nem tudtam, miből áll a' Lámon állapotja, midön útnak indulék, 's Csalogányomat magában hagytam. Közel a' Város-hoz előtaláltam egyikét a' Lámon Bíráinak, 's ettől a' dolgot egészen megértettem. — Négy-öt gazembertől ered minden; kiket egy más gazember pénzen vett meg, hogy Lámont megbuktassa, 's hivatalját elnyerhesse. Azt mondják, hogy a' köz tárral, melly keze alá vólt bízva, hűség-

telenül bánt. Nem lehetett kivilágosítani reá a' vád' valóságát: de az csakugyan igaz, hogy egy barátjának pénzt adott ki, a' ki ezt a' pénzt, olly szín alatt, hogy azt a' Haza szükségeire fogja fordítani, az Archon' írott rende-
 lése mellett vette fel tőle, 's megsalattatott. — Ez vala minden vétke. — De azt kellett volna látnotok, millyen nagyra vitték Ellenkezői. Lámon nékiek egy olly ártatlan ember' büszkeségével felelt, a' ki Irígyeinek kezében látja bődögságát, 's tudja, hogy a' dolog el van intézve, minekelötte mentsége kihallgattatott. — Keveset szóla. — — Engedd, Lámon, mondám, hadd szóljak én éretted. Zsibongás, lárma támadt; el akartak nyomni, de kiségitett a' torkom; harsányabban kiáltottam mint ők, 's

tovább folytattam mentségeit. — Azzal az elhevüléssel szóltam, a' mellyet bennem a' szép asszony' és a' két rendes gyermek' elképzelése támasztott; — nem kéméltem Ellenségeit; — a' Bírák' lelkeket pedig egyenességeknek, igazságoknak, 's jószívűségeknek részre hajlani nem tudó szíveknek 's az ártatlanság' pártfogásának magasztalásával hajtottam részemre. Harmada olly orcabőrt viselt, melly még el tudott pirúlni. ... Ez néki bátorított; — előkezdtém magasztalásimat, 's egyenességekhez való bizodalma- mat emlegettem. Így még egy harmadot vontam elpirúlásra. — Meg vala nyerve a' per! Győzedelmemet a' szép asszony' 's a' két rendes gyermek' előmutatásával rekesztetem-bé, őket Bíráiknak lábaikhoz vetvén, 's sírásra

's esdeklésre készítettén. — Lá-
mon ártatlannak kiáltatott. A'
zsibongás alatt kiloptam maga-
mat, 's ímé — megint itt va-
gyok. — — —

Be szép az estve! be vídám,
be nyájas az egész Természet!
Gyönyörködöm magamban, mert
engedtem az emberség' szavának.
Örömet hoztam - vissza a' szép
asszony' és két gyermek' szemei-
be. Be forrók lesznek most ölel-
getéseik! — Érzem azt, a' nél-
kül, hogy láthatom — 's kicso-
da immár ez estve' bóldog —
Chærea, Klíniasz, Midász, Szar-
danapalusz, Kroesusz, — vagy
én?

X.

ENGEDIJÉTER-MEG, hogy
 bódogító érzésemnek szenderítő
 karjai közt fetrengjek, — 's ad-
 dig olvassátok-el még egyszer az
 utolsó három cikkelyt — ha tet-
 szik; — 's olly halkal vagy sza-
 porán — a' mint tetszik.

XI.

VALÓBAN poétai hely! —
 Ez a' magosra nyúlt rózsaves-
 sző teljesen virító rózsáival, be-
 szépen hajlik-előre felettem! be-
 kedvesen hempelyeg-el mellettem
 a' kövecsekenn ez a' kis cser-
 mely! be puha 's be lapos ez a'
 gyep! be eleven színe, 's be sű-
 rű rajta a' fű! — Puhasággal vá-

dolnám magamat, ha ezt a' gyönyörű fekvőt keresve-kerestem volna.

Micsoda bájoló erő vagy on az együgyű Természetben! — Még a' nempoétai Diogenesz is elhevülésre ragadtatik általa. — Látom, látom igen is a' Grátziákat; rózsakoszorúzatokkal tartják itt, ezenn a' füvesenn, testvéri táncokat. Azalatt a' bokrokban elrejtezett kis AmoroK hosszú rózsafonadékokat fonnak; mosolyogva kacsinganak egymásra; imé már kész munkájok. Egyszerre omlanak-ki a' bokor közül, 's köteleikkel öszvefonják a' Táncolókat. Be gyönyörű festés ez!

Hát ha ezt még olly elevenen látnátok magotok előtt, a' mint fantáziám előtt lebeg! Az én képzelődésem ecsetje meleg, arról

bizonyossá tehetlek benneteket, Asszonykáim! — akármelly érzéketlennek mondanak is mások erántatok — mivel náloknál inkább igyekeztem talám annyira jutni, hogy nálatok nélkül ellehessek; — de a' mellett még sem hízelkedem azzal magamnak, hogy ezt a' mesterséget sokra vittem. Egy Dryász, ki eme' cseréből felém jönne, bizonyság lehetne mondásomnak igazsága felől.

De az én Grátziáim! — Ti talám azt gondoljátok, hogy ezt a' képet magam találtam, 's csudálkoztok rajta. Kisegítlek csudálkozástokból; nem szeretem, hogy jobbnak gondoljanak, mint a' milyen vagyok. — Ez csak kópiája egy más festésnek.

Originalisát Apellesz festette, kit közönségesen Grátziák' Fes-

tőjének neveznek; 's a' ki elég bátorsággal bírt, önnmagát nevezni így; mert érzette, hogy az!

Jelen valék, midőn azt Chærea megvette. — Ó ez egy isteni darab! monda az elragadtatott Chærea. Enyémnek kell néki lenni, akármibe kerül. Egy Királynak sem engedem. Tudod é Diogenesz a' myrtus erdőcskét kertembenn, hol néha déli álmos szunyadok? Ott fog ez előttem függeni.

Chærea ezen festésért négy athénai talentumot fizetett-le.

Négy athénai talentumot? mondám; három félig mezítelen lyánykákért, 's három vagy négy mezítelen gyermekekért egy darab vásznon? —

Te csak nézzd, be szépek! monda Chærea; — be ideálisok! be csupa Grátziák! — Mindeni-

ke tulajdon karakterének kelle-
mivel, mindenike magában szép,
és még is valamely titkos vissza-
súgárzása által szomszéd társá-
nak még szépültebb.

Az igaz, Chærea! — de ti
gazdag emberek csakugyan hibáz-
tok azzal, hogy ezeket a' Meste-
reket olly drágán fizetitek. Tíz
mína mindenkor elég egy fes-
tésért. Néki azt a' gyönyörüsé-
get, mellyet ezen kép készítése
alatt érzett, valamibe kellene
számlálni. — Négy tálentum,
Chærea! — olly mulatságért,
melly minden kedvességét elvesz-
ti egynehány hét múlva! Hány
embert tehetél volna ennyi pénz-
zel bódoggá!

XII.

BIZONYOS idő múlva egy jószágba mentem-ki, mellyet ez a^o Chærea a' Korinthuszi tenger^o partján bír. Egy Fólnagyjára akadtam egy tisztos ősz emberre. Szomorúann ült ajtaja előtt, 's megtörlötte szemeit, midőn meglátott. Kértem, engedje-meg, hogy mellé ülhessek, 's szomorúságának oka eránt tudakozódtam. —

„Ah Idegen! így szóla hozzám, elvesztettem a' leányomat! egy tizennégy esztendőös gyermeket, 's a' legszebbet, mellyet valaha ember látott. Minden Ifjú azt mondotta felőle, hogy olyan mint az az Oreász, a' ki az innepnapokon múlató társaival együtt táncol. Repesett szívem örömében, ha őt táncolni láthattam. **OLYAN**

C

volt egykor anyja is. — Derék leány volt; munkás, csinos, a' legjobb anya által neveltetett; kit — ah! bódognak állítok, hogy ezt a' kegyetlen napot el nem érhette. — Tengeri hajósok ragadták-el gyermekemet, midőn a' parton csigákat szedegetett, kertemben lévő hajlékom' kiékesítésére, hová a' dél' rekkenő melege előtt elrejtezni szoktam.

Rá ismértem ezen festés' hevéből az atyára: de ha tízszer kevesebb kellemmel bírt volna is leánya, még is olly igazán érzettem volna fájdalmának súlyját.

Szegény Atya! mondám, 's letöröltem szemeimből kicsordult könnyeimet; — de hát semmiféleképen nem lehetett é visszaszerzeni? nem lehetett é megvenni a' Tolvajoktól?

Oh! felele sóhajtva, mindent elkövettem érte. Két talentumot kívántak a' Tolvajok. A' lyánka szép, mondának; — valamelly Szatrapesz még többet is megád. A' pénznek csak felét sem tudtam öszveszerzeni. Megörültem bánatomban, 's az Uramhoz szaladtam Korinthuszba. Ő mértéketlenül gazdag, mondám; könnyeid, ősz hajaid elfogják lágyítani. Hányszor vét-ki két talentumot egy hirtelen eltűnő gyönyörűségért? Talám azért a' gyönyörűségért is ád annyit, hogy egy Öregnek egyetlen gyermekét, egyetlen örömét adhassa vissza. — Lábaihoz borúltam, — de haszontalan vólt minden. — Miért nem viseltem jobb gondot reá; ezt felelte. — Altaldöfte szívemet e' szóval — 's ó millyen érzéktlenül mondta ezt! — Nem

gondolkozhatom róla. Az Őreg vígasztalhatatlanúl sírt; én pedig kevésbe múlt, hogy mint Ajax Oiléusz bosszúságomban meg nem dühödtem. Első fellobbbanásomban megátkoztam azt, a' ki legelőször festékbe mártotta ecsetjét, még a' követőit, minden hozzá tartozandókkal; ide számlálván még a' festéktöröket is.

Magamban maradván, midőn felhevültt vérem megszálla, a' gazdagok ellen támadott haragom szánakozássá változott. Szántam őket, hogy ugyan az, a' mi böl- dogokká tehetné, a' jótétel' men- nyei gyönyörösége eránt érzéket- lenné teszi. — A' szegény embe- rek! Nékik annyi szükségek, in- dúlatjoknak, képzeléseknek, ér- zéseknek, makacsságoknak, gyen- geségeknek, gyarlóságoknak an-nyi kívánságai vagynak, hogy

annak teljesítésére, a' mit az emberiség kíván, semmiyek sem marad.

Be szívesen oda engedném néktek Palotáitokat, kerteiteket képeiteket, bálványaitokat, aranyotokat, ezüstöteket, elefántcsont szereiteket; vendégségeiteket, Koncerteiteket, Komœdiákat, Táncosnéitokat, majmai-
tokat, papagájaitokat — csak azt tudnám elfelejténi, hogy tíz ezer embertársaitoknak nincs anyijok, hogy a' mord esztendő részének alkalmatlanságait elszenvedhessék, minthogy ti márvány palotákban laktok; — hogy nincs mivel befedezni testek' meztelenségét, mert a' körültek szolgáló rabok gazdag köntösökbe öltöznek; — hogy nints anyijok, a' mivel jóllakhassanak, mert ti egyszeri vendégségeitek-

„Ezer meg' ezer él abból, azt állítjátok, hogy építünk, kertet művelünk, nagy házakat tartunk, 's temérdek sok szükségtelen dolgok nélkül szükölködünk 's a' t. — Arról nincs itt szó. De ha ebben valami érdemet kerestek, úgy valóbann a' selyembogár 's pirossz színt adó csiga magát a' legszükségesebb és használatosabb teremtések közé számlálhatják; mert hogy e' két teremtés körül egynehány millió ember keresi élelmét, az tagadhatatlan.

Semmi sem lehet igazságosabb mint az, hogy ti mind azt, a' mivel bírtok, akár atyáitokról szállott reátok, akár magatok kerestétek, akár loptátok, akár találátok, azoknak jutalmára fordítsátok, a' kik puhaságtokért, bujálkodástokért fáradnak.

De, édes Chæreám, vannak olyanok is, a' kik a' te érzéseidet 's phántáziáidat semmivel sem tudják csiklándozni, és a' kik a' mellett még is igasságosan kívánhatnak részvételt temérdek gazdagságból. Az a' nyomorútt, a' kinek eláztatott alvó helyjéről elrepült nyugodalmát ennek kevés részével visszaadhatnád; — az az ártatlan Szépség, a' kit te azon gyalázatjától, hogy magát Parrhaziusznak festő alak gyanánt mezítelenítse-ki, 's a' kit te az ennél még nagyobb gyalázat-tól felényi pénzzel menthetnélmeg, mint a' menyit csíntalan tábláiért adsz; — az az, insé-
ben szenvedő árva, kinek a' szük-ség, és a' közönséges megvette-tés minden igyekezeteit leveri, és a' kiből a' te adakozásod a' Tár-saságnak egy alkalmas pol-

gárt, — talám egy nagy embert, egy Szókrateszt, egy Fóciont nevelhetne; — ezek a nyomorúttak nem kívánhatnak é részt bövségedből ?

Ti Fortunának más gyermekei, igen serényen tudtok számlálni egyéb esetekben. Számláljátok-fel kérlek, hány ezer tiforma teremtés nyomorog azért, hogy egyitek vagy másitok negyven 's ötven talentumot elvesztegethessen? Nincs é okotok jó-tétel követésre, ha bár csak azért tennétek is azt, hogy azon útálatot elhárítsátok nyakatokról, mellyet tobzódástok társotokban támaszt, a' ki sanyarú munkája mellett is alig mehet annyira, hogy gyermekeinek annyi élelmet szerezzen, a' mennyit ti mindennap egy-egy kutyáitoknak rendeltek? Vessétek-fel csak ezt!

XIV.

TI hát nem hiszitek, hogy szép Lelkek szint' úgy vannak, mint szép ábrázatok, mellyek a' Mesterségnek semmivel sem tartoznak, és ugyan azért még szebbek?

Egykor egy Zofisztát cáfoltam-meg. A' bolond kidemonstrálta a' Világból a' Mozgást; én pedig — fel 's alá sétáltam el szemeláltára!

Igy mutassam é meg néktek is, hogy vannak szép Lelkek? — Tartok tőle, hogy némelly kancsal nézésekre adok alkalmatosságot; — de gondoljatok, a' mit akartok — a' mi egymásról támadott vélekedéseink nem tehetnek bennünket rosszabbakká, mint a' milyencsek vagyunk. — Ezen

felül jelenfem előre, hogy én azt a' történetet csak a' szép Pszichének, és azoknak beszéllem, a' kik hozzája hasonlók; nem tilthatom - meg senkinek, hogy hallgasson: de fogadom becsületemre, hogy sem kevesebbet, sem többet nem mondok, mint a' mennyit csak Psyche előtt mondanék, ha az Amfiktyonok' egész Kollégiuma ide gyűl is. —

Bizonyos idővel ezelőtt, a' mint tudjátok, vagy ha nem tudjátok is, Athenében múlattam, hogy Plátótól eszelösködni, — Antiszthenesztől élni tanuljak. Egyszer estvefelé, alkonyodás, és setét éj között, a' Ceramikusz folyosóinn ide 's tova sétálgattam. Már setét vala a' tornácon, hanemhogy egy sok világgalragyogó palota a' folyosónak egyik részére alkalmas fényt vetett.

Ezen pislogó fény mellett egy árnyékot láttam felém közelgetni, melly közelébb jutván hozzám, egy tizenhat esztendősnyi asszonyalakra változott-el. Olly könnyen vólt öltözve, hogy lábainak egy részét, 's azt a' mellyet, mellynél a' Hébe' mellye sem szebb, leple igen kevés részig fedezte-bé; hosszú szőke hajai pedig szabadon lebegtek nyak körül.

Ez a' véletlen látás megzavart; de még ez semmi sem vólt. — A' lyányka panaszosan terjesztette ki karjait, mellyeknek fejérsége a' homályban ragyogott, 's karom közzé dőlt-el. — Zavarodásom nem lehetett nagyobb.

De csakhamar magamhoz tértem. Jobbommal átfogtam derekát, 's magammal együtt fordítottam-még, 's egyenesen vit-

tem egy szobácskába, melyet a' Ceramikusban bérlettem volt ki. A' mint látjátok, vonogatás nélkül követte vezetésemet. Úgy tetszett, mintha ellankadt, 's a' bánat által elnyomva lett volna.

Szobámba értünk. Egy lócára ültettem le, melly, hogy el ne felejtsem jelenteni, épen nem volt alkalmas arra, hogy bennem egy bizonyos gondolatot támasszon. Gyertyát gyújtottam; 's azzal a' figyelemmel néztem-el találmányomat, melyet az érdemieni látszott.

Ez a' gyermek, nem tudom mivel, mivel nem? lágyabb szívűvé tett, mint egyébkor szoktam lenni. Az, a' mit érzettem, kibeszélhetetlen öszveömlése volt a' szánakozásnak és szerelemnek. Hogy azt annál csendesebben érezhessem továbbá is, oly szín

alatt, mintha híves lett volna, egy köpenyeg forma leplet adtam rá, mellyel lábát és kebelét elfedezhette.

Csudálkozással látszott rám tekinteni. Szólani akart, de könnyeinek zápora elfojtotta szavait. Karjaim közzé vettem őt, megcsókoltam, 's a' legesdeklőbb hanggal kértem, hogy erántam legyen bizodalommal. — Mintha ki akarta volna fejteni magát karjaim közül, de olly erőtlennül, hogy ezt az ellenzést más kisztetésnek vette volna. Én egyebet gondoltam. Félig elaludtt szemebenn egy szép Lélek' jelenségeit sejdítgetém.

Meglehet, hogy megcsalatkoztam vélekedésemben, — mert a' környütlállások, — a' szép kebel, 's az, a' mit Homérósz Atyánk rózsá karoknak, 's ezüst lábak-

nak nevezett vóina, igazán szólván, nagyon elfoglalta képzelődésemet. Egész bizodalommal néki eresztettem magamat érzéseimnek, 's a' következőkből meg fogjátok láthatni, ha megcsaltak é, vagy nem?

Úgy tetszett, hogy a' lyánka éh; mert egészen el vala lankadva. Szaladtam tehát — de igazán, követlek benneteket, mindig elfelejtem, hogy ezt a' Kopiaját azon originálisnak, mellynek legkissebb részetskéire is gyönyörűséggel emlékezem, nem magamnak festem.

A' lyányka, minekutánna valami kevéset evett, és bort is kóstolt, annyira feléledt, hogy történeteit előbeszélhette. — Szemérmes szemmel kezdé azt beszélni; — de szólásainak, hangjának, mozdulásainak, édes te-

kintetének Gráziáit, szerencsétlenségemre nem tudom festeni.

XV.

„A z én anyám a' szép Láisz. Körülte nevelkedtem jó ideig, 's ebbenn a' bódog gyermeki magam' nemismérésébenn éltem, valamig azt nem vesztetem-el, a' ki elég jószívűséggel bírt, magát atyámnak tartani. Ő Sziciliából eredett, 's, úgy beszéltek, hogy gazdag, és fő származású volt. Nem voltam több hét esztendősnél, midőn meghalálozott. Lassan-lassan meghült az anyám szeretete erántam; az új Tisztelek elkergették annak emlékeztét, a' ki már nem volt; 's végtére szíve megszűnt Láidionjára emlékeztetni. — Nem leltem vf-

gasztalást: de el kelle rejteni könnyeimet, annak csak féliglátszható maradványjai is fergeteget vontak felimbe. Egyéberánt engem úgy tartott, mint azokat a' lányokat, kik körülötte szolgáltak; 's énekelni, táncolni, 's kobzot verni tanúltunk. — 'S te kobzot is versz, kis Grátzia? kérdém, 's énekelsz is? Imé itt egy koboz; kérlek — A' leány félbeszakasztá beszéllését. Ánakreonnak legkedvesbb dalát éneklette, — találjátok mellyiket? — 's mellette olly gyors ujjakkal pengette kobzát, hogy azoknak mindegyikét külön-külön lélek látszata eleveníteni. —

Ó Bölcsesség, ó Antiszthenesz! hová lettetek akkor előlem! — Nékem, mintha neveteket sem halottam volna soha is!

Tébolygó lelkemet éneklő Szépemnek ajakain kerestem-fel.

Hagyd beszéljem tovább történetemet, mondá elvigyorodva, 's a' legkedvesebb piros szín futotta-el arcúlatját.

XVI.

PIRÚLÁSA egyszerre vissza-ada magamat magamnak; 's annak természeti következése a' vala, hogy én legalább is úgy pirúltam-el, mint lyánykám. → Tovább folytatta beszédét: Tizen-négyszáz esztendő valék, midőn a' szép Láisz által egy ifju Athénei Lakosnak adódtam-által, a' ki engem, a' mint állította, hevesen szeretett. A' szép Láisz, midőn ez engem tőle elhozott, előmbe adá, hogy ezután őt úgy néz-

zem, mint a' kinek mindenekben parancsolatjától fogok függeni. Új Birtokosom azon hatalmát, mellyet Láisztól kapott, a' legnagyobb esdeklések alá rejtette-el. Megszűnés nélkül folyó gyönyörködések alatt múltak-el napjaim. Bóldognak tartottam magamat, a' nélkül, hogy előre tekinttem volna a' jövődőbe. Glykonnak okai vóltak megnyúgodni eránta mutatott szívességemen; de ha a' Szerelem az, a' mi a' Zaffó énekeiben lobogva ég, úgy kéntelen vagyok megvallani, hogy az én szívem alkalmatlan ennek elfogadására. Belé öntötte volna azt Glykon, ha elfogadhatná. Sok ízben kellett néki a' Fáonra írt éneket éneklenem, mellyben Zaffó a' szerelem' hevét olly lobogónak festette; 's békételenkedve nézte mindenkor, hogy szemeim

azt soha sem szikrázták, a' mit szám éneklett. Végre láttam, hogy szerelme aludni kezd. Epedő hangjai, mellyeken szerelme hozzám szólott, vígabbakká, játékosokká változtak el, melly nékem, igazán szólva, még inkább tetszett. De ez sem tartott sokáig!

Rövideden (mert látom ásitani kezdetek) a' szép Bakchisz elragadta lyánykám' Imádóját, 's vége vólt a' Komoediának.

Ez a' gyermek, a' mint mondtam, igen szépen beszélt, — mert az ifjúság' kedves félénkárthatlansága, tekintete, hangja, 's az a' bizonyos minek hívjátok ti azt? a' mellyet erősen éreztem ugyan, de megnevezni nem tudok, — történetét a' kihallgatásra méltóbbá, gyönyörködte-többé tette, mint valóban vólt. Mert, Uraim, már a' tagadhatat-

ian, hogy ez (hálá legyen jószíveteknek, melly illy példákat naponként ad) egy igen mindennapi történet volt. — Ezen feül néha, midőn beszédjében elhevült, egy kevéssé kinyillott a' ráadottlepel, 's tudjátok, hogy az illetén kicsinység némelly körülállásokban nem kicsinység! Egész éjszaka sem úntam volna-el hallgatni, a' mit beszélt. -- De töletek azt most nem várom. Igaságos leszek erántatok is, magam eránt is; 's ámbár ez ide nem tartozik, kívánom, hogy minden Mesebeszéllő, Poéta és Hisztoriografus ebből egy kis leckét venni méltóztassék.

XVII.

A' LYÁNYKA azt magyarázta előttem, miként esett-meg, hogy

ő nékem a' mondott éjszakánn a'
 Ceramikusz folyosóinn olly kü-
 lönös öltözettel szaladt karjaim
 közzé. Ezen hízak kipótolását,
 azt véiném, képzelődéseknek
 hagyhatom. Példáúl elképzelhet-
 nétek, hogy őt Glykon végtére
 új szerelme miatt egy barátjá-
 nak; --- ez, minthogy tetszése
 szerint nem alkalmaztatta magát,
 egy Faragónak, --- a' Faragó
 pedig, minekutánna róla egyne-
 hány modellt vett, egy Lyán-
 nyalkereskedőnek adta-által; ki-
 től, midön ez a' Kalmár őt egy
 Efézuszi Hajóssal portékákért
 akará elcserélni, elillantott, 's
 más nap egy béomladozott épü-
 let' dőledékje között bujkált, ---
 vagy valami ehhez hasonlót --- 's
 igen közel jártok az igazsághoz.

Akármint lett légyen ez, az
 ifjú Láisz az én birtokombann,

az én óltalmam alatt vala; 's azt tartottam, hogy kötelességem, segítségére kelni. Akkor nem voltam sokkal gazdagabb, mint most vagyok. Szánakozás és jó tanács vólt az egyedül, a' mivel néki szolgálhattam.

Talán az, a' mit én nékie mondtam, (ha egyéberánt ez az írótaáblácska valamelly kézírásban a' késő Maradékok' kezébe jut) sok századok múlva is hasznára lehet valamelly ifjú teremtésnek, ha tudnillik az ehhez hasonló, vagy az ő idejebéli leánytársainak mindenikével-közös kétségeskedésre, --- hogy nem tudja mit kezdjen felzúdúlt szívével, --- jutni talál. Illy reménység alatt az itt következő szakaszt a' Maradékok szebb, és érzékenyebb szívü részének gondos vélelésül azon kérésem mellett aján-

lom, hogy azt a' Filozofiát, melyet az által tanítok, egyedül magoknak tartják; és abból sem anyjoknak, sem szeretőjöknek ne engedjenek legkissebbet is észre venni.

XVIII.

Az , a' mi veled történt, így szólottam szép lyánykámhoz, következése vala annak a' szerencsétlenségnek, hogy a' szép Laisz vólt anyád. Igyekezzél rajta, hogy szerencsétlenségedet minden egyéb esetekre elfelejtsd, azontúl, a' mennyiben néked a' belőle nyert tapasztalás jövendőben hasznodra lehet. Ezután csak előre nézz, és hátra ne többé. Hogy életed nyugodalmas legyen é vagy nyughatatlan? az inkábbára

kábbára tőled fog függeni. Egy illy szép Teremtés — (nem állhattam-meg, hogy ezt mondván, homlokára ne nyomjam csókomat, — jobb állapotra méltó, mintsem hogy egy Glykonnak bábjátéka, vagy egy Kalamisznak modellje legyen. A' Természet tőled semmit sem vont-el, Édesem: de a' Szerencse igazságtalan vólt erántad, azonban különös makaccsággal bírván minden cselekedeteiben, váratlan jó-téteményekkel hozza talám majd helyre, a' mit eddig elmúlatott.

Már elkezdte mutatni kedvességét, midőn engem a' te kezeid-be juttatott; monda a' Leány. —

Nem érdemlett é ez a' felelet ismét egy csókot?

Életed' kedvessége vagy nyomorúsága, mondám, attól függ, hogy egyikével vagy másikkal

D

élni tudj. Minthogy rossz hangzású nevek is vannak, kezdjük a' dolgot neved' változtatásán. Laídon Glycérionná változzék el; 's e' név alatt foglak egy Barátommal megismértetni, a' ki — talám valamely nem sokból álló jutalomért, — tégedet egy vén rabasszonya által a' maga házából Milétuszba átvitet, a' hol, felkészülve mind azzal, a' mit az illendőség megkíván, magadat csendesen megvonva, figyelmetességre fogsz ragadni mindeneket. Az elrejtésnek egy bizonyos neme van, mellyel még jobban láttathatjuk magunkat. Kevés idő múlva az Imádók olly sűrűen fognak körülötted lebegni, mint a' méhek a' kivirított rózsabokor körül.

Az ő igyekezetek, édes Leánykám, a' lessz, hogy téged minél

ólcsóbban kapjanak-meg: a' tiéd
 pedig a' légyen, hogy magadat
 minél drágábban adhassd-el. Eb-
 ben szíved talám legnagyobb aka-
 dályodra leszs. Jaj néked, ha
 egy olly tárgyért fog érzeni
 kezdeni, mellynél csak szemeid
 lelik-fel azt, a' mit kerestek; vagy
 hamarább lágyúl-el mint kellene.
 Egy szép Személynek ezer por-
 tékája van, a' mit bizvást, és
 könnyen elajándékozhat: de szí-
 vének mindenkor hatalmában kell
 maradni. Míg ez a' Palládionod
 bírtokodban leszs, addig ne félj
 hogy meggyőzettel. Igyekezél
 rajta, hogy mindenik tisztelődét
 nyájas illendőséggel fogadhassad:
 de egyikét se szerencséltesd. A-
 zokat a' kegyelmeket, a' mellye-
 ket károd nélkül osztogathatsz-
 el, szeldeld minél apróbb fala-
 tocskákra. Egy tekintet már nagy

D 2

kegyelem legyen; 's a' hidegség és kisztetés közt lévő nagy hiza-
köt, valamint azt, a' melly a'
kisztetés és ellágyulás között va-
gyon, hintsd-bé, ha lehet — én
pedig azt tartom, hogy egy szép
Leánykának azt igen is lehet —
száz más kedvezéssel, melly az
egyiktől grádicsonként távozik,
a' másikhöz pedig grádicsonként
közelít. De vigyázz, hogy titkos
igyekezetedet ezen játék mellett
el ne árúld; az annyi vólna,
mintha őket előre figyelmetessé
tennéd, hogy magokra vigyáz-
zanak; mert megakarod csalni.
Ellenben arra is vigyázz, hogy
hideg magad' viselete olly gon-
dolatra ne ragadja tisztelőidet,
hogy szíved semmi által sem ér-
dekelthetik. Azoknak, a' kik
szíved elnyerésére nem egészen
érdemetlenek, hagy reményt: de

a' mellett minden mozdulásaidat úgy intézsd, hogy mindég hatalmadban álljon, azt szerencsételtetni, a' ki magát, és bóldogságát kellemeidnek megadni eléggé gyenge, és szerelmes; ide értvén, hogy minden környülállásoknak igen gondos mérséklése után, Szeretőd, és az ő állapotja megérdemelje azon áldozatot, melyet te önékie személyednek, és szabadságodnak általadásával téssesz. Eggy illyennel, midön azon sebei, mellyeket rajta szemeid ejtettek, érni kezdenek, gondos vigyázással már éreztetheted, hogy ellágyúlhatsz.

Másként azt mondád az elébb hogy nem tudsz ellágyúlni.

Eipirúlt. — Azt gondoltam; felele hebegve.

En nem, felele az Icétász fia, szerelmes pajkossággal tekintvén szemei közzé.

Ezen pillantásban térde véletlenül a' lányka térdéhez ért.

Érzette, hogy az reszket. —

Nem akarod é tovább folytatni beszédedet? kérdé a' leány.

Előbb tudnom kell, ha tudsz é ellágyúlni?

'S hát ha tudnék?

Úgy azt kell tudnom, mennyire lágyúlhatsz-e?

Köpenyege, midőn a' leány azt öszvevonta, térdén felülről széljel tágúlt. — Édes háborodás reszketett tündöklő szemeiben. — Az Icétász fia akkor huszonöt esztendőös vala. Kérdezősködéseinek ekkor el kellett vala némúlni. — Nem vóit é oka rá?

XIX.

— — O Glycerion, miért nem vagyok én Úra egy Világnak, — vagy, ámbár igen nagy a' házak a' kettő közt, miért nem vagyok csak egy kis major' Úra, hol ketten elérhetnénk; — mellynek egy kis kertje, 's táplálásunkra egynehány darab szántóföldjei vólnának; 's békerítő cseréje, hogy bődögságunkat az irígység szemei elől elfogná! — —

XX.

R A V A S Z, erőtelen portéka, édes Barátim, az ember' szíve: 's a' mellett, hogy gyenge, hogy igen könnyen tévedésre viszen, még is forrása minden örömünk.

nek, 's a' legjobb ösztöneinknek, a' legjobb cselekedeteinknek kútfeje.

Lehetetlen egyebet tennem, kéntelen vagyok azt, a' ki ezt megérteni nem akarja, vagy valósággal nem érti, — szánni, gyűlölni.

Azonban óhajtom, hogy a' mi Szépeink engednének intésemnek, 's ne higgyék-el magokat elégségesnek gondolt tapasztalásokban oly igen, hogy azt állítani mérészeljék, hogy bizonyos mértékig el nem lágyúlhatnak.

— Eggy lassú szunnyadás félbeszakasztá a' barát' tanításait, és figyelmetes halogatását a' tanítványnak.

XXI.

BE nehézzé titted magadnak, Antiszthenesznek! igen is erőtelen tanítványa! tanításod' folytatását, túl azon, a' hol azt félbeszakasztád.

Kedves Glycerion! mondám végtére, ámbár igen szeretlek, kéntelen vagyok még is — ha azt akarom, hogy szerelmemnek következése megvetés ne legyen, — tovább folytatni. — Ah! Glycerion, hólnap nem fogjuk látni egymást.

Nem fogjuk látni egymást? 's miért nem?

Mert az én véledlétem jövődöbéli boldogságodnak útjában állana.

Micsoda boldogságomnak? — Gondolkozhat sz é elválásunkról?

Kéntelen vagyok! — Az én állapotom

„Gátlására leszek é én a' te szerencsédnek, Diógenesz?”

Nem, édes Glycérionom! a' Szerencsének és nékem nincs egymással közünk. — Én vólnék az, a' ki a' tiédnek hátráltatására lennék.

Ha végezésednek ez az indító oka, úgy kérick, hallgass-ki! — én nem óhajtok más szerencsét, hanem hogy melletted maradhasak; te érdemes vagy egy oly barátnéra, kinek mellyjénn a' szerencsétlenség', és az emberek' igazságtalanságait elfelejthesd. — Ne tarts attól, hogy terhedre lessz eltartatásom; én fenni, szöni, kötni tudok. — „Kedves teremtés!”

Soká ellenkeztem — de Glycérion nem állott-el végezésétől,

Mondjátok-meg már most, ti, a' kiknek a' Természet érzékeny szívét adott, hibáztam é, midőn szemebenn egy szép lélek' jelenségeit sejdítettem?

Örökös barátságot fogadtunk, 's eltávoztunk Athenéből. A' Világ nem tudott felőlünk semmit, mi pedig a' Világot igen hamar is elfelejtettük. — Három bóldog esztendő múlt-el szemeim miatt félbe kell szakasztanom. —

X X I I .

N I N C S többé a' nyájas Glycé-
rion! — Véle együtt vesztetem-
el mindent, a' mi elveszteni va-
lóm még vólt, Egyedül csak sír-
halmát állítom, méltónak maga-
ménak nevezni. Senki sem isméri
azt körülöttem. --- Rózsát ültet-

tem felibe, melly olly tellyesen
virít, mint szép kebele virított,
's édesbben sehol sem illatozik. --
Minden esztendőben megkeresem
ezt a' szent helyt, a' tavasz hó-
napjában. Leülök reá, — így ró-
zsát török, — így virágot al egy-
kor! ezt gondolom-el, — 's szél-
jel tépem a' rózsát, 's a' sírt le-
hullott leveleivel szórom-bé. —
Akkor végigfutom ifjúságom' édes
álmait, 's sírjára csordúlt könny-
cseppem nyugtatja-meg a' kedves
árnyéket.

XXIII.

HA szívetek szánakozásra nem
olvadt, az a' ti hibátok, nem az
enyém: de megbocsátom néktek;
nem vesztettetek ti el Glyceriont—
nincs elveszteni való Glycerion-

tok — vagy talám nem is érdemlitek, hogy Glycériontok legyen. Eggy szép mesét tudok; még kicsiny koromban tanúltam a' dajkámtól. Talám örömeoseb hallgatjátok azt. Szívesen szolgálok véle. — De imhol jő a' jó Xenia-desz, 's visszakéri író táblácskáját.

XXIV.

TE igen jóféle ember vagy, mondá Xenia-desz, elolvassván a' Glycérion történetét! — Nem nézhetem tovább, hogy a' Világ másnak néz, mint a' mi igazán vagy.

'S miért néz ő engem másnak?

Engedj-meg nékem, Édesem; én téged annyira szeretlek, hogy el tudnám hitetni magammal, hogy néked nincs semmi hibád.

'S hogyan, jó Xenia desz? — Nem ember vagyok é én is? Nem olly könnyen lehet é nékem hibám, és bolondságom mint másoknak.

Te engem nem akarsz megérteni, Diogenesz.

Igen jól értelek; de én azt a bizonyos tettetést, a' melly familiánkban — a' Deukálion és Pyrrha familiáját értem — anyira uralkodik, teljességgel nem szenvedhetem. Ha a' beszéd általjában erőtlenségről, hibáról, gyarlóságról van, — minden megvallja, hogy némelleyek ő benne is találatnak, hogy ő benne azok alkalmas számmal vannak: de nevezd ezeket igaz neveken, olvasd-el előttök az egész laistromot, állj-meg mindenikén 's tudakozzad, megvan é az benne? meglátod, hogy egyikre sem

kapsz embert, ha a' maga val-
 lásával engedő magad kifizet-
 ni. Melly inconsequentia! — Utá-
 lom azt teljes szívemből. — Vagy-
 nak olly így vagy amúgy ejthető
 dolgok, mellyekben én a' szo-
 kás törvénytől örömezt-elállok,
 — Azért engem „a' Félrefaragó-
 nak“ hívnak; a' ki pedig illy
 csínján nem akar szóllani, a' Bo-
 londnak. — Jó; hadd legyek az!
 Ez tehát a' mogyoró pellyem, a'
 min gyermeki módra nyargalok.
 Ártok é véle valakinek? — Az
 egész Korinthuszt olly esztelen-
 ségben, és gonoszságban látom
 úszni, mellyek azoknak, a' kik
 azt követik, más becsületes em-
 bernek, 's a' Közjónak vagynak
 kárára. Csendesen nézik-el; — 's
 ímé én bennem három-négy kis
 különösséget nem akarnak meg-
 szenvedni, mellyből még a' ga-

néjtűró bogár lelkének sincs kára.

„De ezt csak te is kéntelen vagy megvallani, hogy a' derék ember még derekabb ember volna, ha hibái, vagy, ha úgy akard, mocskai nem vólnának.

Tegyük-fel Xeniadesz, hogy lehetséges volna a' nélkül lenni; az lenne a' kérdés, ha ez a' hiba nélkül való tökéletesség nem a' legcsalhatatlanabb ok volna é arra, hogy közönséges útálatba jusson valaki. Jaj lenne annak az embernek, a' ki bölcsebb találna lenni, mintsem hogy a' többi halandókhöz egy vagy mas erőtelenségben hasonlítson.

Hogyan szenvedhetnék - meg amazok őt? Hogyan engedhetnék-el néki, hogy ő náloknál különbb? Kéntelen a' maga érdekével való szabados élnetést va-

lamelly valóságos vagy csak képzelt bolondság által megvásárlani, melly által egyszersmind ezen sublunáris Világ bolondságainak Génuszát engeszteli-meg, 's a' más bolondoknak hatalmat ad az ő kikacagására. — Azonban néked valóban többet adok, mint igazság szerint adnom kellene, jó Xenia desz, a' midön azt vallom, hogy az, a' mibenn én másoktól eltávoztam, általjában bolondság, vagy nevetséges macskodás. Kész vagyok, ha kihallgatsz, néked megmutatni az ellenkezőt. — Beszéld-elő egymás után miben akadnak-fel bennem a' Korinthusziak; 's én egyik vádjokat sem hagyom felelet nélkül.

XENIADESZ.

Azt mondják a' többek közt, hogy Diogenesz *kevélységből* különbözik ruhájában, élésében, 's cselekedeteiben másoktól.

DIÓGENESZ.

Mind ezekben ő a' maga esze' sugallását követi; hol marad tehát valami a' „kevélység” különösségének? — 'S hogy kaptak a' jó Korinthusziak rést békinteni szívébe, hogy annak titkos rugóját láthassák? — De ne akadozzunk olly cikkelyenn, a' hol lehetetlenség egymást meggyőzni. — Tegyük-fel bár, hogy a' Korinthusziaknak igazságok vagyon: kívül még is, hogy az nem tészén sem többet, sem kevesebbet mint az, hogy az ő kevélységek el nem nézheti, hogy az én kevélységem másféle álarcát viseljen! mint az övék.

De hogy el ne távozzunk a' dologtól, nem jobban tennének é a' ti gazdag Fecsérlöitek tulajdon javokra nézve is, ha, legalább a' mértékletes éleést tekintvén, az én példámat követnék. Hány van közülök a' ki szakácsának jóízleltü mérge mellett olly egészséges, mint én azon együgyü eledel mellett, mellyet nékem a' Természet jóltévően nyújt? — Kicsoda az az ő egész seregekben, a' ki, ha Kómusznak csak tíz esztendeig áldozott is, vélem erőre 's gyorsaságra nézve magát öszve hasonlítani merje? a' próbát akár azon játékon tégye bár, mellyeket Olympia szokott koronázni, akár azokon, mellyekben az asszonyi nem az ítélő-bíró.

Ez a' sanyarúann mértékletes élet; minekutánna hozzá szok-

tam, nékem többé nem esik nehezen, sőt oly jutalmakat ad, mellyekkel szám' csiklandoztatásának híú gyönyörűsége öszve-hasonlíthatni nem is érdemes. Mert a' mióta illy éleést gyakorlok, elmém mindenkor víg; testem könnyebb, gyorsabb, elevenebb; elmém derült; eszem munkás; szívem érzékeny! minden eröm kész parancsolatom' teljesítésére; 's nem függ többé gyomromtól, hogy elmés vagy ostoba, múlat-ságos vagy únalmas Társ légyek. A' Természet' szépségei nem vesz-tik el előttem gyönyörködtetősé-geket; viszontagságai ellen pedig megedzve vagyok. Meleget és hi-deget, éhséget és szomjúságot, esőt és szelet tovább állok - ki mint más, akár ki légyen az. Egy szóval` mindenféle bajnak elviselésére alkalmasabb va-

DIOGENESZ.

Azon képzelés ellen, mellyel önmagunknak szoktunk hízelkedni, hogy e' Világon minden a' mi kedvünkért teremtetett, talám sokat is lehetne mondanom. Ez a' következtetés: „valamivel bizonyos célra élhetek, és így az azon célra teremtetett,“ nyilvánágosan hibás következtetés; mert például, egy kantát én vizelő edénynek is fordíthatok, pedig az asztalra vólt készítve. 'S még az a' kérdés is fennmarad, hogy némelly dolgokkal, ugyanaz által, hogy velek nem élünk, nem élünk é vissza? — A' kérdést példák' előhordásával lehetne leginkább elintézni; de most arra nem ereszkedhetünk. Nincs is reájok szükségem ellenvetésed' megcáfolására. Tégyük fel, hogy a' Természet minden:

munkáit, a' Mesterség' találmányaival, mellyet bizonyos értelemben a' Természet' leányának nevezhetek, a' mi vélekélésünkre 's gyönyörűségünkre rendelte: úgy ezen tekintetben őt' egy gazdag emberhez hasonlíthatjuk, a' ki nagy vendégséget indít, és arra Vendégeket minden Tartományból, Nemzetségből és Nyelvből, minden Rendekből, Nemből és alkotásúakból hívogatott. Természet szerint jól cselekedte, hogy olly sok, és olly különböző Vendégeknek olly „sokféle“ étket, és azt „igen bőven“ készítetett: de tedd-fel, hogy ezen Vendégek közt van egy ollyatén goromba, a' ki, meg nem elégedvén azzal, a' mi elébe tétetett, a' távolabb lévő tálakat is felfalná, 's meg nem gondolván, hogy azokat nem ő magáért rakták-fel, hogy néki csak

csak

csak egy gyomra van, hogy némely étel csak a' betegeseknek tétetett az asztalra, mindent megenne, 's addig tömné hasát, míg azt emésztetlenül kéntelen volna kiadni, szólj, Xeniadesz, mit tanál felőle? 's mit gondolsz, miképen nézne rá a' Vendéglőgazda?

XENIADESZ.

Az maga tolja-elő magát.

DIOGENESZ.

A' belőle folyó tanúság nem kevesebbé. — A' ti Gazdagaitok, a' kik asztalokat minden elemantumokból, minden hordott étkekkel rakják meg, az a' Vendég, a' ki a' Természet Vendégségét, annyiban legalább a' mennyire reá mehet, megemészteni akarja. Elégedjék meg minden azzal, a' mit maga körül lát, 's ne egyék

E.

többet annál, a' mivel éhségét elcsendesítheti, úgy mindnyájan jóllakva kelünk-fel a' Természet' asztalától; egészségesek maradunk; senki sem fog a' csömör ellen panaszolkodhatni; sem bőfögésével nem lesz Vendégtársainak alkalmatlanságára. — Imé ezt lehetne várni; ha minden az én gondolkozásomat követné. — De ne tarts semmitől, Xeniadesz! Soha sem kapok én annyi Tanítványt, hogy mostani rendtartásának elváltozásától félhessen a' Világ. 'S ha azt a' lehetetlen történetet lehetségesnek képzeljük is, hogy az én példám elégé hathatós volna egy egész Nemzetet Zysstemám' elfogadására bírni, — gondolod é, hogy ez által valamit veszítsen? — Én-nékem nagy . . . De, halld csak! mi az? Nem halloó é azt a' si-

kóltást a' víz felől? — Másszor szólok véled Reszpublikám eránt. Xeniadesz, — most szaladok, hogy lássam mi történt.

XXV.

E G G Y felfordúlt kis ladik vólt, a' mit láttam. A' benneülők kihullottak 's úsztak; de egynek úgy elfogyott vala minden ereje, hogy a' parthoz nem közelíthetett. Egyszerre a' fövenyen vólt köpenyegem, — béugrottam a' vízbe — illik, nem illik! — a' dolog emberi életnek megmentése körül forgott. — „Tehát aszszony vala“ — Nem tehetek róla, hogy férfi nem vólt; — azonban mondhatom, hogy az akkor úgy sem jutott eszembe, mint az nem, hogy a' Hóldbann ena.

berek laknak. — Felvettem a' há-
tamra, 's úgy úsztam a' parti fe-
lé. A' fövényen letenni, 's azzai
ott hagyni, nem lett volna szép.
A' legközelebb való gyepre vit-
tem tehát. Azt egynehány bokor
vette körül. Elképzélhetitek, hogy
ennyi idő alatt szemembe tűn-
hetett, hogy az asszony szép
asszony volt. — Kevesebbé ér-
dekel é azólta szerencsétlensége
benneteket, hogy felöle ezt tud-
játok? — Úgy jártam, mint ti! —
Azonban még is mezítelenül ál-
lottam előtte. Az a' gondosko-
dás, mellyel ezt a' szép asszonyt
ismét magához hozni igyekez-
tem, egészen elfoglalt; annyira,
hogy mind addig, míg az asszony
felnýtotta szemeit, eszembe sem
jutottam magamnak. — Sokat fel-
tennék rá, hogy igen sokat nem
látott, olly hirtelen húnnya-bé

szemét. — Megütközése, és az a' sikóltás, melly megütközését nyomban követte, gondolkozóra hozott, 's akkor vevém észre, hogy köpenyeg nélkül állottam. — Szépítés nélkül beszéllem - el előttetek az esetet, minden környülállásival. — Nyúgodj itt a' napfényen, mondám néki, 's szárazkodj; én köpenyegemért szaladok; mert meglátnom kell szemeidet, 's hallani akarom miben lehetek szolgálatodra. — Elfutottam. Tíz percentés alatt megtaláltam köpenyegemet. Visszatértem hozzá. Ő azalatt felső ruháját kiterítette a' napra, 's a' bokrok megett készült levetni a' többit is. Eggy redős bokor miatt nem látott-meg, noha szemérmes rettegéssel tekintgetett mindenfelé ha közelítek é vissza? — Meg nem mozdúlva állottam veszteg,

's — néztem őt. Nem mondok róla egyebet, hanem csak azt, hogy száz legény közzül kilencvenkilencznek még eggynek javasoltam volna, hogy nézzen másuvá, vagy épen távozzék-el. De egy ötven esztendő ember, a' ki húsz esztendő ólta salátával, babbal, és vízzel él, minden státuát bátran nézhet, akár a' Fidiász kezéből jött legyen az, akár a' Természetéből. Idő múlva megszáradt köntöse. Bévon-
ta magát abba, ledőlt a' Nap' fényén, melly már hanyatlani kezdett, 's úgy látszott körültekintgetni mintha azt tudakozná, hová lettem olly sok időre? — Ekkor tehát előjöttem; elpirúlt, lesütötte szemeit, 's tébolyogva tekintgetett széljel. Szép Idegen, mondtam - - képe ekkor felde-rülbi látszott, de pirúlása jobban

jobban nevededett — azért jövök, hogy érthessem miben lehetek szolgálataodra. Eggy ideig nem felelt. Nem sajnálnád é fáradságodat, megtekinteni, úgymond, mi lett eggy vén asszonyból, a' ki vélem vólt a' ladikbann. Az a' dajkám; reménylem kiszabadúlt. — Sietve mentem a' parthoz. — Mindent kifogtak; csak a' dajkáról nem tudtam venni tudósítást. A' szép asszonyka sírt, midőn a' hírt meghoztam; maga is a' parthoz szaladt, kérte a' Hajósokat, hogy dajkáját szerezzék-e-lő, jutalmat ígért, 's — talám még mostanáig is sírna, ha eggy ládát nem láttak vólna-még szemei, tőle nem igen messzére. Az ő ládája vólt, megrakva ruhákkal, 's drága köveivel. Szerencséte kár nélkül vetette-ki a' víz. Örömsúgár derítette-fel egyszer-

re ábrázatját. — Azt higgyétek-
el, az ábrázat gyönyörű ábrázat
vólt. — A' dajkát sehol sem le-
hetett feltalálni; a' nap pedig le-
szállott. Megenyhülve bánatjában,
hogy legalább ládájához jutha-
tott, egy barátnéjának nevét ne-
vezte-meg, 's kért, vezessem hoz-
zá. Eggy Hajós hátára vette a'
ládát, 's kalaúzunk lett. Oda ér-
tünk. A' szép asszony megköszön-
te fáradságomat; én pedig — jó
éjszakát kívántam néki. — Ekkor
látszatott legelőször figyelemmel
's valamely különös álmélkodás-
sal tekinteni rám. — Aludgy csen-
desen, szép Idegen, mondám; 's
eljöttem tőle.

XXVI.

MOST tehát tudakozok minden becsületes embert, Görögöt és Barbarust, istirát és kappant, — mi Isten csudája lehet botránkoztató ebbenn az egész történetben? — Én valósággal által nem tudom látni. Ezen környülállások mellett nem látom, én, a' szép Asszony, 's mi ketten egyyüvé foglaltatván, mit tehattünk volna egyebet, mint a' mit elbeszéltem.

Azonban halljátok csak mi történt. Más nap az egész Korinthusz megtölt vele. Három nap múlt-el, míg egyéb senkinek sem forgott száján, hanem csak Diogenesz — és — a' szép Idegen. Elbeszéllték egymásnak a' történetet, 's mindenik változtatott rajta valamit, vagy valamelly tudva nem lévő

környülállás helyett más magakoholásabelit adott hozzá. Nem csak, hanem még versekbe is foglalta valaki, 's már tegnap éjjel az útszán hallám énekeltetni. — De még itt nincs vége a' dolognak. ítélet alá vették azt; vizsgálatra vonták, mit cselekedett, mit nem cselekedett Diogenesz és a' szép asszony? micsoda titkos indító okokból cselekedték azt, a' mit cselekedtek? mi vólt benne céljok? mit tehettek vólna, 's mit kellett vólna ez 's ez környülállások mellett tenniek? 's a' t. Pro et contra beszéltek felőle, 's az ítélet megegyező voksokkal abban határozottatott-meg: hogy Diogenesz ezen egész történetben sem úgy nem bánt mint okos ember, sem úgy nem mint tiszta erkölcsü embernek bänni kellett vólna.

„Egy öreg Uri-Asszonyosság“ azt vette rossz neven, hogy köpenyegét olly későn kereste-elő. Ha a' leglágyabb nevezettel akarjuk is cselekedetét nevezni, monda, micsoda „gondatlanság“ vólt az! — Lehetséges é olly annyira elfelejtkezni az illendőségről? Lekkellett vólna néki az asszonyt, míg még magához nem tért, a' parton tenni, 's úgy osztán tovább vihette vólna a' gyes hantra.

Az Asszony igen is lágyan bán véle, monda egy *Második*. Hát nem tudja é, hogy néha szándékkal is el lehet valamit felejtteni? — és, hogy ekkor az ő célja azt kívánta, hogy a' legszükségesebb-ről elébb ne emlékezzék, mint mikor már késő lessz.

Az Eleúziszi Istenekre esküszöm, monda egy *Harmadik*, hogy

ha én lettem volna az Idegen, előttem többet meg nem mert volna jelenni! —

Talám olly tartománybéli asszony lehetett az, monda egy *Negyedik*, a' hol még természeti módon él minden! —

Vagy talám Faunusznak nézte őt' a' Szép — monda az *Ötödik*, a' ki, úgy tetszett, tíz Faunusztól sem ijedt volna meg.

Nem tudom miért találgatnak ennyit Asszonyságtok, mohda a' *Hatodik*. Nékem úgy tetszik, a' dolog világos. Hát ha az Idegen az ollyastól nem idegenkedik? Igen olly formán van az egész történet, hogy ez az asszony azok közül való, a' kik nem igen akadnak-fel rajta, akár a' maga rendi szerint menjen elikbe valaki, akár nem.

Igy ítélték a' Korinthuszi Asszonyok az első és második karból, kivévén a' Papasszonyokat, kik épen nem ítélték, hanem csak a' dolog folyamatja eránt tudakozódtak, 's hallván, hogy Diogenesz, midőn az asszony felvetette szemeit, köpenyeg nélkül vólt, elpirúltak, szemeket eltakarták, 's tovább hallani semmit sem akartak.

A' Férjfiak között a' dolgot más néző pontból vették-fel.

Miért iparkodott ő csak a' szép asszony' kiségetésén? miért hagyta a' szegény öreg dajkát oda veszni, holott a' dajkának, a' mint a' következés mutatja, az ő szolgálatjára szint olly szüksége lehetett? —

Ez a' kérdés annyival nyomósabb, monda eggy *Második*, mint-hogy gondolni lehet, hogy a' szép

asszony az ő segedelme nélkül is eljutott volna a' parthoz.

Az Urak szorossan veszik a' dolgot, monda a' *Harmadik*, miutánha nem volna természet szerint való, hogy az ember inkább akarjon egy fiatal szép asszony körül fáradozni, mint a' megöregedett dajka körül. He, he, he! — Ez az ember édesdeden nevetett elmés mondásán. — He, he, he!

Kivált hogy, monda a' *Negyedik* szárkázmusi tekintéssel; nem mindenkor kap az ember illy ártatlan színt, egy szép asszonnal in puris naturalibus menni a' redős bokrok megé.

Én hitelesen tudósítottam, monda az *Ösödik*, a' ki kevéssel ezelőtt leve Tanácsossá, hogy ők ott két óránál tovább voltak együtt; 's tanúkat lehetne előállítani, kik köpenyegét a' par-

ton, az asszony ruháit pedig a' napfényre vetve, egy száraz ágon, látták fityegni.

En rosszat vélni nem akarok, mondá egy „Papja Jupiternek” egy negyven esztendő's tokás, kövér ember, mellynek szegzett állcapcával; de olyanoknak vévén az embereket, mint a' micso-dások, nem hallom örömet, ha cselekedeteket nagylelkűségnek nevezik, midőn a' dologbann *asszony* kivált *fatal*, és *szép asszony* fordul-elő. Nagyon szembetűnő, mi okból forgolódnak oly nagy készséggel körülöttek Segítőik. Ha nyomosan kell a' dologhoz szólani, tudni szeretném, miért kell egy *szép asszonynak*, annyi-bann a' mennyiben *szép asszony*, szeretetre méltóbbnak lenni *dajkájánál*? Nem épen úgy emberi teremtés é a' *dajka* is, mint az

aszonya? Nem egyformák é mind ez, mind amaz eránt kötelességeink? Nem hasonló szüksége vagy on é a' jelenvaló történetben a' segítsére egyikének, mint másikának? Nem a' kegyesség, 's a' fedhetetlen erkölcs é az, a' mi az emberek' érdemét meghatározza? 's miért nem lehetne a' dajka szint olly kegyes 's fedhetetlen erkölcsű, mint ifjú szép aszonya? — Ha igazat akarunk mondani, kéntelenek vagyunk az ellenkező állítást tartani igaznak.

A' tiszta erkölcsű ember, ha esze vagy on, — pedig eszének kell lennie, mert különben szíve minden szempillantásban ki lessz téve a' megbukásnak — ezen esetben annyival inkább hajlott volna a' vén dajka megszabadítására, mennél tisztábbak lettek volna e' mellett indító okai, 's men-

nél épületesebb lett volna péld'-
adása, 's mennél kevesebb oka
lett volna e' mellett mind a' daj-
ka erkölcse, mind az önnön ma-
gáé miatt reszketni. — —

Bocsásd-meg Isteneknek, és
embereknek Atyja! — de lehetet-
len türnöm, hogy a' te Papod,
illy tiszteletes képpel, továbbá
is hallgattassa kérkedékeny ok-
talanságát. — Légyen igaz, a'
mit mondasz, Jupiternek Papja!
légyen igaz! nem lehet okát adni
miért légyen szeretetre méltóbb
egy „fiatal szép asszony“ mint
a' vén, rút *dajkája*; — ó ez épen
nem méltó a' szeretetre! — A'
vén dajka tisztasága az a' nagy
kincs, a' mellyet félteni kell! —
Ezt kellett volna megmenteni!
Hadd fúljanak a' habokba a' *szép*
asszonyok! mi kár van benne?
Az erkölcs' fedhetetlensége még

nyerni fog általa! a' késértetek megkevesednek, 's minő példákat adhatnánk, ha az egész Világ csak „vén dajkákból“ állana! — Diogenesz sem úgy nem bánt mint okos emberhez, sem úgy nem, mint tiszta szívűhöz illet vala; mindent oda engedek, Papja Jupiternek, akár mit kívánsz, — mindent! csak hallgass.

XXVII.

NE M kérkedékenységből mondom, de csakugyan igaz, hogy az épen ezelőtt álló cikkely egyike a' legoktatóbb írásoknak; 's e' szerint tanácslom tiszta szívből, hogy a' legnagyobb figyelmetességgel olvassátok meg azt többször egyszernél.

Eggy csak közepszerü elmés-
séggel bíró ember is könnyen meg-
fogja belőle tanulni a' legszüksé-
gesebb Mesterségek' theoriáját;
például, a' szép módal ejthető
rágalmazást, — a' történeteknek
elváltoztatását, úgy hogy azok-
ban csak az „időt és a' környül-
állásokat“ kelletik egykevéssé
helyekből kimozdítani; — a' leg-
ártatlanabb eseteket kevés mun-
kával botránkoztatókká tenni; —
az individuális hazugságokat kö-
zönséges igazságokkal támogat-
ni. — Mind ezek olyas mester-
ségek, mellyeknek a' közönséges
életre igen széles elhatások va-
gyon; és a' mellyek olyanok,
hogy azokat, a' kik benne a'
gyakorlást messzére vitték, szint
olly titokban tartják, mint né-
melly Orvosok szokták árkánun-
jaikat, mert az abból háramló

hasznot magoknak kívánják tartani. — Ujabbann intelek, olvasátok-el azt egynéhányszor! belőle sokat tanulhattok.

X X V I I I .

M E G V A L L O M előtted, Xeniadesz, nem állhattam-meg, hogy bosszúmat ne töltssem azon vastag asszonyon, a' ki engem egy Faunnal hasonlított-össze. Isméred Lyzisztratát, a' gyámoltalan Fókász feleségét! — Valamelyik nap, a' déli nyugvás táján, hozzá vetődtem. A' meleg nagy volt. Kertjének múlató házában találtam őt'. Nyugvószékén nyúlt-végig. Egy fiatal rab, a' ki alig lépett még legény kora' esztendejébe, és a' ki egy Festőnek a' Bakchusz képére a' leg-

szébb ideát adhatta volna, egy nagy szellőztetővel térdelt előtte, 's félre vonta magát, midőn hozzá béléptem. Azt mondtam, hogy egy Barátném' becsületének helyreállítása végett jelentem meg nála, úgymint a' ki, maga sem tudja miként, és mi által néki kedvetlenségébe jutott.

Nem akarta megérteni, mire céloztam. Segítségére lettem gyenge emlékezetének, 's jelentettem, hogy a' megnevezett asszony nem isméri magát méltónak olly képméletlen ítéletre, a' millyet nem régiben személyje felett egy Társaság tartott. Valóban óhajtanám tudni, ezt vettem mellé, miként viselte volna magát, Lyzistrata, ha azon esetben lett volna?

„Nem az én hibám, felele, hogy az illendőség' törvényjei olly szorossak.“

Azon illendőség felől szólasz é, mondám, mely a' vélekedéseknek 's cselekedeteknek belső szépségéből származik, vagy arról a' képzelt illendőségről, mely az emberek' vélekedésétől függ? —

„Nem értek a' ti distinctiótokhoz, felele az asszony. Kiki tudja mit kellessék érteni az illendőség alatt; 's azt tartom, hogy mindenek megegyeznek az eránt, hogy van olyatén törvény, melyet általhágni nem lehet a' nélkül, hogy a' Világnak alkalmazhatóság adattassék a' megítélésre.

Te kétség kívül arra célozol, hogy én köpenyeg nélkül valék, midőn az asszony felvetette szemét. Megvallom, az nem egyezett-meg az említett törvénnyel: de a' körülállások ki fognak

menteni, és én valóban rosszat nem is gondoltam.

„Nem arról van a' szó, mit gondoltál, hanem mit cselekedtél; monda nevetve“

Én magamért, szép Lyzisztrata, mondám, ha egyggy olly kellemes Személlyel lennék azokbann a' könnyülálksokban, mint a' millyet magam előtt látok, nem felelek.

„Nem látom - által, miért akarsz engem is belé vonni játékodba, felele elpirosodván, 's kendéjét olly szerencsétlenül igazítván-meg, hogy az a' baj, a' mellyet ez által helyyre akara hozni, még nagyobbodott.

De szólj egyenesen, szép Lyzisztrata, nem nézted vólna é el ezt a' kicsinységet egyggy olly embernek, a' ki életedet megmentette? Magában nézvén ez csak-

ugyan a' legártatlanabb történet

„Nem épen annyira ártatlan, mint gondolod.“

Miért nem? Igen alacsonyan kellene nékem az asszonyi szívről gondolkoznom, ha el tudnám hitetni magammal, hogy egy illetén történet, melly mind az egy, mind a' más félnek szándéka 's igyekezete nélkül esett, elégséges volna őket kiforgatni sarkokból.

„Ki is szól arról? Nem akarom hogy magatokat olly veszedelmeseknek állítsátok; de hová lenne az a' becsület, mellyel nekünk tartoztok, ha mi az illyetén mérészséget, akármelly ártatlanúl esett légyen is az, olly könnyen néznénk-el, mint a' te Idegened? “

Talám.

Talám ő Diogeneszt egy Faunnak gondolta, szép Lyzisztrata.

Második ízben pirúlt-el. — Te pajkos vagy, Diogenesz, monda, killyebb fordúlván felém, 's észre nem vévén, hogy ez a' mozdulása bal lábának béfedezését olly bontakozásba hozta, melly egész fekvésének annál több *fer-tői* szépséget adott ugyan; de a' melly, azon vélekedés szerint, mellyet az ember egy tiszta erkölcsü asszonyról tartani szokott, nem eshetik szándékkal.

Valóban, szép Lyzisztrata, egy Faunnak sok szabad, a' mi másnak el nem nézettetnék. — Szemeimnek szegzett intézete figyelmetessé tehette volna az asszonyt, ha nem lett volna annyira öszvezavarva. — Például, nem javaslanám azt néked, szép

F

Lyzisztrata, így folytatám beszédemet, hogy akarva fordúlj erre a' végignyúlásra, ha attól csak valamennyire is tarthatnál, hogy egy Taun talál meglepni.

Ki hitte volna, felele, tette-tett öszvezavarodással szíván-bé magát, hogy a' Filozofusok nem vakok az illetén kicsinységekre. Azt még is reménylem, hogy nem fogsz arra a' vélekedésre vetemedni, mintha a' te bölcseségednek kívántam volna vetni tört.

Mit gondoltál megadban, azt én nem tudom; de azt tudom mit cselekednék, ha te nékem a' Faun mérészségét elkövetni megengednéd.

Az asszony engemet bizonyos elálmélkodással nézett, mellyben nem leheté semmi *elvetten-üt* látni. — Tekintete azt mutatta, hogy

tudni kívánja, ha valóban érzem
 é azt, a' mit mondtam?

Ki lévén mindennek szabva a'
 határ, nem méltó é, mondám to-
 vábbat, hogy a' Virtus is ismer-
 jen azt? — Hevesebben érzem
 ennek igazságát, szép Lyzisztra-
 ta, mintsem hogy ne kívánjam,
 hogy arról tégedet meggyőzhes-
 selek. —

A' midőn ezt mondtam, szint
 olly kevés figyelemmel voltam
 köpenyegemre, mint az asszony
 vólt kevészel azelőtt tunikájára.
 Szemei félig valának béhúnyva,
 's emloi, mellyeken huszonnégy
 pár Szerelem Istenkék eljárhat-
 ták vólna táncokat, olly nagyon
 emelkedtek, hogy magam is ke-
 vésbe múlt, hogy ki nem hányat-
 tattam sarkamból.

Szép Lyzisztrata, így kiálték-
 fel, olly mozdulással közelgetvén

felé, mintha meg nem tartóztat-
hatnám magamat általölelésétől;
— miért nem önthetek én tebeléd
szelídebb gondolkozást? Az a'
komor tisztaság, mellynek kö-
vetőjének lenni vallood magadat —
tisztelem azt! — kéntelen vagyok
azt tisztelni! — de, ó mennyire
szeretnék én tégedet, ha annak
az ártatlan Idegennek elnézhetnéd
azt a' kis hibát, mellyel téged
annyira megbotránkoztata! Hát
ha azt reménylhetném, hogy te
magad is el tudsz egy kedves
erötelenséget követni. —

En téged valósággal nem érte-
lek; felele; de — kedvemet tel-
jesítenéd, ha magamban hagy-
nál. —

Lehet é illy kegyetlen gondo-
latod, kérdém, meg-fogván jobb-
ját, 's nyúgvó ágának szélére
álvén.

Olly vigyázatlanúl vonta vissza kezét, hogy az én kezem, utánna nyúlván az övének, mellyje egy részére esett. — „Én nem hagyok magammal játszani, monda.

Épenn ez az, a' mi miatt kétségbe esem, felelék. Megbonldólok belé ha elgondolom, hogy néki rugtattam e' veszedelemnek; holott, erkölcsöd tisztaságát ismérvén, előre láthattam, hogy nincs mit reménylenem.

Csaknem megpattant mérgében; de nem tudta miként fakadjon-ki.

Láthatod, szép Lyzisztrata, mennyi híjjom vagyon még arra hogy Faunusz légyek, ha annak lenni látszom is. De valld-meg, nem olly könnyen csalattathattál vólna é meg, mint az Idegen.

Haragja könnyekre olvadt-fel.

Láttam, hogy gyengülni kezdék. Felköltem, mert valóbann egy percentésnyiig sem felelhettem tovább magamról.

Azon szempillantásban bélépe a' Rab, 's Asszonyának valamit súgott fülébe. — Nem érthettem egyebet a' Diophantusz nevénél, — a' ki meg nem tudta fogni, miért vólua szeretetre méltóbb egy szép asszony a' dajkájánál. A' fickó sietett a' néki adott parancsolattal, — mellyből én egy szót sem értettem. Nem vala szükségem egyéb búcsúztatóra. Reménylem, mondám, szép Lyzisztrata, hogy tégedet felőlem, és Idegenem felől egyébféle vélekedésben hagylak-el. A' tisztelendő Diophantusz épen jókor jó, azt a' mit elkezdettem, munkába venni, 's nem tartóztatlak továbbá. Maradj jó egészségben, szép Meg-

kérlelhetetlen! 's ezzel útnak indúltam, a' nélkül hogy ő egy tekintetre vagy feleletre méltóztatott volna.

Meg nem tudom fogni, mouda Xenia desz, mint lehetsz annyira Ura magadnak, hogy olly bosszút állj, melly néked csak nem annyiba került, mint Lyzisztratának.

El nem képzelheted, Xenia desz, mennyire bosszankodom az ilyen álkegyesekre! — szintén úgy, valamint az ártatlanságot, 's az igaz erkölcsöt valóban tisztelem.

Hogy azt a' megvetést, a' mellyet érdemel, véle egész mértékben éreztethessem, mindenek elkövetésére kész voltam; noha az is igaz, hogy egy vagy két ízben olly forma ellágyulás szállott-meg, melly megbocsáthatat-

lan magam' elfelejtésére ragadhatott volna.

XXIX.

A' ki maga vagy ezt, vagy valami hozzá hasonlót nem próbált, nem tudja megfogni, melly különbség van a' révhez menni mivel ott dolga vagyon; vagy ha bár is, dolga nincs; — és a' révhez vágattatni, hogy tíz esztendőig láncoltassék az evezőpad mellé.

Én magam sem érzettem soha elevenebben az illy különbséget mint a' minap, midőn sétálván, abba az erdőbe tévelyedtem, melly a' Neptún Temploma körül a' víz' szélét befogja, és, a' mint tudjátok, a' Néreiszeknek szenteltetett.

Senmit sem vártam kevesebbé mint azt, hogy ezen magánosságban egy régi Ismerősömre akadjak; 's ímé egy harmincöt esztendőös forma embert láték, rongyosan, fésületlen, szárazon, sáppadtan, béesett szemekkel, egy szóval a' nyomorúságnak minden ismértető jeleivel, egy fa alatt eldülve. Egy marék répából 's vízbeáztatott kenyérből akarta vacsoráját tartani. Úgy tetszett mintha valaha ismértem volna, 's közelébb jövén felé nem kevés álmélkodással láttam, hogy az Bakchidesz, kinek kevéssel azelőtt, hogy Athenét elhagytam az atyja, egy uzsorás, nyólc-száz Athenei talentomot hagyott.

Hogy találom én itt a' bődög Bakchideszt? még pedig magánosan, és illy frugális vacsora mellett?

„Bóldog é? ó Istenek! kiálta séhajtva. Elmúltak azok az idők, jó Diogenesz; mert megcsalatkozható szemeim tégedet annak néznek.“

Akarnám, hogy azok soha se csaltak legyen meg inkább.

„Óhajtva jössz; mert épen indúlóban valék tégedet felkeresni. Elhagytam Athénét 's a' te Oskoládba kívánkozom.“

Úgy haszontalan útat tevé; nékem nincs Oskolám.

„Tehát én leszek első Tanítványod. Tőled akarom eltanúlni mint ejted úgy a' dolgot, hogy ezen szegénységben, mellyben már sok esztendők ólta vagy, bóldog lehetsz.

'S mire akarod fordítani ezt a' Tudományt?

„Mire? — Azt tartom, kérdésedre csak egy reám vetett tekintet is megfelelhet.“

Hogy veled valamely változás történt, azt sejdíthetem. —

„Ó egy igen is nagy változás! Te engemet még akkor ismétél, midőn palotáim, faluim, bányáim, fabrikáim, hajóim, egy szóval annyim vala, hogy pölgártársainknak legnagyobb részek irigykedve nézhetett rám. —

Kétség kívül státuáid, festésid, persiai szönyegeid, aranykantáid, szép rabjaid, táncosnéid, 's Játszóid is valának.

„Vóltak bizony, esküszöm Jupiterre! 's többek, és jobbak mint akarkinek másnak az Athéneiek között.

Sajnálom. —

„Nincs egyebet mit sajnálnod. Hanem hogy már nincsenek.“

Sajnálom mint azt hogy vóltak, mind azt hogy már nincse-

nek. — De micsoda szerencsétlenség által?

„Megvallom az igazat, Diogenesz, nincs is egyéb vigasztalásom benne, hanem az, hogy vélek, míg tartottak, élni tudtam. Nem valamely reménytelen szerencsétlenség, — hanem a' pompa, bujálkodás, inneplések, vendégeskedés, leányok emészteék-meg azt. Tíz egész esztendőt — oh, hogy gondolkozhatnám kétségbeesés nélkül rólok! — tíz egész esztendőt töltöttem fel nem háborítva a' Kómusz, Bakchusz és Amor társaságában a' mosolygó Vénusszal, és az öröm' Isteneivel!

'S ezek a' nyájas Istenek tíz esztendő alatt nem csináltak egyebet, hanem hogy nyólczszáz talentumodat segítettek megemészteni?

„'S ha még egyszer annyim lett volna is, még is feltudtam volna azt cserélni az örömmel, és gyönyörűséggel. — Megismérem, gondatlan ember valék; nem néztem-ki soha is a' jövőre.

Hát most midőn kéntelen vagy rá nézni, mihez fogsz? —

„Nem tudok semmihez is, Diogenesz;“

Annyi vesztegetéssel, annyi inneptartással lehetetlen hogy Barátokat ne szerzettél volna.

„Szerzettem eleget: — de mióta új innepeket nem adhatok, senki sem ismér.“

Azt te az Akadémiában — vagy mivel ősz szakállak körül nem igen örömet forgottál, hús elszegényedett Bóldogoktól megtanúlhattad volna, kik bizonyosan megjelentek körülötted, 's

nem kellett volna vágnni önmön tapasztalásra. — De nem akarom azon szemrehányásokat, melyeket kétség kívül most magad is tészesz magadnak, az enyémeikkel halmozni. Az már most a' kérdés mihez nyúlunk? Úgy é szeretnéd, ha valamely jóltévő Istenség elenyészett jóvedelmedet visszatérítené.

„Minő kérdés! — Szerencsétlenségemre nem ismérek oly jóltévő Istenséget.“

Csalatkozol, Bakchidesz. — a' Szorgalom ez a' jóltévő szá-
nakozó Istenség. A' Munkásság és Mértékletesség oly kimeríthetelen aranybányák, melyekből a' földnek legnyomorúltabb gyermeke is annyit áshat, a' mennyit akar.

„Úgy de én nem akarok ásni, jó Diogenesz; 's ha akarnék

sem áshatok. A' munkának minden nemét tanulni kellett, én pedig — semmit sem tanúltam.

Azt megengedem, hogy egy Mesterséget sem tanúltál, melly téged eltarthasson: de eszed csak van, szóllani csak tudsz; — végy szolgálatot a' Házánál; — igyekezz megnyerni az Athéneiek' bizodalját.

„Élesen múlatod magadat vélem, Diogenesz! Miként vehetném én arra az Athéneieket, hogy bátorságokat, javokat, köztárokakat egy olly ember kezére bízzák, ki a' maga össi birtokát sem tudta meg-tartani?

Az nehéz lessz, az tagadhatatlan!

„Ezen felül, arra hogy hívaltaiba léphessek, nem keveset kell tudni.“

Ha az erszény üress, az igaz, tudni kell! Birtok nélkül az egyenes úton nincs más mód, nagyra lépni, hanem a' valóságos érdem. — Tegyük-le hát erről. — Légy Katonává! —

„Közkatonává? — Inkább eladom magamat valami Hajósnak. — *Tiszté?* — hogy azt elérjem pénz kell, pártfogás, vagy érdem.” —

Ha egyik sem tetszik ezek közül, nyúljunk más módhoz! — Nem a' legbecsületesebbek azok, az igaz: de a' hol olly kevés választás marad fenn — például, a' gazdag asszonyok, kik már arra a' korra jutottak, mellyben vagy le kell mondaniok örökösenn az arany Vénusz munkáiról, vagy pénzen kell venni Tisztelőket. — Fejedet rázod?

„Ó Diogenesz, ezt a' becstel-
 len útat is elzártam magam előtt.
 — Azok az asszonyok, a' kiket
 említessz, sokat kívánnak; — azt
 elképzelihedd, hogy a' melly em-
 ber tíz esztendő alatt nyólczszáz
 talentumot pazarlott-el, arra a'
 terhes szolgálatra alkalmatlan.“

Ó bóldogító gazdagságok! —
 Megvallom, végekre értem ta-
 nácsló találmányaimnak.

„Nincs szükséged újakon tör-
 ni magadat, csak arra taníts-meg,
 hogy illy szük állapotban, mint
 a' millyenben vagyok, miként le-
 hetek olly szerencsés, mint a'
 millyennek lenni te látszassz.“

Én nem csak látszom; én va-
 lóban az vagyok Bakchidesz! De
 hadd világosítsalak-fel, hogy csa-
 latkozol ha azt tartod, hogy nyo-
 morúltt állapotban vagyok. Én
 gazdag vagyok, — gazdagabb

mint a' Persziai Király, mert oly kevés nélkül szükölködöm, hogy azt a' mi nélkül szükölködöm, mindenütt fel tudom találni; 's semmit sem találok, a' mi vélem éreztesse, hogy azzal nem bírok.

Ez a' Megeléglés engem illy egészségessé, izmossá tud tenni, a' millyennek látsz. Néha, megszánásból kiveszem az izzadó rab' kezéből a' maionnyelet, 's örök helyjette.

, Különös Teremtés! — kiálta Bakchidesz. “

Nem képzelheted-el, mennyi függ attóli, hogy azon lantnak húrjai, mellyen lelkünk játszani akar, jól legyenek felvonva. Testemben, elmémben, agyvelőmben egészséges lévén, — kivévén egynehány granyumni bolondságot, melly miatt legkisebb betegeskedést sem érzek; gond, nyug.

hatatlanság, alkalmatlan szövetség, függetlenség nélkül lévén, lehetek é nem boldog? Nem enyém é az egész Természet, a' mennyiben véle élek? 'S melly forrása az azzal élésnek a' szympathiai érzés? — Tartok tőle. Bakchidesz, hogy ezt a' forrást nem isméred. — Mind ezen boldogságokon feljül egy Barátom is nagyon még.

„'S a' mellett még is babbal gyökérrel élsz; pokróc fedezi testedet, 's a' mint beszéllek, hordóban lakol.“ —

Ha társam akarsz lenni, a' nyári múltomban lakunk. A' par-ton nagyon az, 's a' leggyönyörűségesebb környék nyúlik-el körülöttünk, — mert kettőnknek hordóm keskeny lenne. — Az ugyan magában csak egy Természet által ásott barlang; de

mindent fogsz benne találni, a' mire szükség vagyon: — száraz haraszt van benne fekvésül, 's egy széles, lapos kő asztalnak.

„Elfogadom kínálásodat, reménylven, hogy elég jószívűséggel bírsz, azt a' titkot, melly elhitette véled, hogy gazdag, és bődög vagy, egy Nyomorúttal közleni.“

Nem tartóztathattam-meg magamat a' kacagástól. — Úgy szólalassz, mondám, mintha azt gondolnád, hogy amuletteket 's mágiái jegyeket hordok. Hogy téged az én biztatásaim meg ne csaljanak, Bakchidesz, kéntelen vagyok jelenteni, hogy titkom a' legeggyűgyűbb portéka ugyan, de azt mással közleni nem olly könnyű. Én megtaníthatlak gondolkozásaimra; de hogy azoknak igazságát úgy érezzed, mint én

érzem, hogy azok által olly bódog lehess, mint én vagyok, ahhoz több kell; arra téged a' Ter-mészetnek kelle szülni, mellyet talám elmúlatott. — De tégyünk próbát! — Ha tetszeni fog lakásom; maradj itt! ha nem tetszik valamelly történet talám kimutatja az útat, a' mellyen elindúlhatsz.

X X X.

NEVESS vélem, jó Xenia-desz: egyszerre maradtam-el Vendégemtől és Tanítványomtól.

Első éjszaka', mellyet barlangomban töltött, szemét sem hunyta-bé: pedig a' Homérósz Odyszeüsának nem vólt jobb fekvése midön a' Faeáciai révpartra hágott. Meg kell jegyezni, hogy

ez az ember puha párnákhoz 's hattyútollhoz szokott. — Egy fülemile gyönyörűen csattogott nem messze hajlékunkhoz. Hallgassd, mondtam, a' nyájas éneklőt, be szép altató éneket mond! — Nem hallott, vagy legalább nem érzett semmit abból, a' mit fülei hallottak. —

Más nap reggel egy könnyű eperfölöstökömöt ettünk, mellyeket magunk szedénk a' ligetbenn; a' mellé egy darab kenyeret adtam néki táskámból. Igen is könnyünek állította fölöstökömömet, 's sóhajtozva emlékezett bóldog állapotjának reggeli ebédjeiről, és azon igen is csekély bizakodásról, hogy éjszakára jobb vacsorát kap, mint a' millyen ebédje vala.

Filozofálni kezdettem véle; megmutattam néki, hogy az em-

ber a' maga mostani fekvéséhez képest a' legbóldogabb lehet, ha akarja. Úgy tetszett, hogy figyelmezve hallgatta beszédemet; megvallotta hogy állításaim ellen semmit sem mondhat, de azok még sem tudták meggyőzni. Ezen beszélgetés közben olly helyre jutottunk, holott figyelmetességre méltóbb tárgyak tűntek szemébe, mint az én Filozofiám.

Közel barlangomhoz egy Halász' kalyibája áll. Három fiatal leányai vannak, mellyek az én Athénei Bakchideszem' szemében, a' ki a' szép alakokat érdemek szerint tudja becsülni, méltóknak tetszettek figyelmetesebb megszemlélésre. A' leánykák a' kalyiba előtt egy fa árnyékában ültek 's gyalmot szövtek. Bakchidesz azt állítá, hogy az egyiknek „szép karja“ van,

mint Júnónak; a' másiknak o'ly „karcsú növése“ mint egy Nymfának; a' harmadiknak pedig egy pár „sokat ígérő szemei.“ — Én még azt soha sem vettem észre.

Mosolygassz, Xeniadesz! Titkoltam é' el előtted valamelly gyengességét szívemnek? — A' vén Halásznak egyy felesége is v'gyon, a' kit szükségben, Céresznek lehetne képezni; de ekkor nem v'olt a' Leányok mellett.

Estve felé kényszerített Bakchidesz, hogy késérjem a' Városba. Mint egyy saskeselyű, úgy lát-szott a' maga tárgya felé útat keresni; de előttem titkolózott. Azonban míg magamat észre vettem, eltűnt. Kevés idő múlva lát-tam, hogy valamelly Rabbal be-széli. Felém futott, a' mint meg-láta. Egy szerencsére akadtam, monda örvendést és reménységet

mutató

mutató ábrázattal. — No? 's mi-
ből áll az a' szerencse? — Egy
fiatal emberből, a' ki a' kedvtöl-
tést szereti, vagy, a' mi ugyan
annyit tészén, még ifjú; Ez ma
estve titkon akarja múlatni ma-
gát egynehány barátjaival; 's úgy
intézi a' dolgot, hogy azt fős-
vény atyja meg ne tudja. Egy
meghitt szolgát küldé-ki vala-
melly alkalmas helyet keres-
ni, de az azt sehol sem talált.
Azt mondtam a' Rabnak, hogy
én tudok egyet; 's képzeld, már
viszi Urának a' hírt, 's remény-
lem az magához hívat.

Te még csak egy napot töl-
töttél itten, 's már is tudsz szer-
zeni alkalmatosságot? — Szabad
é tudakoznom

Miért ne? felele; reménylem-
lessz eszed 's nem kerülöd-el a'
jóllakást. A' Halász kalyibája:

G.

elég tágas célunkra. Az Öreg elment hazúlról, halait; nem tudom hol, hol nem? eladai, 's sokat-ígérő szemü leányai azt beszéllik, hogy csak harmad nap múlva tér-meg.

'S hol beszélteél vélek? kér-dém.

Azalatt míg te délbenn elszunyadtál, arra jó alkalmatosságot kaptam. Ezek a' leányok olly elevenek, mint az az elementum, a' mellyen születtek; valóságos Nymphák, 's azt tartom épen nem tartják nagyra magokat; úgy is látszik, hogy az anyjok sem mondott-le még a' gyönyörűség-gel élésről.

Te jó „alkalmatosság szerző” vagy, Bakchidesz, mondám. Alkalmatosságot szerzeni olly helyen mint a' millyen Korinthusz, nem a' legszerencsétlenebb élet?

módja, és valóságosan az, a mi a' te mostani állapotodhoz leginkább illik. Látom hogy reán többé szükséged nincs; én elhagylak. — Légy egészségben, Bakchidesz! — De alig bocsáthatom meg néked, hogy az alkalmatosság szerzéssel ki-kergetsz nyári múlatómból. Kiesen feküdt az! — Már többé nem megyek belé, mert nem mind illik az Diogeneszhez, a' mit Bakchidesz illetlennek nem állít.

XXXI.

— H A S Z O N T A L A N ! Filomedon, én azt állítom, hogy egész Korinthusban nincs olly nyomorúltt Vízhordó, a' ki több becsülést ne érdemelne, mint Te. — Engedd el egyenességemet, —

G e

vagy, ha csakugyan megharagszol érte, nem fogod rossz neven venni, ha azzal nem gondolok.

„Azt szeretném látni, monda bosszús ábrázattal, Filamedon.“

En olly keveset veszthetek-el, fiatal ember, hogy az meg nem érdemli, hogy miatta valakitől féljek. — Ki is bosszonkodna azért, ha néki valaki igazat mond.

„Szemtelen Öreg!“

Te csak tetteted, hogy bosszonkodol, Filomedon; az én mondásom' igazsága olly szembe-tünő, hogy a' te önnszereteted nem vakíthat meg annyira, hogy azt ne lásd. A' Vízhordó, akár-melly megvetteted teremtés légyen ő bár, hasznára vagyon a' Társaságnak: — de hát te mi hasznára vagy? — Jer', csendesítsd el fiatal elhevülésedet! Szóljunk barátságosan a' dolog fe-

löl. — Te minden esztendőben harminc talentomot költessz el; ebből minden napra mintegy fél-mína esik.

„'S tégedet a' bánt, Diogenesz, úgy é, hogy te annyitnem költhetsz. — Legalább asztali vendégem lehetnél, ha kevélységed megengedné.“

Kevélységem nem, hanem inkább csak kénykeresésem. Mióta a' másoktól függés alkalmatlanságait megkóstoltam, Ázsiának minden kincsével sem cserélném-fel azon szerencsémét, hogy magam Ura lehetek.

„Én is épen így gondolkozom, Diogenesz! — Gazdag vagyok; 's élek véle, 's abban másokat is részeltetek. Ez nékem tekintet 's gyakorta hasznot is hajt. Nincs szükségem azt nagy gondal, 's fáradsággal keresni, a'

mit a' szerencsétől kaptam. 'S miért nem vólnék én szint úgy magam' Ura, mint te? "

A' következés rólam rád nem állhat-meg; igen nagy közöttünk a' külömbség. Te minden esztendőben harminc Athénei talantomot vorsz polgártársaid között.

„Én az én jövedelmemet nem polgártársaim jószágokból vonom; az tulajdonom nékem.“

A' kettőt nem lehet elválasztani egymástól. Te a' jövedelmedet, az igaz, tulajdonodból vonod; de csak azon kötés ereje mellett, mellyet a' köztársaság felállítói a' jószágoknak elosztásakor kötöttek. Eleiő azon feltétel alatt kapták józágaikat, hogy annyit a' mennyi az ő erejében lejend, a' közjó fenntartására adni készek légyenek. Ez a' feltétel és titkos ígéret még most

nem vesztette-el erejét. A' ki a' Köztársaságból hasznot von, az annak szolgálatjára is köteles.

„Te talám nem vonsz abból semmi hasznot?”

Mellyek vólnának azok?

„Élősködöl, azt pedig minden tudja, hogy szellővel élni nem lehet; bátorságosan jársz ide 'stova a' törvény védelme alatt. — Semmibe sem akarod é ezt venni?”

Ez, az igaz, Filomedon, nem épen semmi, de csakugyan nem is több, mint a' mennyivel nékem a' Korinthusziak tartoznak. A' Természet Törvénye mellett nem kívánhatok kevesebbet tőlök, mint hogy békével élni hagyjanak; legalább addig, míg nékiek nem ártok.

„Miért nem tartóznának ők azzal nékem szint úgy, mint né-

ked, a' nélkül hogy én nékiek több szolgálattal tartozzam, mint te? "

Szint úgy tartoznak néked is mint nékem; de te nem elégednél-meg, ha csak azzal fizetnének-ki; Te ennél sokkal többet kívánsz tőlök. Némellyekkel földedet művelteted; némellyekkel gulyáidat legelteted; másokkal ismét fábrikáidban dolgoztatsz; egyike néked posztót szöv; másika szőnyegeket készít falaidat bévonni; harmadikával étkeket készítesz; szolót ültetesz másokkal; — egy szóval mind azt a' mire szükséged vagyon — — pedig mi és mennyi az, a' mire szükséged van! — néked mások csinálják; — te magad vagy az, a' ki öszvedugod kezeidet, 's semmit sem csinálsz! — legalább semmit egyebet, hanem enni, inni, táncolni, csókolgatni, alunni, magadat mások által szol-

gáltatni; — 's mind ezeket egyedül azon harminc talentom ereje mellett, mellyhez egyéb igasságod nincs azon túl, a' mit néked a' társasági kötés, és az abból folyó polgári törvény ad; — olly igasságod, melly a' mint mondtam, töled bizonyos kötelességek bételjesítését kívánja, de a' mellyekről te még csak annyi figyelemmel sem elmékedtél, a' mennyivel étkeid' lajstroma felett szoktál, midőn azt szakácsod minden reggel elődbe rakja.

„Úgy tetszik Diogenesz, elfelejtetted, hogy szolgálatomat rész szerint rabcselédeim viszik véghez, kiket ezért tartok; rész szerint pedig fogadott embereim, kik általam fizettetnek.“

Ez téged, Filomedon, nem fejt-ki a' szövevényből. — Ki ad néked arra igasságot, hogy te a'

véled hasonló sorsú embereket úgy nézzd, mint tulajdonaidat? — Azt fogod mondani, a' Törvény. — De valóban nem a' Ter-mészet' Törvénye, hanem ollyas Törvények, mellyek a' magok kötelező erejeket azon világos vagy rejtett Szövetségnek köszön-hetik, mellyen az egész pólgári alkotvány épült. Mert ezen kívül mi kötelezhetné a' te rabjaidat engedelmességre, mellyet hamar leráznának magokról, ha illy ret-tetető hatalom által nem tartat-nának zabolában? — 'S elhíte-heted é magaddal, hogy azon „szabadonszülettek“ között, kik néked bérért udvarolnak, eggyet-len eggy is vólna, a' ki inkább ne kívánna ezen kötelesség nél-kül ellenni, ha kényszerítő szüksé-gek, vagy gazdagságravágyások nem tenné önként való raboddá?

Nem látod é hogy azok, a' helyett, hogy sok napokig tartó fáradságos szolgálatjok által jövedelmednek tízezredik részét sem tehetik magokévá, inkább akarvának, úgy mint te, a' mosolygó Venusszal, és Bakchusszal, az Öröm' szerzőjével, egy puha párnázaton fekünni, és harminc talentomaidon, mellyeket minden fáradságod nélkül vonsz, — (mert még ezt a' fáradságot is Tisztedre bízod) — tízezer nékiek szolgáló embereket kitarítani? Látni való az, hogy a' legtöbbször, ha mernék, megtudnák tenni ezt a' kevésből álló elmélkedést, hogy mostani fáradságok nélkül ellehetne lenniük, ha, egynehányan öszveállván, bírtokodat zsákmányjokká tennék. — Mi védelmez téged ezen feldúlás ellen ha nem a' pölgári Törvény, és

Rendtartás, mellynek kötelezésétől függ ez az egész Szövetség: „Én néked szolgállok, hogy te engemet fizess.“ — ’S ha azt térszük is fel, hogy te semmi erőszaktól sem tarthatsz, úgy ismét attól félhetnél, hogy azok az emberek, a’ kiktől te pénzednek kevés részén, szükségéidet, könnyebbségeidet, kényességeidet vásárlod, fáradságokat és munkájokat olly drága pénzenn adnák-el, hogy a’ harminc talentom egygy hétre is alig volna elégséges, — hogyha ugyan azon polgári Törvény és Rendtartás az eránt nem gondoskodna, hogy a’ kézi munkák árai nem egészen a’ Dolgozók meghatározásoktól függjenek. — Valld-meg tehát, Filomedon, hogy te a’ polgári társaságból, mellynek tagja vagy, olly nevezetes hasznokat vonsz, hogy a’ nélkül a’

Mídász kincsének sem vehetnéd hasznát. Ha pedig ez igaz, úgy nem kell több bizonyság arra, hogy Korinthuszban egy nyomorúltt Vízhordó sincs, a' ki náladnál több tekintetet ne érdemeljen. Ez, azon szük táplálásért, mellyet a' Társaság néki nyújt, csaknem a' megszakadásig szolgál néked: te ellenben, kinek az esztendőnként harminctalentomot ad, nem teszessz semmit érte; vagy legalább nem egyebet, hanem azt a' mit a' here térszen a' méhek' társaságában; megemészti a' legjobb mézet, mellyet a' dolgozó méh nagy munkával gyűjt, 's minden érdeme abban van, hogy új méheket szaporít; 's — hadd mondjam ki ezt is, te még ezt sem cselekednéd; ha a' gyönyörűség' hathatóságát csak úgy érzened, mint azt, hogy a' Tár-

saság eránt sok kötelességeket tartozol. — De tégyünk-fel még egy esetet, Filomedon, melly annyira lehetséges, hogy egy bizonyos órával sem bíztathatjuk magunkat, hogy meg nem történik. Tízezer embernek kétség kívül tizenkilencezer és nyóleszáz karral van több karja, mint száz embernek. Annál pedig nincs semmi bizonyosbb, mint hogy Achájában száz hozzád hasonló birtokú emberhez képest vannak tízezeren olyanok, a' kik egy támadható zenebona által többet nyerhetnének, mint veszthetnének. Tegyük-fel már, hogy ez a' tízezer egyszer számba venné karjainak számát, 's a' vólna kalkulálásának produktuma, hogy éljenek erejekkel, vessék-ki a' gazdagokat mostani birtokokból, 's osszák-fel újra a' köz nyereséget.

Mihelyt a' polgári alkotmány meg-
bomlik, a' természeti állapot áll-
bé, minden a' hajdani egyenlő-
ségbe dől vissza, 's — eggy szó-
val, te csak annyit kapnál, a'
mennyit az az alacsony sorsú
mesterember, a' ki lábaidat fel-
saruzza. Ez a' könnyen megtör-
ténhető környülállás téged arra
szoríthatna, hogy vagy dolgozz;
vagy — olly kevéssel élj, mint
Diogenesz; 's nékem úgy tetszik,
hogy te sem eggyikhez, sem má-
sikhoz nem tudnál szokni.

Az igaz olly esetet tettem fel,
mellytől bár nem lehetetlen is az,
még is sok okokra nézve nem le-
het tartanod. De nincs é sok egyéb
eset még, mellyeken te jószágod-
tól elessél? Nem látunk é napon-
ként elegendő példákat erre? 'S
miként segítenél magadon ha ez
rajtad megtalálna történni?

Olly tagadhatatlanúl bizonyos az, hogy a' te használatlanságod reád nézve szint olly veszedelmes, a' melly igasságtalan arra a' polgári alkotványra nézve, mellynek azon bódogságokért, mellyeket néked nyújt, erődhöz mérséklett szolgálattal tartozol, a' nélkül, hogy azon törődöl, miként fizeted-le adósságodat; — rövidedenn, akármelley oldalra fordítjuk a' dolgot, a' te öszve-hasonlításod a' Vízhordóval, mindenkor az utólsóbbnak ad első séget.

X X X I I I.

„ 'S a' mellett, Diogenesz, azt tartom még is, hogy ha csak rajtad állana, inkább lennél Filomedonná, mint Vízhordó rabbá ?“

Ha ki kell mondanom az igazat, sem eggyike, sem másika nem örömet lennék.

„De minekutánna olly sokat tartassz az Egyenlőség felől, miért kívánsz tőlem olly sokat, magadtól pedig olly keveset? — Épen nem látom-által miként vagy te szolgálatjára a' Közjónak. Te sem kézimesterséget, sem kereskedést nem üzöl, sem Oskolát nem tartassz; — nem művelsz földet, nem vagy hivatalban, nem csinálsz semmit; még csak hereméh sem vagy a' Köztársaságban; — Mivel akarsz hát henyeségedet menteni? —“

Senkinek sem tartozunk annál többel, mint a' mit mástól kívánunk. Én a' Korinthusz lakosítól sőt Görögtől, Barbarustól, sem kívánok többet, mint azt, hogy élni hagyjanak. Nékiek tehát töb-

bel nem is tartozom. Nem bírok jószágot; nem vonok jövedelmet, és így nincs szükségem a' közólatalomra. 'S által nem látom, mit kívánhatna tőlem akár Korinthusz, akár más egyéb kisebb vagy nagyobb felekezet.

„Legalább Házadnak, Szinopének, vagyon szoross igassága szolgálatodra.“

Epen annyi mint Babylonnak, vagy Kárthágónak! — Névektánna a' Természet akarta hogy születtessem, kellett valahol születtetnem; a' hely általa tekintetbe sem vétetett. A' Szinopei Lakosok igen embertelen Úrak lettek volna, ha eltiltották volna az anyámat, a' ki szép asszony volt, köfalok közt tenni-le terhét

„De Szinopén neveikeedtél is. — Nem jótétemény é a' Neveltetés? “ —

Az bizonyosan, ha jó: én a' magaméval nem felette nagyon dicsekedhetem. Az igazi neveltetést Athenében Antiszthenesztől vettem, de az Athéneieknek hasonlóképen igen kevés köszönettel tartozom, mert Antiszthenesz igen csak annyi jót kapott tőle, mint én a' Korinthusz lakosaitól. A' min ezen feljül van, azt, igazán szólva, itt 's amott szerzett tapasztalásimnak, 's egyedül magamnak köszönhetem.

„De Ősseitek nem Szinopei Lakosok voltak é? — Miért ne volna jussa a' Hazának visszakívánni fíjait? “ —

Fíjait? — Bizonyosan! De a' születés engem nem tészon valamely Társaságnak polgárává, ha magam nem akarok az lenni? Szabadon, függetlenül, egymáshoz hasonló hatalom, és köteles-

ségek mellett, tésziki kezéből a' Természet a' maga gyermekeit, 's nem köti őket egyéb kötéllel egyyüvé, hanem csak azon „természeti kötéllel“ melly által nekünk az életet adta, és azzal a' *szimpatbiával*, mellyel ő az embert ember felé vonszani szokta. Össeimnek polgári szövetsége nem foszthat-meg engemet azon szabadságtól, mellyel a' Természet megajándékozott. Nincs hatalma senkinek, hogy attól megfosszon, mig valamely nem Természetáltal szerzett Közönség jaival élni nem akarok. Eggy szóval tőlem függ egyedül, hogy valamelykülönös Hazának polgára akarok é lenni, vagy Kozmopolita.

„'S mit hívsz te Kozmopolitának?“

Eggy olly embert mint a' milyen én vagyok, — a' ki, nem

fartozván semmi különös polgári felekezethez, a' Világot Hazájának, 's a' maga valóságú teremtések, nem nézvén lakosoknak, Klímájoknak, életek' módjának, nyelveknek, rendtartásaiknak, törvényeiknek külömbségeire, hazafi, 's pólgártársainak, tesvéreinek nézi, úgymint a' kiknek az ő segedelmére, ha nyomorúságban vannak; szánakozására, ha rajtok segíteni nem tud; megintésére, ha őket hibázni látja; 's együtt örülésére, ha örülni okok van, jussok vagyon.

Másoktól beszítt állatások, különös haszonkeresések, 's tulajdon örvényekbe ragadó ösztönök a' megszokott ösztönei a' micsелеkedeteinknek, míg magunkat ez vagy amaz különös Társaság tagjának nézzük, 's bóldogságunkat azon ítéllettő függesztjük-fel,,

a' mellyel ő erántunk viseltetik. Még az is, a' mit ezekben a' különös Társaságokban Virtusnak nevezünk, gyakorta a' Természet ítélőszéke előtt csak ragyogó vétek; 's azt a' kinek Spárta vagy Athéne bálvány képet állít, az Argósz' vagy Megara' Történetkönyveiben igasságtalan 's erőszakoskodó Rablónak festetik-le, 's a' Maradékok útálatjának tárgyává tétetik.

Egyedül a' Kozmopolita érzi a' tiszta, részre nem hajló, 's idegen tóldalékokkal öszve nem kevert szeretetet embertársai eránt. Haszon után esdeklő önönnszeretet által meg nem gyengítve ver mellyjében a' szív teljes erővel, midőn őt az emberiség segedelemre kiáltja. Semmi sem idegen a' Természetben szívének érzékenységei előtt, Kedves hálá-

datosságra olvadva nézi azt a forrást, melly szomjúságát óltja, 's azt a fát, melly néki árnyékosít; azt pedig, a' ki melléje áll. ha a' Garamansok megöl jön is, hazafijának tartja, — 's ha erkölcsi 's szíve szeretetreméltónak mutatják, barátjának.

Ez a' gondolkozás és érzés elég jutalom néki a' helyett, hogy magát különös Társaságoknak tagjává tétetni nem engedi.

Ahhoz szokván már jó idő óta, hogy azon felül a' mit a' Természet elmúlhatatlanul megkíván, ellehessen, és azon bujálkodásnak, mellyet a' kényes ízlés 's gazdagoknál elmúlhatatlanná változtatott-által; szükségét érezze, nem nehéz néki mindenütt elélni a' nélkül, hogy alkalmatlanságára legyen egynek vagy másnak. 'S ha arra jön is

a' dolog, egy napi munkájával annyit kereshet, a' mennyivel magát egy hét alatt bééri; 's reményli, hogy az Athéneiek vagy Korinthusziak soha sem fogják azt ellenzeni, hogy egy ártatlan Jámbor, a' ki senkinek sem áll útjában, valamelly sziklaüregben vagy odvas fában magát megvonhassa.

Igazán szólván, egy Kozmopolíta, ha tudniillik az, a' minek én őt festem, nem olly haszontalan ember, a' millyennek őt közönségesen tartják. A' ti hibátok az, ha hasznát nem vészitek. Néki semmi haszna sincs abból, hogy úktek hízelkedjék, benneteket tévelygésre vezessen, 's esztelenségeiteknek üzésére tüzeljen: mit ér ő az által hogy orra buktok?

Kitől.

kitől várhatjátok tehát, hogy néktek azt az igazat nyilvánban kimondja, a' mire legtöbb szükségtek van. Pedig ennél nagyobb szolgálatot, ha eszetek volna elfogadni a' jó tanácsot, néktek senki sem tehetne. — —

Példának okáért, hogy azt ne mond, hogy egy órát nálam elvesztegetted, Filomedon, kedvem volna néked az útra, míg haza érsz. egy kis tanácsot adni, melly legalább tíz talentomot ér-még; és tőlem még is ingyen kapod.

„Lássuk azt a' tanácsot, Diogenesz” — Filomedon, te most legfeljebb harmincöt esztendő vagy. Még nem vagy olly idős hogy belőled jó ember ne válhasson. Üzd-el magad melől kábúlt pajtásaidat, a' kik mindenen bámúlnak a' mit szádon kieresz-

H

tessz; 's mindent javallanak a' mit cselekszel, hogy kétszer háromszor jóllakhassanak egy hétben asztalodnál! Fordítsd a' Napnak legalább hatod részét olly tudományoknak tanulására, a' millyekkel a' köztársaságnak hasznára lehess. Mivel te sokkal gazdagabb vagy mint más pölgártársaid, a' te javod sokkal inkább kívánja-meg mint más pölgártársaidé, hogy annak a' Társaságnak jól légyen dolga, mellynek te annyi javaival élsz.

— Vagy ha nem hiszed, hogy tanulásod által szolgálatjára lehess, gondold-meg, hogy a' Ter-mészet, melly egyéb adomá-nyait, a' szépséget, erőt, elmés-séget, általlató éles észet szabad kénye szerint osztogatta-ki, a' szív jóságát önnön magunknak hagyta. Gazdagságodnak jótéte-

lekre fordítása által — alkalmazhatóságán nem fog múlni — megnyerheted polgártársaidnak kedveléseket 's azt fogod elérni, hogy a' te nyugalmod mindenek' kívánságának tárgyává vál. — Ki akadozhatna azon, hogy az illy szerencsét egy marék nyomorúlt aranyon megvégye é?

XX XIII.

Az okos ember koránt sem utálja az Örömet. — Azokat a' köhögő, felfakadtt epéjű Urakat a' kik tőle az ellenkezőt kívánják, küldjétek Demokritoszhoz vagy Hippokrateszhez. Nem megcáfolásra, hanem vérttisztító gyökerekre van szükségek.

Miért kellene utálnunk az Örömet? Adtak é valamit jobbat az

Istenek? És miért adtak illy hitetlen eltünő lételt? — Ha nem az volt akaratjok, hogy ezt a rövid életet öröm alatt töltsük el, úgy — igazán szólván, — nem sokat ér adományok!

Bölcsesség! — Fedhetetlenség! — tisztelt nevezetek, mellyek sokaknak szájokban csak üress hang vagytok! — mik vezetnek ti egyéb, hanemha te — a legbizonyosbb út az Örömhöz, — ~~ma~~ pedig az azzal élésnek legjobb módja? —

Mit kíván a' legszorosabb kötelesség egy Tartomány Igazgatóitól egyebet, hanem hogy „az alattok való Népet böldeggá tegyék?“ És ha ezek eléggé szerencsések a' Népnak bátorságoslételt és békességet szeretni; ha a' munkásságot, a' mesterségeket, kézmíveket, a' kereske-

dést elősegéllik, a' Tudományokat becsülik, az érdemet jutalmaztatják; ha azoknak neveltetések eránt, a' kikbenn a' majd kihaló mostani Ország ismét felsarjad, bölcs rendelések által gondoskodnak; ha a' Népnek egészségeslétekre szemek vagyon; ha a' bőségnek esztendeibenn a' talám békövetkezendő szükségét elhárítják; ha Tisztviselőknak jó embereket tesznek; ha a' józanokosságot, erkölcsöt, igaz ízlést és társaságosságot elterjeszteni igyekeznek; — eggy szóval, ha semmit sem múlatnak el azokból, a' miket eggy Haza' Atyja *teket*, és *enni tartozik*; — ha értelemmel hatalommal, akarással és szerencsével az elégségig bírnának is, mind ezt a' tökéletességnek legfőbb mértékében teljesíteni, — az az, ha nékiek gyermekeiktől

minden ártalmast eltávoztatni, 's ellenben mint azt a' jót, mellyel az Istenek az embereknek élnie engedtek, reájok árasztani lehetséges volna is: — mondjátok-meg, mit tettek volna ezek a' bődög Igazgatók egyebet, hanem hogy egynehány százezer vagy millióm embert oly állapot, ra helyheztek, mellyben „az életet örömmel és kényekre töltessék. “

Az a' célja minden virtusnak — akár azt Virtust nézzük, melly egyenként vett személyekben vagyon, akár azt, melly eggy egész Társaságot éleszt, — hogy valamely Jót előmozdítson, vagy valamely Rosszat eltávoztasson, vagy jóvá tégyen; — ha pedig ezt a' Jót és Rosszat analizálni fogjátok, ez utoljára mindenkor

Fájtsd, amaz pedig mindenkor *Örömmé* fog válni.

Miért izzad veréjtékes képpel a' munkás gazda egész hetekig sanyarú munkájánál? — Azért, hogy az Innep' napján házépéstől együtt örömmel élhessen.

A' kifáradt Napszamos fáradtságos életének nyomorúságait egy szíves dallal igyekezik elűzni magától; — olly gyönyörűségek közt, a' melyeket a' Plútusz Kedveltjei nem ismérhetnek. nyitja-meg, egy hívesítő fa alatt végignyúlva, elégett mellyjét a' lengedező szellőknek; 's ha fűvetarató barna Lyánykája, mikor nem is reménylette, mellé síklik, ártatlanább gyönyörűségek közt felejtkeznek-el mind ketten arról, mint a' ti gyöayörűségeitek; ti, Mesterei a' kényesebb életnek! hogy vagynak olyanok, a' kik

bóldogabbaknak *látszanék*, mint a' millyeneknek ők magokat ekkoron *érsik*.

Az a' *Nepentle*, mellyel mi minden mostani bajunk', minden elmúltt bánat', minden reánk törekedő gond' elfelejtését, béhörböljük, az — *Öröm*.

Be szerencsétlen lenne az emberi Nemnek kilencvenkilenced' része, hogyha a' jóltévő Természet ebből a' varázsló kelyhéből néha néha egynehány cseppecskét nem öntene az élet' nyomorúságaira!

Mi Görögök annyira meg vagyunk győzve a' felől, hogy az öröm a' legirigyelhetőbb birtoka a' Halandóknak, hogy egymásnak, midőn öszveakadunk, sem-

mit sem tudunk jobbat kívánni, mint *Örömet* *).

Minek nevezzem hát azt az embert, a' ki nem akarja eltűrni, hogy ennek a' jó Istenségnek áldozzunk? — Beteg, a' mint mondom, vagy — még több! — gazember!

Ha valamelly Fejedelemnek tanácsot kellene adnom, semmit sem ajánlanék néki inkább, mint azt, — hogy „Népét tégye jó kedvüvé.“ A' rövidlátású emberek nem látják mi függ ettől a' kevéstől.

A' „víg Nép“ mindent megtesz, a' mit néki megtenni kell, még pedig készebben, hamarább, 's jobban mint a' „komor, buta

*) *Celso gaudere & bene rem gerere* Albinovano! Így kezdi Horatzius is egyik Levelét. *Jegyzése a' Fordításnak*

Nép; " 's — közöttünk maradjon a' szó, hív Örzőji a' Népeknek! — hússzorta is többet kész elszenedni mint más. Felségték bizvást és bátran tehetik-meg a' próbát. — —

Ha Athéne vig, akkor egy Komoedia, egy T á n c o s n é, egy kis kedves dal mellett kész elfelejteni azon támadt aggodásait, hogy az utolsó ütközetben szerencsétlen vólt, vagy hogy a' köztár kárt szenvedett. Alcibiadesz azt esinálta az ő pölgáraiból a' mit akart, mert azzal a' titkos fortéllyal bírt, hogy minden szempillantásban meg tudta őket nevetetni; 's új új tréfát vetett elikbe, melly alatt elfelejtették azt a' csapást, mellyet rájuk vágott. — Bizvást szoríthatok bennünket egy kevés-sé, Fejedelmek! — mi is azt ten-

nénk ha a' ti székeitekben ül-
nénk! — de ne ingereljétek türe-
sünket, midőn attól tiltatok el,
hogy bajainknak egy részét ma-
gunkról elkacagjuk. Az annyi vól-
na csak, mintha ti minden hasz-
notok nélkül akarnátok terhein-
ket halmozni, — e' pedig hogy
a' legszelídebb névvel nevezzem
is, igen „szükségtelen érdeklés“
vólna.

Eggy múlatni, nevetni szere-
tő Nép sokkal készebb a' Feje-
delmek rendeléseinek teljesítésére
mint a' mord kedvű, 's nem olly
hamar fog pártot ütni, mint ez.
A' Religio fanatizmusa, és az or-
száglási fanatizmus, ez a' két ir-
tóztató monstrum, melly a' Nem-
zetek közt a' legbóldogtalanabb
Katasztróphékat szokta támasz-
tani, a' vig Néphez nem talál sem-
mi rést, hogy beférkezhessek,

vagy ha békérkezhetik is azonnal elveszti minden kártékony erejét. Ha egy vagy más megbomlott koponyában valami dögleletes gondolat támad-fel, néki áll a' víg tréfa 's elkergeti a' víg Néptől. — A' komor Nép közt pedig csak kevés segéllő környülállások mellett is, minden elmét impesztált volna, meghasonlást 's viszálykodást támasztana, az Országias alkotmányát veszedelembé ejtené, 's legalább öt-hat okos embert megfojtana.

„Nem jó jel az, (ezt tartotta a' vén Demokritusz) ha a' Virtus valamely Nép közt gögös alakot veszen magára. Valamely kártékony Dæmon lebeg inségetköltő szárnyain felette. Én nem vagyok ugyan Tirézias (ezt veté hozzá) de az ilyen Népek a' legtökéletesebb bizonyysággal jövendő-

löm ezt: Ostoba 's vérengező leszsz egykor, bóldogtalan Nemzet! Szalmát rágsz majd és bogátskórót, 's olly csapásokat leszsz kéntelen szenvedni, a' mitől a' Természet és a' józanokosság iszonyodik; — 's ha látni fogod, hogy azok a' Csábítók, kiknek képmutató jámborságok által magadat elhagytad bolondítatni, napjaikat henyélés és feleség között töltik-el, a' Tartomány zsírját kiszívják, feleségeidet 's lyányaidat öszvefertéztetik — béhúnyod szemedet 's meg-némúlsz, — vagy kinyílt szemekkel nézed el 's még is meg-némúlsz, 's elhiteded önnön magadat, hogy semmit sem láttál.“

„Higyjetek nékem, édes Barátim, — másként mire való az? — higyjétek önnön érzésteknek, — ha megengeditek, hogy azt töle-

tek a' sok haszontalan Fecsegő elrabolja, én arról nem tehetek — a' Virtus, a' ki egyedül anyja a' legjobb örömöknek, minden ártatlan gyönyörűséggel megfér.“

’S mellyik gyönyörűség ártatlan? —

Te kérdezed é ezt tőlem, Diophantusz? — Nincsen é érzésed, elméd, szíved, más eránt vonzó szympathiád? Mindenben csak a' magad javát keresed-e? Nem tudsz é senkit is szeretni magadon kívül? — Ha úgy, legalább azt mondom-el előtted; melly örömök nem ártatlanok. — Miért pirúlsz? Attól tartassz talám, hogy a' fedhetetlen Lyzisztrata nyugvó ágyára foglak emlékeztetni? Ne félj semmit! — Bár e' vólna a' legvétkesebb minden titkos örömeid közt! Az a' gonosz öröm, Diophantusz, az

az öröm, a' mellyel az általad üldözött Jámbort látod fetrengeni lábaid előtt; a' mellyel azon örülsz, hogy a' tekéntetbe lépő érdemet elfojthattad, 's azt a' jószívűséget, a' melly téged elhomályosított, gyanussá tehetted; az az öröm, a' mellyel azon gyönyörködöl, hogy alacsony csapodárkodás által fülbesugójává levél valamelly Nagynak; vagy, hogy valamelly vén Banya birtokát a' feltátott szájú Örökös elől szerencsésen elseperhetted; az az öröm, a' mellyel te gonoszt tészesz, hogy abból, a' mint bennünket el akarsz ámitani, jó következzék: — esküszöm előtted, Diophantusz, minden férfi és asszony Isteneinkre! ezek az örömeök, ha bár a' tiéd is, nem olly ártatlanok, mint azon Bacchán szok örömei, kiket ma a' felkelő

Reggel lantpengetés, tánc, teli
kanták, 's szunnyadni kezdő
lyánykák mellett lepe-meg!

XXXIV.

NEM foghatod-meg, Euryba-
tesz, mit akarok én az Öröm'
apológiájával, melyet te a' Dio-
genesz szájából hallani épen nem
reménylettél. Én legkevesebbet
fognék úgy veszteni, azt tartod,
ha azok a' bölcs Urak, a' kiktet-
szenek magoknak, hogy egész él-
tekben soha sem nevettek, meg-
gyöznék a' másik felet.

Talám megcsalod magadat,
jó Eurybatesz; — mert ők ked-
vemtől fosztanak-meg; ha pe-
dig attól fosztanak-meg, úgy biz-
vást elvehetik életemet is, mert

én érte a' nélkül egyy babot sem adok.

Igazán szólván, Apologiám alatt nem gondolkoztam annyira magam felől, mint a' ti gyermekeitek, 's az ő gyermekeiknek gyermekeik felől. — Elképzelttem vólt magamban, mi lenne ha azok az Ószhajúak, a' kik éjjel nappal az erkölcsök' megromlásán sopánkodnak, és a' minap, a' mint hallom, azt a' tanácsot adták, hogy mind azokat a' férfiakat és asszonyokat, kik másoknak gyönyörködtetésekkel keresik élelmeket, a' Városból kergessék ki, céljokat elérnék; azok a' Templomok és Kápolnák, mellyekben az Öröm' Isteneinek nyújt Korinthusz áldozatot, mind bezáratnak; a' Színjászók, Mímusok, Táncolók, Síposok egyy nap' fognak a' Városból kivezettetni.

ha azok a' bölcs Urak triumfálnak, a' kik nem örömet emlékeznek ifjú korokról, és talám igasságtalan gyűlölséggel gyűlölik azon örömöket, mellyeknek ízletéhez őket, korok, vagy egykori mértékletlenségek, alkalmatlanokká tették.

Megvallom, Eurybatesz, ezt a' múlattató csoportot én is kirekeszteném Reszpublikámból, vagy igazában belé nem eresztém, mihelyt módom lessz képzelődésem szerint alkotni egy Reszpublikát. — De ha ti is kikergesétek é őket Korinthusból? már a' más kérdés. —

A' Perikieszek és Szokrateszek, Athénének legbölcsebb, és legjobb fiaai, estvénként a' szép Aszpaziánál gyűltek-össze. A' legnyomosabb dolgok felől azzal a' vidámsággal beszélgettek ott,

melly a' megúnatkozást elkerge-
 ti; azok a' dolgok pedig, mel-
 lyek különben csekélységeknek
 tartathattak, az elmés 's kedves
 előadás által lettek becsesekké.
 Aszpázia vóit a' beszélgetés lel-
 ke. A' legszebb gondolatok, a'
 legbölcsebb rendelések ebbenn az
 együttlételeben ejtettek, pedig an-
 nak célja csak a' mulatság 's az
 időöltés látszott lenni; 's Aszpá-
 zia sokszor talált módot az egy-
 másiól eltávozó elméket észre
 nem véve öszvekapcsolni, vagy
 azokat a' kis hasonlóságokat, mel-
 lyek idővel a' Hazának ártalmá-
 ra lehetek vala, elhárítani. Eggy
 izleletes vacsora végre az elmé-
 ket vigságra vezette. Rózsakoszó-
 rús kis pobarak ébreszgették a'
 kellemes nevetkőzést, és az Atti-
 kai tréfát; a' Filozofia a' Grá-
 rziáktól tanúlt vig lenni, 's oly

dolgokat beszéltek, mellyek érdemesek valának egy Xenofon által feljegyeztetni; végre pedig a' Múzsák, fiatal leányok képeiben, dal és tánc által rekeszték-bé a' mulatságot.

Szólj most, Eurybatesz, böl- dogabb lett volna é Athéne, ha a' szép Aszpaziát minden lyányaival együtt kiküldte volna falai közzül? 's Periklesz és Szókratesz kéntelen lett volna a' vacsorát komoran, és magánosan tölteni?

Hiszed é, hogy Græcia előmutathatná azon szép bálványok és festések tárjait, azokat a' remekjeit az ideális szépségnek, mellyek a' Néző lelkét soha sem láttott tökéletességig emelik-fel; ha Theodoták, Frynék és Danaék nem lettek volna, kik az illendőség által magokat et' nem til-

tatták attól, hogy a' Mesterségeknek elősegítése kedvéért szépségeket nézésül kitegyék?

'S ha a' Múzsákat és víg Cháriszokat kirekesztjük határunkból, micsoda mulatságot teszünk az ő helyekbe? — Semmifélet? — Ó úgy az emberi természet egészen meg kell változtatnunk! — A' Scythák 's Thrákusok' *) vendégségei lépnének-bé hozzánk azok után.

Kevés idő múlva elmésségtek megbutúl, magatok viselése durva, szívetek vad és érzéketlen lesz. Bé fogjátok ugyan zárni Ifjaitok előtt a' feslettségnek egyik útját: de azért ők meg nem jobbúlnak; sőt olly örömet keresnek, mellyek önnön magoknak 's

*) *Natis in usum lætitiæ scyphis Pugnare Thracam est. Horat. Jegyzése a' Fordításnak.*

Hazátoknak tízszerre veszedelmesebbek lesznek. — Az idegek kerülni fogják Várostokat, mert annak nem lesz semmije, melly őket hozzátok vonja; polgáraitoknak azon munkátlan része pedig, mellytől elvontátok gyönyörűségeinek legártatlanabb eszközeit, kis társaságokra fog felosztódni, 's egyedül azért, hogy nem tud mit csinálni, nyughatatlankodásra fakad az uralkodás ellen, 's becsmelleni fogja a' közrendeléseket, 's pártot üt.

Én legkissebbet sem vesztekel ezek mellett, a' mint magad is mondád; de öszvevévén mindent azt javaslánám, tartsátok meg Színjátszóitokat, Mímusaitokat, Kötelenjáróitokat, Éneklőiteket, 's kur...itokat, 's nézzétek-ele nékiek azt a' kevés rosszat, a' mit okoznak. — Húsz módja is

van annak, hogy azon megbot-
 lások eltávoztassanak, mellyekre
 a' gyönyörűség' szeretete vezet-
 het bennünket: de azon veszedel-
 mek elhárítására, mellyeket a'
 Múzsáknak, Grátziáknak, a' Sze-
 relemnek, Tréfának, és Gyönyö-
 rűség' Isteneinek elűzése maga
 után vonna, nem tudok több mó-
 dot, hanem azt, hogy — Resz-
 publikátokat a' Spártai — a' Plá-
 tói — vagy a' Diogeneszi Resz-
 publika szerint alkossátok; — az
 a' szándék pedig nincs minden
 nehézség nélkül.

X X X V.

MIT tartok azok felől, kik
 a' szemlélés és tapasztalás alá
 nem vettett dolgok eránt bizony-

sággal intéznek-el minden kérdést; a' kik kételkedni nem szoktak, és hogy azokról csak annyicskát tudnak mint mi mások, megvallani szégyenlik; — azokról, a' kik, ha el nem únnátok a' hallgatást, készek vólnának egész hetekig beszélni a' Valóságról, Természetről, Atomuszokról, Homoeomériákról, a' Teliesről és Üresről, a' Lélekről és Testről, az Okról és Célról; — a' kik a' nemismértt Tartományoknak nagyságát, hosszát, szélességét, fekvését, Klímáját, terméseit, veteményeit, vad állatjait, polgárait 's ezeknek rendtartásokat, Törvényeiket, elmúltt és jövendöbéli Történeteiket olly bizonyossággal adják-elő, mintha annak leírását hozzájok épen most hozta vólna valamelly Kométa; vagy egymás mennyei Hírmondó? — Azt akarjátok

akarjátok tudni, hogy ezek felől mit tartok?

Egykor Athenében két egész óráig hallgattam egy ilyen Bölcs' fecsegését a' Pythágorász titkos száma felől. Áhítatosan figyelmeztünk mindnyájan reája, de egy szót sem értettünk; 's a' Pythágorász tanítványa még is közönséges javallást nyert. Megígérte, hogy más nap' a' hét Szphærák, meg' a' nyolcadik Szphæra, és nyolcadik Szphæra felett lévő csudálatos dolgokról szint olly sokáig, és szint olly tudósan fog beszélni. Kacagtam a' magam esztelenségemen, 's az együgyű kíváncsiság még is rá vett, hogy tíz drachmámat és életemnek két óráját feláldozzam annak meghallására, hogy ez a' csudálatos ember mit tud annyit mondani? — E' legyen az utolsó drachmám,

L

(így szóltam, midőn vége vala a' Tanításnak) melyet a' hőlő felett lévő dolgok előbeszéléseért vettek-ki, ha tovább élek is, mint Títhon élt.

Egynehány nap múlva kihirdtettem Athenében hogy egy Chaldæai Filozofus érkezett-el, a' ki a' Ceramikuszban ekkor 's ekkor közönséges beszédet tartand.

Irtóztató Nép gyült-össze. A' mennyire csak lehetett Chaldæai módra öltöztem-fei. Hosszú ősz szakállam 's egy olly pallást, melyre a' Zódiakusznak minden csillagzatjai költött formájok szerint fel valának festve, azt tevék, hogy első meglátásommal is szinte epedt hallani minden, azt a' mit ígértem. A' mint elkezdtem köhögni, minden elcsendesedett. Végre hozzá fogtam 's a' — ta'

láljátok miről beszéltem? — nem, azt ugyan ha tíz napig, vagy tíz Olympiásig töritek is fejeiteket, ki nem találjátok. — A' „Hóldbéli ember“ felől beszéltem.

Nem múlattam - el Hallgatóimat mindjárt Beszédemnek első soraibann a' legemfazisibb tekervények által ahhoz, a' mit mondó valék, úgy elkészíteni, hogy szegénykék már alig tudták várni, hogy rá lépjek a' dologra.

Eggyik a' másikra nézett, 's ezt suttozta csóváló fővel és kimeredett szemekkel: „a' Hóldbéli ember felől!“ — Mindnyájoknak képek azt mutatta, hogy nagyon megcsalattattak abbann a' mit vártak. — „A' Hóldbéli ember felől!“

Igen is, „a' Hóldbéli ember felől!“ mondám, el nem rettenvén Hallgatóimnak megütkö-

zésekenn; a' legcsudálatosbb, legnyomósbb, legtitkosbb dologról beszélek, arról a' dologról a' mellyről ember még ember előtt soha nem szólott, — „a' hódbeli ember felől!”

Ez a' vén ember vagy maga bolond, vagy minket tart bolondoknak! ezt mondá az egygyik alkalmasint hangosan; — Mind a' kettő meglehet, gondolám magamban.

Az öszvegyülekezett sokaság' harmad része fészkelődni kezdett, mintha menni akarna. — Van é eszetek? így kiálta rájuk egy béhorpadt szemű Saruföldöző, a' ki maga is úgy nézett ki, mintha valamelly Planétából esett volna-le földünkre: várhatatok é egy Chaldæai Bölcestől kevesebbet? nem mondta é meg előre, hogy hallatlan dolgokról

fog beszélteni? — hogyan ítéljük meg azt a' mit mond, míg nem halljuk? Többet is láttam már én olyat, kinek orracimpájáról ki nem láthatta az ember, a' mit benne azután lelt-fel; 's egy szóval épenn azért, hogy olly nevetéségesnek látszik az, a' miről szólni akar, épenn azért mernék bizvást sokbann, igen sokbann fogadni, hogy itt valami elrejtett nagy titok van! — Ki tudja... no's! én itt maradok; — a' kinek tetszik elmehet! —

A' sokaság' nagyobb része egy értelemben vólt a' Saruföldözóval; — 's minekutánna a' dongás - bongás elcsilapodott, veszteg maradt minden, 's ha egyebet nem is, legalább azt akarta látni, hogy „a' hóldbéli ember felől“ mit lehet mondani?

Elkezdém a' Beszédet, — ha jól emlétem, a' mint következik:

„Azon híradás után, Athénei Urak, mellyet most tartandó Beszédem felől hallátok, nem kívánhattok tőlem semmit igazságosabban mint azt, hogy néktek minden egyéb dolgot felett arról hogy a' „hóldbéli ember“ alatt mit kellessék érteni, oly magyarázatot adjak, melly által minden Hallgatóm, akkor a' midőn ezen nevezet hangjainak habforma mozgása fülének dobhártyájához hat, azon képzeletet köthesse-össze, melly senkire nem illik e' világon, az eggy „hóldbéli emberen“ kívül. — “

„Ezt kívánni tőlem első tekintettel igazságos kívánság ugyan: de, édes Uraim, ez csaknem oly nehéz, mintha azt kívánnátok, hogy a' földet körülölelő tengert

eggy ivó kancába merítem, és — ha Tházuszi bor volna, egészségtekért felhörpentssem. “

„ Sok dolog van e’ Világon, melly első tekintettel épenn nem látszik nehéznek; melly felől azt tartjuk, hogy talpig ismérjük, mint azt az anyát, a’ ki bennünket tojt; de mikor arra jön a’ dolog, hogy szánkat annak előadására nyissuk-fel, csaknem olly szorúltságban látja magát az ember, hogy száját annyira zárja-bé minden hangejtés nélkül a’ mennyire felnyitotta vólt. Ugyan is, van é könnyebb a’ Világon mint ezt mondani: „ A’ hóldbéli ember felől tudósítlak benneteket; “ — vagy: „ Nézzük, mit mondhatunk a’ hóldbéli ember felől: “ de tulajdon érzésteket hívom bizonyságúl, szóljatok, nem szepegnétek é, ha valahogy hebehurgyál-

kodva megígértétek volna; hogy olly dologról fogtok beszélteni, melyet sem ti nem láttatok, sem más nem látott soha. Igazán szólván, ámbátor mint Filozofusnak kötelességem Hallgatóim előtt elné árúlni, hogy tudományom sem nem csalhatatlan, sem nem határozatlan: még is kétséges vagyok eránta, ha a' hóldbéli embernek *Léte* felől szóljak é előbb, vagy *Lehetősége* felől? — Hogy *léte* felől hitettessetek-el, szükség hogy *lehetőségét* lássátok; és hogy *lehetősége* szembetünő legyen, szükség hogy *léte* bizonyítassék-meg. Imé itt a' kifejtteni való gombolyag! — Midőn azt mondom: a' „hóldbéli ember lehető;“ vagy nem gondolok az alatt, a' mit mondok, semmit; — a' mi természet szerint a' legkönnyebb portéka; — vagy azt teszem-fel mint

valóságot, hogy hóldbeli ember van; mert mondhatnám é egyéb-ként, hogy *lebető*? — Épenn an-nyi az, mintha azt mondanám, hogy a' hóldbeli ember kék, vagy nagy orrú, vagy jámbor; — mert ezt mondván azt teszem-fel, hogy a' hóldbán van ember, különben nevetséget érdemlene az a' mon-dásom, hogy a' hóldbeli ember ilyen vagy amollyan; 's ha jól megtekintjük, a' dolog utoljára is oda menne-ki, miatha azt mon-danám, hogy: az a' dolog a' melly *nincs*, csakugyan *valami*. — Ellenben midőn azt mondom, hogy a' hóldbeli ember van, akkor az ő *lebetőséget* előre tészem-fel, melly-ről azonban mind addig nem mondhatok legkissebbet is, míg közelebbről meg nem vizsgáltam; — ha pedig megvizsgálom, egy-szerre abba az átkozott karik-

kában vagyok, a' mellyben „léte-
 telről lehetőségre, 's lehetőségről
 létele” forgok örökké, míg utol-
 jára fejem annyira elszédül, hogy
 az egész Világ, a' hóldbéli em-
 ber, 's csekély vagyonságom is,
 eltűnik szemem elől. Ilyetén kör-
 nyülállások közt, Uraim, nem
 tudok rajtatok egyébként segíte-
 ni, mintha azzal az óstoba *non
 sicut*-tel elégszünk-meg, mellyre
 minekelőtte reá szorúljak, később
 vagyok fejemet is elveszténi; —
 vagy elégséges eltökélléssel bí-
 runk semmi ellenvetéseket nem
 tekintvén azt tenni-fel, hogy a'
 hóldbéli ember *existál*, szintúgy
 mint Hermes - Trizmegistus,
 vagy akármelly más ember a' Vi-
 lágönn; a' minthogy nincs is sen-
 ki, a' kinek léte felől ugyanazon
 kétségek ne adják-elő magokat,
 Melly tekintetben megvallom né-

kem leginkább tetszik a' mély értelmű Heraklítusz bizonyítása, a' ki, hogy kifejttesse magát a' dologból, így szól: „a' hóldbeli ember van, mert hogy lehet-ne ő különben hóldbeli ember?”

„Minekutánna tehát illyeténképen szerencsésen kifejténk magunkat a' legelső nehézségből, az a' szörnyű nagy kérdés forduló-lő: Ha van hóldbeli ember, mi-csoda ő?”

„Itt, Uraim, megnyitom előttetek a' Metaphyzikai abyszusnak kapuját. Általhatatlan köd fogja-el itt vizsgáló szemeiteknek ösvényeit. De ne rettenjetek-meg; addig fogunk belé kandikálni, míg belé látunk. — Eggy titkot nyilatkoztatok-ki itt néktek; Filozofusaitok, tudom, megnehez-tenek érte, de én azzal nem gondolok. Csak meresszük belé

szemeinket, Uraim, nincs egyéb módunk a' terra incognita ismeretségére juthatni.“

„Nem láttok é még semmit is? — Jól vagyon; tegyük tehát szükséges dispositióba elébb szemeinket. Hallgassatok csak! Mí-
 gön legelőször kezdettem azon törni eszemet mi légyen „a' hóld-
 beli ember“ 's nem tudtam hogy fogjak a' dologhoz, végigjártam minden Filozofusokat 's tudakoztam mit tudnak felőle. — „A' hóldbeli ember?“ — Így szóla az első a' kit eránta kérdeztem. Nem olly könnyű azt ismérni! Ha mind-
 azáltal feltetted magadban, hogy akár miben kerüljön, csakugyan ismeretségére jutsz, annak járj végére, *microda* ő? — és *microdás*? — — Ez az épen felelék a' mit kérdezek.“

Házról házra jártam hogy hallhassam, ki merre útasít-el? ki mit felel kérdéseimre? 's itt láttam a' régi Mondás' igazságát, azt kivévén hogy jóval, de ugyancsak jóval is ám! több *értelmet* kaptam, mint *fejét*. —

„A' hóldbéli ember“ tulajdonképen nem férfi, mondának némellyek; igazság szerint szint úgy lehetne azt „hóldbéli asszonynak“ is nevezni, noha ő magában sem nem férfi, sem nem asszony. Mert ha ő valóban férfi vólna, feleségének is kellene lenni, vagy elégséges ok nélkül való vólna az ő férfiúsága. Már pedig a' hóldbéli asszonyról, vagy a' hóldbéli férfi' feleségéről még senki sem hallott semmit, és így 's a' t. “ —

„Hogy ő teljességgel nem olly alkotású mint mi, az tökéletes

igazság. “ Így szóla egy más ember,

„Az lehetetlen, monda a' harmadik; mert akármilyen is ő magában, de hozzánk csakugyan hasonlóbb, mint egy tengeri lapos csigához, vagy egy Titanokeratofytonhoz. “

„Én megbizonyítom a' magam állítását, monda az elsőbb: Mind az, a' mi a' „hóld alatt“ van, nem a' *bóldban* van, és valami a' *bóldban* van, az nincs a' „hóld alatt;“ 's annak hogy az „hóld alatt“ és nem a' *bóldban* van, a' hol talám szint' olly jól lehetne, elégséges okának kellek lenni. Imé pedig minden ember megvallja azt, hogy a' *bóldbeli* ember a' *bóldban* van, és így “

„Ha a' hóldban van, igen is, concedo! monda ez hirtelen:

de én azt merném állítani, hogy két harmad részét az esztendőnek a' Vénusz csillagában tölti, vagy legalább télére bizonyosan oda költözködik, mert a' hóld felette hideg Ország. " —

„No már ez bezzeg szép! kiálta az első; hogy állíthatod te azt, midőn absolute sem nem meleg, sem nem hideg semmi. A' hóldbéli ember organizatziója bizonyosan az ő lakásához van alkalmaztatva; és, minthogy a' hóld, a' mint azt minden Asztromusz tudja, nedves és hideg: tehát a' hóldbéli embernek is természet szerint a' legnagyobb mértékben flegmatikusnak kell lenni. Ha pedig az, úgy által nem lehet látni, mit keresne ő a' Vénuszban, melly a' Szerelem' planétája? " —

„Ezek az Urak igen magokat elhíve beszélnek a' hólbéli em-

ber felől; így szóla egy negyedik: 's még is fogadom, hogy nálamnál többet felőle nem tudnak; a' pedig annyi mintha semmit sem tudnának. Mert legalább egy érzéssel kellene többel bírnunk, mint a' mostani öt vagy hat érzésünk, ha felőle helyes képzeletet akarnánk szerzeni. Úgy szólván mint közönségesen szoktunk, sem nem nagy, sem nem kicsiny; sem nem heves, sem nem fagyos; sem nem édes, sem nem savanyú; sem nem fejtér, sem nem fekete; — ő — magatudja az Isten-adta micsodás!

„Ez az utolsó világosan *Scepticismus*-ra vezet bennünket, melyet mi *Dogmatikusok* eleitől fogva szint' úgy nem szenvedhettünk, mint a' *Gymnozofiszták* *Filozofiaj*át. — — — Így tehát látván, hogy ezen Bölcséknek útmutatá-

sok után szint' olly keveset tudok a' dolog felől mint azelőtt, feltettem magamban, hogy próbát tések mennyire juthatok tulajdon elmélkedésem vezérlése után e' homályos materiában. "

„Ha igaz az, hogy minden dolog az, a' micsoda, így szóltam magamhoz, úgy minden további gondolkozás nélkül azt tehetem-fel, hogy a' hóldbéli ember „hóldbéli ember.“ Ha ezt nékem megadjátok, úgy már sokat nyertem, — Mert így tehát

nem Merkúriusz Lakosa,
 sem nem a' Márszé,
 sem nem a' Jupiteré,
 sem nem a' Szaturnuszé,
 sem nem a' Zódiakuszé,
 sem nem a' Via-lacteáé,
 sem nem a' tűz-égé,
 sem nem az Üres öbölé,

sem nem a' cháószé — ha-
nem igazán és minden kétségen
kívül a' „Hóld' Lakosa,“ az az:
„hóldbéli ember!“ —

'S ember lévén,
sem nem hal,
sem nem madár,
sem nem amphibion,
sem nem féreg; — sem re-
pülni, sem úszni nem tud; noha
ezen állítás bizonyosságáért nem
felelek, mert meglehet, hogy a'
hóldbán halszárny nélkül is lehet
úszni, tollszárny nélkül pedig re-
pülni; vagy halszárnya is 's toll-
szárnya is lehet, 's egyszersmind
hóldbéli ember is maradhat.

Épen ilyen bátortalan vagyok
annak meghatározásában is, csu-
pán csak magával való identitá-
sát tekintvén, ha étellel 's itallal
él é, mint mi,

vagy levegővel, mint a'
paradicsom-madár,
vagy napfényel, mint
a' Foenix,
vagy ideákkal, mint a'
Plátó Lelkei?

— ha Nemét terjeszti é, vagy
nem; — 's ha terjeszti van é szük-
sége magához hasonló alkotású
nöstényre, vagy nincs?

vagy talám maga magának
elégséges é végre, mint a' csi-
gák? —

ha úgy terjeszti é nemét mint
a' csemeték? gyökér által?

vagy talám hagymafok?

vagy sarjadás?

vagy tojás?

vagy eleven szülemény ál-
tal? —

vagy talám ugyan azon egy-
marad a' maga nemében: mint
a' Foenix, tulajdon hamvaiból

kelvén ki bizonyos időnek előfordulttával? →

ha :

rövid é, vagy kurta?

kövér é, vagy száraz?

szőke é, vagy barna?

jámbor é, vagy szilaj?

elmés é, vagy ostoba?

ha :

jó Poéta é?

jó táncos é?

jó lovag é?

tud é tarokkot játszani?

's a' t.

„Mind ezek, és még több hasonló kérdések, mellyeket közép-szerü elmésséggel is mindentehet magának, nem fognak könnyen felfejtethetni, míg módot nem találunk a' hóldbéli ember közezebbre való ismeretségére; ám- bár kész vagyok valónak venni addig is, - ha különben igaz a'

mit közönségesen állítanak felőle, hogy egyedül maga van a' hóldbán, hogy nagyon megúnatkozott ember, és a' társaságos együttlételeben kedvetlen és komor.

„De a' mint megvagyom mondva, Uraim, az a' szerencse, hogy a' hóldbéli ember felett támadható problémák nyomosan felfejtessenek, egyedül annak a' filozofusi Kolosszusznak tartattatik-fel, a' ki eléggé elmés vagy szerencsés a' hóldbba vezető útat, ha van, feltalálni; vagy magának oda, ha nincs, útat csinálni; — 's a' mi nem kevesebbé szükséges, — a' visszavezető útat, minekutánna ott elég ideig múlatott, és a' mit látni kívánt jól megvizsgálta, ismét fellelni; feltévéen mindenek felett azt, hogy az ilyen érzésekkel, mint a' mi-

éink, a' hóldbéli ember felett vizsgálatokat tenni, nem lehetetlen."

„Látjátok, Athenének Urai, hogy én a' ti figyelmetekkel nem éltem-vissza; 's ha mindent igazságosan mérsékeltek, talám többet nyújtottam, mint a' mennyit tőlem várhattatok. Kevesen vannak az én Tudományos Társaim között, a' kik oly kevés hímezéssel, hámozással élnének, mint én éltem, véletek azt éreztetni, hogy „nem tudják mit mondanak.“

Reményilem azonban, hogy a' hóldbéli Urat az által a' mit fölöle *mondottam*, vagy inkább *nem mondottam*, akár mi és akár ki legyen ő magában, nem bántottam meg. Talám megsértettnek tarthatná magát, ha elég szenteslésséggel bírtam volna, úgy a' mint tudománybéli Társaim szok-

lak, ő nékie alakját, organiza-
 zcióját, színét, tehetségeit, erköl-
 cseit, magaviselését, Religióját,
 egy szóval belső és külső miné-
 műségeit előtökbe adni, és an-
 nak „úgy-létét“ demonstrálni. —
 Én azt nem tettem; — 's viselhet-
 tem é ártatlanabból eránta ma-
 gamat, mint midőn felőle — —
 semmit sem mondtam? “

Ezzel szakada vége Beszédem-
 nek, 's én magamat a' Szín' kár-
 pitjai megé vontam-meg, hogy
 láthassam micsoda következése:
 lett légyen. Az én kedves Hall-
 gatóim, kik, úgy látszott, mint-
 ha azt hitték vólna, hogy a' ja-
 va most fogna következni, igen
 rendes szemeket vetettek remény-
 telen megcsalóadásokon; feltátott
 szájjal állottak egy darabig arra
 felé fordúlva, a' hol a' Chaldæai
 Bölcs állott: de minekutánna lát-

ták hogy a' tanításnak vége van, olyan zsibongás támadt, hogy eljédtem rajta. Itt is, amott is beszéltte egyik a' szomszédjának, mi vólt légyen a' Bölcs célja? jó vólt é, vagy rossz, a' tanítás? szakálla, pallástja felől mit lehet tartani? 's a' hóldbéli ember alatt kit kellessék érteni? mert, hogy a' dolognak borítékja alatt titok lappang, arról többé senki sem kételkedett. A' csetepaté nagyobb nagyobb kezdett lenni, lár-mázni, veszekedni kezdtek; 's miathogy azok közzül, kik a' magok állításokat nem igen könnyen tudták okokkal támogatni, sokan anná! erősebbek vóltak vállra 's csontra nézve, utoljára testi védelmező eszközök vétettek-elő; egy szóval, felette kevésbe múlt, hogy a' hóldbéli ember Athenében véres meghasonlást nem indított. —

tott. — Be nagy gyermekek az Athéneiek! így kiálta egyike az okosabbaknak, gondosan félre vonván magát; hát nem látjátok é, hogy a' Chaldæai Bölcsnek nem vala egyéb célja, hanem hogy véletek és Filozofusaitokkal láttassa hogy nincs eszetek?

XXXVI.

EGY szép őszi nap' a' Kerá-ionnak egy kupressusa alatt ültem a' verőfényen, melly nekünk öreg embereknek olly kedves szokott lenni, midön álmodozásaimat egy felém jövő Idegen megháborította. Közelítését jó ideig nem vettem észre: de hozzám szólván, érzettem, hogy valaki közzém és a' Nap közzé állott.

K

Te vagy az a' Diogenesz, (így szóla azzal a' mérészséggel néz vén végig rajtam, melyet a' közemberekben szentelenségnek nevezünk) — a' kinek különösségei felől egész Græcia olly kiem fáradva beszél?

Ekkorgondosabban néztem végig Emberkémet, mint elejéntén. Rendes, tüzes, fiatal ember vólt; középszerű termetű, de jól nőtt, csak hogy feje egy keveset bal válla felé hajlott; homloka széles, szemei nagyok és szikrázók, 's úgy tetszett, mintha velek egész a' szívedbe hathatott vólna. Sokat ígérő képezete, 's tekintetében a' kedvesség által meggyengített büszke magahittség azt a' Valamit tette, a' mit a' Királyokban felségnek szoktak hívni. — Későcskén vettem észre, hogy hajai közzé fejedelmi fonadék vala

kötve; de úgy tettem, mintha azt nem láttam volna.

Hát te ki vagy, felelék néki hidegenn, a' ki magad' eihive tudakozod azt tőlem?

Én csak Alexander vagyok, a' Macedóniai Filippusz fia; felele mosolyogva az Ifjú. Megvallom, ez nem sok; de ha nem sok is, szolgálatjára van Diogenesznek. Tudtam hogy te hozzám nem jössz, és így én jövék hozzád. Szólj, mit cselekedjek hogy Filozofiádat könnyebb lábra tehessem? Akár mit kérsz meglessz, hanemha olyat kérsz, a' minek teljesítése felülmúlja hatalmomat.

Királyi szavadra fogadod é azt? kérdém.

„Tulajdon szavamra, felele.“

Tehát kérem Alexandert, a' Macedóniai Filippusz fijasát, — térjen ki előlem a' napfényről.

„'S ebből áll é az egész kérdés? monda Alexander“ —

Most csak erre van szükségem.

Az udvari kullancsok elsárgáltak bosszúságokban.

„Egy Királynak illő megátlanítani szavát;“ monda Alexander, midőn egy erővel tett mosolygással emberei felé fordúlt. —

Azt mutatja hogy megérdemli azt a' nevet, 'mellyet a' Korinthusziak reá ragasztottak; mondanak ezek, — 's megérdemlené hogy véle úgy bánjunk a' mint az ebnevezet kívánja. —

Az a' kívánságtok bizvást elmúlhat, felele a' fiatal ember; higgyétek-el, ha Alexander nem vólnék, óhajtanám hogy Diogenesz légyek!

'S vége vala a' beszélgetésnek. — — —

Ez a' történet majd szájról szájra megyen. Nem tehetek róla. Igazán, mondjátok-meg, mit kérhettem volna tőle. — Nem akarom hogy az olyanokkal mint ő legkisebb dolgom is legyen. — — Nincs szükségem semmire, — ha volna, nincs é barátom? Királytól végyek é el jótételt, melyet barátomtól sem vészek, holott ennek az által kedvét tölthetném? —

De ez a' fiatal ember nékem még is tetszik. — Minthogy nem kerülhetjük el, hogy Királyaink legyenek, azt kellene óhajtanunk, hogy Királyaink ilyenek legyenek. — Fogadni mernék reá hogy ő csak azért kínált-meg, hogy lássa mit felelek; és még is meg-hökkent feleletemen. — Illő, hogy ő inkább legyen Alexander mint Diogenesz: én is úgy gondolkoz-

nám ha az ő helyjében ülnék: de, becsülöm benne, hogy Diogenesz kívánna lenni, ha Alexander nem volna. — Mennyi beszélni valót nyújt majd ez a' kis ember maga felől a' Görögöknek! Ő magát választotta Vezérül a' nagy Király ellen. — Szép igazlószin egy' olly büszke fickónak, a' ki Macedóniában, és Görögországban meg nem tud férti! — Bár az egész Világgal parancsolhatna, 's úgy gondolkozna mint Diogenesz!

XXXVII.

SEMMI RŐL sem álmodoztam kevesebbé, tegnap éjjel Ulyszesi vánkosaimon feküdvén, mint arról, hogy egy Király jó látogatásomra — midőn hordóm' fare-

tesze nyikorogni kezdé, 's Alexander egy kis lámpással hozzám bétékintett. Te külö:ős ember vagy, monda; téged kereslek, noha épen nincs okom tegnap elfogadásodon megnyugodni; 's kevésben múlt hogy egy esztelen szándékra nem ragadtál.

Szabad tudakoznom, mellyikre? —

„Nem lenni Király, hogy Diogenesz lehessen; és a' Királyokat úgy alázni, mint te.“

Engedj-meg nékem Alexander, az nékem nem vólt szándékom. A' verőfényen feküdtem midőn hozzám állottál. Ólly kényemre feküdtem ott, hogy nem lehetett nem sajnálnom attól a' gyönyörüségtől lett megfosztatásomat, mellyet a' Királyok semmire sem becsülnek. Néked nálam nem vala semmi dolgod; nékem pedig

nálad semmi kérésem. Félóraig is eltörhettem volna eszemet mit kérjek tőled, 's még sem találtam volna egyebet, hanem hogy térj ki előlem a' napról.

„Jó! ha te a' legkülönösebb Filozofus vagy azok között a' kiket láttam, úgy talám én is a' legkülönösebb Király vagyok azok közt, a' kiket te láttál. Te nékem tetszessz. Bár kész vólnál engemet a' fegyvercsörtetés közt késérni. Eggy olly becsületes emberre van szükségem, a' ki nékem az igazat megmondja, — 's úgy tetszik, hogy te annak oda illenél!“ —

Alexander Király! Tulajdon útja van mindennek, a' mellyről eltérnie nem illik. Nem lennék én többé Diogenesz, ha veled mennék. De, ha kívánod, annyi igazságot adok az útra, hogy az elég

tessz, ha a' Világot öszvejáród
és nyered is.

„Magunk közt maradjon a'
szó, nincs is kevesebb szándé-
komban mint az, hogy az egész
Világot magam alá hajtsam. Nem
tehetek róla: olyan gondolataim
vagnak, mellyeket lehetetlen ki-
kergetni fejemből. Macedónia
semmi sem; — Græcia egynehány
patkónyomásnyival több; — Kis
Ázsia, Arménia, Média, India,
— ez a' négy még is már alkal-
mas darab! de ha egyszer ezt ma-
gunkévá tesszük, úgy még inkább
lessz okunk, azt a' hátralévőt is
magunkévá tenni igyekezni. —
Eggy szóval ez a' Világ egy da-
rab, úgy é? és így a' rajta lévő
embereknek sincs több Vezérre
szükségek egynél; ez az eggy pe-
dig — úgy érzem, senki sem le-
het inkább, mint — én! “

Nem felelek róla, hogy ha ezen általesel, még az jut eszedbe, hogy a' hóldba 's a' több plánétákba útat verj, 's az egész napi-alkotványt ostromold, mert az is egy darab; annak birtokához, mihelyt a' földet magadévá térszed, bizonyosan just fogsz csinálni magadnak.

„Chimærák után soha sem fogok ásítózni; — az én szándékom, jó Diogenesz, olly nemes olly szép, 's olly könnyű, hogy csudálkoznom kell, miként lehetek én első a' kinek az eszébe jutott. “

Kacagni fogsz rajtam, Alexander Király, de higyd-el, hogy én épen így gondolkoztam volna ha a' te kecsegtető környülállásiddal bírtam volna illy ifjú koromban. Markodban vagyon a' Görögök' szíve; harmincezer Gö-

töggel pedig egygy olly fickó, mint te, az egész Világon keresztül-hajt. — — De, — mit csinálsz azután véle, ha magadévá térszed? —

„Szép kérdés egy Filozofustól! Azt, a' mit Macedoniával, és Epirusszal tennék, ha egyebem nem volna. Ó már az szépen ki van dolgozva fejemben. A' vad Nemzeteket újonnan épültt Városokba szítom; nékiek bölcs törvényeket adok; minden nagy folyamat 's tengertorok mellett új kereskedőpiatzokat építek; Tartományaimnak mindenikét alkalmas útakkal eggyeztetem-össze: az egész földet egygy nyelvre, 's ezzel az egygy nyelvvvel a' mi Tudományainkra 's Mesterségeinkre tanítom-meg; és, hogy eggy-szerre végigláthassak mindent, 's gépelyemet rendes forgásban meg-

tarthassam, nyert Birodalmainak szintén közepette egy nagy Várost állítok, melly minden Nemzetségek egyesítő pontja, 's forgásaiknak lelke, a' Természet' és Mesterség' kincseinek tárja, 's az emberi Nemzet Amphiktionjainak lakása, a' válogatva szedett Lelkek' Akademiája, egy szóval a' Világnak Anyavárosa 's az én lakó helyem légyen." —

'S mit gondolsz, Alexander Király, meddig tart ez a' nagy alkotványod?

„Míg egy Alexander lesz, hogy azt intézni tudja. Ez dicsekedés formának látszik, de, meg hiszem, annak fogod nézni, a' micsoda. De tegyük-fel, hogy az emberi dolgok állhatatlansága, vagy inkább az emberi agyvelők' szédelgősége, mellyek még a' bődögségbe is csakhamar be-

lé ánnak, munkámat fel fogják forgatni: az a' haszon, mellyet én ez által az emberi Nemzetnek tészek, még is sok századokra fog kiterjedni; 's nékem jutalmúl még is megmarad az a' gyönyörűségem, hogy lételemnek múló álmát egy olly bátor igyekezet által, mellynél nagyobb még nem szállott emberi lélekbe, bizonyos értelemben halhatatlanná tevém. " —

Hát a' teljesítés nehéz vólta? — — —

„Nehéz vólta? Bízsd rám. Csak tíz esztendőt engedj; akkor osztán jer, 's nézzd-meg mit tettem. " —

'S hát az a' sok fej, mellynek le kell húlni nyakáról míg annyi Nemzeteket a' te intézetedtől függésre szoktatsz?

„A' nélkül ugyan meg nem esik. — Sajnálom szívesen, — mert a' vérontásnak barátja nem vagyok: de hogy a' fejhullások miatt szándékomtól elálljak, azt ugyan az egész Világ feje kedvéért sem cselekszem. — Nem vetem ékockára a' magamét is? Ezen feljül a' Hirkániai 's Baktrai asszonyok olly termékenyek, hogy általok az egész veszteség majd helyre ütődik.“

Ó Alexander! mondám, te most húsz esztendő vagy; mások nemtelen feslettségben, poharak közt, 's asszonyi fedhetetlenség' ostromlásában töltik el fiatal napjaikat, — te pedig egy közönséges Ország' felállítása felől tészessz előrajzolatot, 's ímé hozzá fogsz teljesítéséhez. — Látom mennyire illetett-meg nagy ideád' szépsége; te úgy vagy te-

remttve, hogy azt, a' mit a' kis lelkek chimærának tartanak, végre hajtsd. Veled együtt, magam is nevetnék magamon, ha szándékoznak abbanhagyására akaródnak bírni. Tégyük-fel, ha annak hátráltatására nyomos ellenvetéseket hordhatnék is elő, nem annyi vólna é az, mintha egyszerelembenn égő Ifjúnak azt akaróm demonstrálni, hogy jobban teszi, ha félbeszakasztja szerelmét? — Az olly lelkeket mint a' tiéd, olyankor hordja-elő az Ég, mikor új formát akar adni földünknek. Azok a' törvények, a' mellyek bennünket köteleznek, nem tenéked vagynak írva. — Ha én Athénei, vagy Spártai, vagy Kappadóciai, vagy Mediai, vagy Aegyptuszî lakos vólnék, talám szidnálak; de én ez nem vagyok; én Kozmòpolíta vagyok. Nem

ismerek olyt okot, melly valaminek tevését, vagy elmúlasztását javasolhassa, az emberi Nemzetnek *egészben* tekintett javán kívül. Menj, Alexander, menj, 's hajtsd-végre azt a' nagy gondolatot, melly lelkedet elfutotta! — De legdiczőbb lépéseid közt se felejtsd-el, hogy mi, közemberek, az örömet és fájdalmat szint' úgy érezzük, mint. te magad; és hogy minden érdemeid 's tökéletességed mellett is olly gyarló vagy, mint mi. Eggy nyomorúlt nyilszála eggy Szogdiáni rabnak vagy eggy hitetlen Médusz négyöt csep mérge, elégséges arra, hogy nagy szándékod füstbe vessék. A' te pályád veszedelmes pálya. Az ember semmit sem tűrel olly nehezen, mint a' határtalan hatalmat. Az a' szempillantás, mellyben eléggé gyenge lé-

szessz tömjéntgyújtó ellenségeidnek elhinni, hogy több vagy mint ember, dicsőségednek határszélét elődbetolja. Szép tetteidet akkor oly csúfságokkal fogod megfertéztetni, melyek igen is fogják éreztetni veled, hogy csak ember vagy. Kegyetlenséged 's zabolátlan indulataid gyűlölséggé tészik uralkodásodat, életedet megrövidítik, 's Országodat hasonlóná tészik azokhoz a' messzére sűgárzó méteoronokhoz, melyek az egész Világot csudálkozásra ragadják, de azalatt míg minden szem rájok mered, hirtelen elpattannak.

Alexander elcsüggedtt fővel ült hordóm' szélén, 's elmerülvelátzott azon a' mit mondottam. Azt tartom hosszas prédikátziómon szűnyókálni kezdett. De csakhamar hogy elnémúltam, felesz-

mélkedett, felkölt, 's azt mondá, hogy virradtakor Korinthusból tovább megyen. — „Tréfán kívül, Diógenesz, nem lehetek é néked valamiben szolgálatodra? A' mint látom, Korinthusz téged nem becsül érdemed szerint.“

Én megeleégsem azzal ha nem bánt. A' te lelkeféle lelkek jól-tenni teremtetek. Ó Alexander! hány ezer sinlödik most rajtam kívül a' legmélyebb inségben. Ha azt tennéd az én kedvemért hogy ezek a' Bóldogtalanok születésednek óráját áldják, úgy többet adnál nékem, mint a' mennyit maga Dáriusz is adhat.

„Te bóldog ember vagy, Diógenesz. Nem bosszankodhatom miatta, hogy talám te vagy az az Eggyetlen, a' ki kiád barátságomon.“ —

Alexander, (így felelek) annyira tisztellek, a' hogy még senkit sem tiszteltem. De azt a' mit szívemben nem érzek, nem mondhatom. — Király nem lehet Barát, sőt Királynak nem is lehet Barátja. —

„Usse-meg a' kö egyenességedet, Diogenesz! nem akarok több részt venni belőle. Utóljára még annyira vinnél, hogy hordódba kívánkozzam; pedig egy Világnak elég egy Diogenesz.“

Azt nem merném mondani; de az igaz, hogy két Alexander alatt dőledékké lenne kevés idő múlva.

„Igaz a' mit mondassz, jó Öreg! — Isten hozzád!“

XXXVIII.

A' DIOGENESZ

RESZPUBLIKÁJA.

I.

ALEXANDERnek kell annak lenni, a' kibenn az a' szörnyű gondolat támadhat-fel, hogy e' földnek minden Nemzetségeiből egy Nemzetséget alkosson. Az én képzelődésem annyira nem terjed. — —

Elhítem magamat hogy egy tudákos Varázsló vagyok, a' ki mágusi vesszejének segítségével

minden idéjét valósággá változathatja, — és a' ki előtt pusztán áll egy olly tágas sziget, melyen egynéhány százezer ember feleségestül, gyermekestül — minden férfira legfeljebb két feleséget és hat gyermeket vetvén, — ellakhatik, élhet.

Felteszem továbbá, hogy ez a' sziget — az ám bezzeg a' kérdés, mit keillessék feltennem? — azt é például, hogy az én Embe-
reim még *nem születettek*; — vagy *születettek* ugyan, de még *fel-nem-nőttek*; — vagy *felnőttek* ugyan, de még *vadok*; — — avagy hogy olly tanúltak, olly módosok 's szelídek légyenek mint mi Görögök vagyunk? — A' dolog megérdemli hogy meghányjam, vessem.

M E G hánytam - vetettem , 's
 abban állapotam - meg , hogy
 felnött emberek légyenek. Nem
 győzném várni , míg ennyi embert
 nemzek , nevelek , karkötön ad-
 dig jártatok , míg megtanúlnak
 járni.

Másként — elfelejtém , hogy
 Varázsló vagyok ! — Avagy nem
 olyanokká fogja é ötet pálcám
 teremteni , a' millyeneknek óhaj-
 tom ? — Ez nem kis szerencse ;
 de illetén szándék mellé elmúl-
 hatatlanúl szükséges is. Alkosson
 a' Manó Tartományt , ha kedve
 tartja , ha olly embereket lessz
 kéntelen öszve - szedni , a' millye-
 ket talál.

Albániából , Ibériából 's Kol-
 chiszból tehát mintegy százezer

szép lyányt szállítok-bé szigetembe; mert azt mondják hogy sehol sem teremnek szebbek mint ottan. — Hogy őket négy 's ötszáz-ezer lyányok között válogatva szedtem, az tudnivaló; piross, pozsgás lyányok, szőke hosszú hajjal, kék szemmel, domború mellyel, húsos tomporral, egy szóval a' kikben mind meg van az, a' mit a' lyányhozértő az igaz Szépséghez valónak tart; színek csupa rózsá meg' lilium; és — mindnyájan *buzs esztendősiük*.

Ezeket a' szép teremtéseket egyetlenegy csapással varázslom épen Május közepén az Antilibanusz legkieesebb partjára. — Az én Tündéreim már mindenik Mandolafa alatt asztalt tettek; — nem ollyatén csemegékből, a' millyekkel a' mi Gazdagaink magokat lassanként meg-

maszlagolják; — nem; jóízű, tápláló, leves étkeket készítettek nekik, 's friss forrásvizet mellé, annyit a' mennyi nekik kell.

Ezen keresztülesvén, hé, eredj Hirkániába 's Baktrianába, 's hozz-elő nékem százezer fiatal combos fickókat, — nem kellenek nékem Adóniszok, szakállatlan Ganymédeszek, olyanok, a' millyeneket ti Gynæceumaitokban tartatok; — erős, izmos, vállas lapockás pimaszokat hozz-elő nékem, kiknek még minden fickóhevek megvan, erdőkben laknak, 's a' tygriseket 's párducokat öldösik, 's bőrökbe öltöznek. — —

Mint néznek a' lyányok és legények egymásra ha majd eggyüvé akadnak — ó azt könnyű elképzelni!

Végezze-el

Végezze-el már most a' Természet a' mit én elkezdettem. Soha se törjétek rajta magatokat. Ő nem fog rossz munkát tenni.

„Hogyan? 's csak forrásvizet mellé?” azt kérditek. „Nem adok é nekik Tházuszi, Chinszi, Cypruszi bort?” — Eggy cseppecskét sem! Azt gondoljátok, hogy az én Hyrkániai Pimaszaimnak szüksége van az illy erősítő szerekre? Lyánykáim rossz neven vennék ezt a' kevés bizodalmat.

— — Hasad a' hajnal. A' Legények ébredezni kezdenek — 's a' szegény álmos Lyánykákat is költögetik. — Jó! teljék kedvek, úgy is utóljára esik-meg! — — Rajta Tündérek! kapjátok-fel őket hirtelen, 's vigyétek oly gyorsan vissza erdeikbe, a' hogy

ide hoztátok; nincs többé szükségem rájuk.

Júno-Lucína, légy segédünk-re! kilenc hónap múlva legalább százharmincezer gyermekem 's lánykám lesz; a' lánykáim mintegy - egy Grátzia; a' férfi gyermekék mint maga Amor. — 'S most jer már, 's lássad, nem olly Reszpublikát alkotok é belölök, a' millyet még soha sem láttál.

3.

B E köszönöm magamnak, hogy Reszpublikám' jövendőbeli Lakosit tulajdon ideám szerint hagytam csinálni; — vagy, igazában szólván, hogy rá bíztam a' „meg nem romlott Természetre,“ hogy csinálja olyanoknak,

a' mint nékie tetszik. Mert ha meg kell vallani az igazat, egy egész esztendő sem lett volna arra elég hogy a' ti Görög 's Azsiáta fa-bábjaitokat olyanokká faragjam, hogy Reszpublikámba belé illhessenek.

A' minap jelen valék az Iszthmusi játékon. Szörnyű tömötséggel toltta magát szemem elibe! Végig néztem ott, a' Királyokon 's Királynékon kezdve, szintén a' rabkalmárokig, 's citrom-kofáig! Hány féle Nemek 's kifajzások csak nem megszámlálhatatlan Oszályszakaszokban! — Igazgatók, Archonok, Tanácsok, Szószólók, Perfolytatók, — Vezérek, Ezredesek, Kapitányok, szintén azon Bajnokokig, a' kik tizennyólcz fillér napiszámért vitézkednek; — Papok, Poéták, Történetjegyzők, Filozofusok; —

L 2

Festők, Faragók, Lantosok, Építők, minden szükséges és szükségtelen Mesterségeknek Mesterei, Kalmár, Hajós, Gyöngyáruló, Sáfrányos, Borkupec, Szakács, Pástetomsütő; — Színjátzó, Mímus, Köteljáró, Szemfényvesztő, Zsivány, Tányérnyaló, Kerítő; — 's ezek közt annyi bölcös, elmés, tréfás, ostoba, együgyű, becsületes ember, annyi akasztófára való, büsöke, alacsony lelkű, uzsorás, pazérló, lator, Szykofanta — annyi szélvész, annyi bolond mindenféle színből, nemből, fajtából, 's természetből, hogy Arisztoteles húsz esztendeig sem érne reá, hogy őket arranzsírozza.

Milyen hatalmas Istenség mondám, a' *Fátum*! Mellyik Filozofus az, a' ki illy heterogénea partikulákból egy „csak vala-

mennyire is szenvedhető Egészet “ csináljon? — A’ Fátum neki áll, ’s belőle alkotta-összve a’ mi kis tartományainkat; ’s még is, a’ dolognak eldúlt vóltához képes, alkalmasint szenvedhető minden, — úgy é?

Azonban kéntelen vagyok megvallani, akár az én Reszpublikám’ hibája az, akár valami egyébé, hogy én ezeknek az embereknek igen kevés részének tudnám venni hasznokat.

Legis legelől, az „Ország-tisztviselőinek “ mutatnék útát: mert az én Reszpublikámnak önmagában kellene forgani, különben egy sulymot sem adnék érte.

Katonák? — Pólgárainknak boldogoknak kell lenniük, a’ nélkül hogy annak lenni láttassanak. Az idegenek ne gondolják hogy megérdemli a’ szerencsétlétést a’

rájökütés; — Rablóktól pedig nem félnek. Izmos inas legények ők, a' kik a' görcsös botokkal úgy tudnak hadazni, mint ti elpuhálttak egy vékony pálcácskával; — úgy tartom, egyszernél többet nem jön kedvetek feleségeik 's lyánykáik után leskelődni.

Építőmesterek? — Palotákra, Templomokra, Amfiteátrumokra nem lesz szükségünk; ahhoz pedig hogy fából télére rendez kis kalyibákat állítsunk, nem kell Architektus.

Mi meg fogunk elégedni azzal, a' mit a' Természet szigetünkön termeszt, 's azt, meg is emésztjük. Nem lesz tehát semmi csebererélni való portékánk. — Hajósaitok Negóciánsaitok Isten' hírével tovább ballaghatnak; — nálunk nem kapnak semmi vásárlani valót.

Gyapjúfonóitokra 's Selyemszövőitekre sem szorúlunk. — Gondom lessz arra, hogy szigetünkben annyi medve, farkas, róka, 's hiúz legyen, a' mennyinek bőrére Lakosaimnak szükségek lessz; hogy pedig nyári ruhánk is legyen, a' sziget' déli részét gyapjú csemetékkal ültetem - bé. Feleségeink 's Lyánykáink szedjék, ecseteljék, fonják, szövjék, fessék azt, ha kedvek tartja, 's magok szabják magoknak a' köntösöket; mert a' csinos öltözetet ezek is úgy szeretik, mint a' ti Lyányaitok.

„'S mire való a' köntös? Úgy é, ezt fogja tudakozni egy Gymnozofiszta? “ —

Azért, mert *először*: a' szél és nap bőröknek rózsáit 's liliomit eldurvítanak; — *másodszor*: mert nem látom jónak, hogy gyermek-

űickóim 's felserdültt Legényim Kedveseiknek szépségeikkel annyira megfamiliarisozódjanak, hogy azokat első szempillantások óta könyv nélkül is tudják.

Kezmvésseitekél? Mi hasznokat venném nékik? De bizonytalám „Festőiteket 's Faragóitokat” is nektek hagyjuk. Nem örömet tészem ugyan azt; de az attól való tartalék, hogy Maradé-
kink közöttül egynek kedve ered képecskéjének Kápolnácskát építeni, 's abban magát Pappá tenni, felülmúlja az ő Mesterségekhez vonzó szeretetemet. 'S igazán szólván, nálok nélkül könnyen el is tudok lenni. Ha Legényeim közöttül egyik vagy másik olly szépnek tartja Kedvesét, hogy azt hosszabb időre tartandóvá óhajtja tenni, — no jó! tanítsa-meg őt Amor mint kelles-

sek annak eleven Kopiaját csinálni; szebb lesz az mindenkor, 's bizony állandóbb is, mintha Apellesz vagy Lyzippusz készítette volna.

Szakácsaitok? Pástétomsü-
röitek, csemegefőzőitek, illatszü-
rötök? — — Félre, félre velek!
— Az én embereimnek maga főz-
zön a' Természet, vagy legalább
ő tanítsa a' főzésre. Csemegéik
faágakon 's veteményeken terem-
jenek; — 's Asszonykáim a'
legcsinosabb, legtisztább, legíz-
letesebb, legjobb szagú portékák
a' nélkül hogy egyébre szüksé-
gek volna friss kútvíznél, egy
bokrétánál, 's vánkósaikra vagy
pázsitagyokra hintett rózsaleve-
leknél; hol, bizonyos feltételek
mellett, megengedem, hogy ál-
mokból felserkentsétek.

„Filozofusaitok, Történetíróitok, Poétáitok?“ — Követem ő Kegyelmeiket, de hasznokat nem vehetem? Az ő Tudóságoknak csak fele is elégséges volna őket örökösen megőriteni. — „Poétákká“ őket a' szerelem, vagy az örvendező elragadtatás tégye. — „Történetíróitoknak“ munkáiból csak gonoszságokat tanulnának, mellyeket nékik ismérni nem szabad; vagy olly virtust, mellynek hasznát nem vehetnék. — *Filozofiára* nincs szükség; ha pedig volna, ott a' Diogeneszé, — ezt pedig tanulják anyáiktól 's dajkáiktól; — e' szerint, Isten hírével, édes Úrain!

„Színjászók, Mímusok, Táncolók,“ és más egyebek kik e' rubrika alá tartoznak; — Meglehet hogy az ollyan Reszpublikákban, mint a' tiéitek, hasznos

tagok! múlatják a' Népet 's — az nagy haszon a' Fejedelmeknek; — nekünk rájuk semmi szükségünk. — — Az én Ifjaim táncolni az Örömtől tanuljanak. Fújjátok hát nékiek furuglyátokat, hogy a' tempót el ne hibázzák, fogadok a' mibenn akartok, hogy ide fogtok seregleni, 's azon lesztek hogy természeti táncaikat tölök eltanúlhassátok. Majd táncpalotáitokban fogjátok azt hímezni: de azt a' nyájas kellemet, melly az ő szökdécslések közt lebeg, azt hijában hímezitek; azt, édes Barátim, érzeni kell; hogy pedig azt egészen érezhessétek, szükség hogy szigetem' lakosai légyetek. — A' *Mimások* az olly együgyü Nép előtt mint az enyém, érthetetlenek maradnának; a' *Színjátósok* pedig - - - valyon mit játszanának ők? *Tragæ-*

éjjel? miért kellene fiatal lyánykáimnak 's asszonykáimnak szeméit erőltetett könnyekbe feresztetni? — *Komédiákat?* — Mi közöttünk nem lesz több bolondság annyival, a' mennyire elmúlhatatlanúl szükségünk lesz, hogy se igen ostobák, se igen tudósok ne légyünk; e' pedig nincs annyi, hogy azonn egy egész Partter nyerítő karrikaturára csiklándoztassék. — Eggy szóval, találunk mi módot az idő' hosszóságát elfelejteni; tartsátok magatoknak azokat, a' kik azt nálatok felejtetik; 's — osztán, mi a' manóval is fizetnénk őket?

„*De Orvosaink* csakugyan lesznek, úgy é?” — Elég rossz, ha nálok nélkül el nem lehetünk! — Tisztelen, becsülöm Hippokratész Uraimékat, szívesen fogjuk látni, ha hozzánk jönnek; de ná-

ünk kevés munkát kapnak. — A' mi szigetünk' levegője egészséges levegő; 's természeti élésünk, asztalunk mértékletessége, vidám elménk, kevés gondunk, aggodásunk, töprönködéseink mellett, — mire valók vólnának mi köztünk az Orvosok? Uraim, ha megúnjuk a' tartós egészséget, akkor magunkhoz fogunk benneteket hívni; ti bizonyosan tesztek róla.

Azt a' nagy csoportot, mellynek egy része kezeinek gyorsasága, másika nyelvének pergetése, harmadik lábszárainak forgatása, negyedike cselekedeteiteknek magasztalása által keresi élelmét, — (adná Isten hogy Országtokat ettől a' Nép' seprejétől kitisztíthatnátok) — Barátim! még elég népetlen szigetek van-

nak, küldjétek oda; — az enyémen több lakos nem fér-el.

4.

ÉFENN olyan ez, mint a' millyet Arisztoteles kíván, sem nem igen hideg, sem nem igen meleg; levegője, tiszta és szelíd; agyagja, termékeny; erdeje, teli vaddal; cserjéi, teli pacsirtákkal, fülemilékkel, tenglicékkel; folyói és patakjai, teli haljal; hegyei 's legelői, teli nyájjal; mezői, ris-kásával 's búzával.

Látjátok, hogy lakosaimnak ha csak kevésbé igyekeznek is azon gazdagság megtartásán, mellybe őket most teszem, sok századokig tartó tárjok van.

Minthogy csak egy vessző-csapásba került, hogy nékiek

kunyhókat is szerezzek, megszer-
 zettem azokat. — Erős cedrus fá-
 ból készültek azok egyről egy-
 gyig, pálma levéllel vannak bé-
 fedve, tágasok, egyformák, 's
 szigetemnek lakható minden ré-
 szein, melly darab inkábbára la-
 pályból áll, egyenlően kiszabott
 messzeségre vannak elszórva.
 Minteggy hatvanezeret állítattam :
 most ez elég lesz ; ha pedig idő-
 múlttával több kell, vagy ezek
 leroskadnak, építsenek újakat Szi-
 geti Uráimék.

„Építsenek ? — könnyű azt
 mondani ; de ahhoz több is kell.
 Hol vesznek fejszét, fűrész-
 rőt ? mert a' nagy szálfákat nem
 fogják fogaikkal ledőjthetni, sem
 gerendákká 's deszkákká nem rág-
 hatják ; — hogy pedig baltájok
 's fűrészek legyen, vasbányá-
 nak, olvasztó hutájoknak 's há-

morjoknak kell elebb lenni; és
 hogy megint ezek legyen...
 — hordj. el a' patvar a'sok ez-
 jeket, azjokat! úgy egészen oda
 lessz a' Reszpublikám! Lakjanak
 földkunyhókban, szirtüregekben!
 De hol a' manóban veszek éa an-
 nyi szirtüreget? Azt sem engedhe-
 tem-meg pedig — tudom én mi-
 ért nem! — hogy Városokban
 lakjanak. — — A' láncos kö tud
 magánn egyébként segíteni, ha-
 nemha mindjárt most annyi' fű-
 részt, fűrót, fejszét adok kezek-
 be, a' mennyivel magokat béérik,
 vágy varázspálcám ütésével azt
 viszem véghez, hogy a' körül-
 tem szolgáló lelkek legalább min-
 den húsz esztendő alatt egy il-
 lyen szerszámokkal megrakott ha-
 jót a' Sziget partján elmerítsenek.

5.

De már ideje is volna hogy Népemet újszállásaiba vezessem.

Pálcám' ereje által életeknek első tizennyólc esztendeit elaludtattam veiek; 's ímé mindnyájan Legény, Leány, a' tizennyólcadik esztendő' sűgár növésében, erejében, 's teljes virágában serkennek-fel, megérlelve életeknek legédesebb gyönyörűségeit kóstolni, 's azon könnyű munkáknak megtevésekhez, mellyekre őket a' Természet készítette. —

Ó Amor, és te, nyájas Vénusz, mindent tenyésztető Isten-ségek! — titeket hívlak most ségítsekre gyermekeimnek! Ti néktek illik azt az édes 's hatalmas ösztönt, melly, a' midőn majd őket egymásfelé vezetem,

legelőször döbben-meg mellyjeikben, kifejteni, és azt, a' mi nálatok nélkül a' fibráknak hathatósabb játéka volna, szerelemmé 's édes érzésekké olvasztani.

Ne gondolja senki, hogy én itt egy Deus ex machiná-t invokálok. Nagy szükségem van nékem erre a' mennyei segedelemre. Nem kis dolog százharmincezer tizennyólc esztendő's embert holtok napjáig böldegökká tenni. Míg még csak azon törtem magam, hogy őket megcsináltassam, könnyű volt a' dolog: de minekutánna megvalának, őket böldegökká is tenni, vagy igazában szólván, minthogy a' Természet elegendőképen gondoskodott arról hogy böldegok légyenek, azt vinni véghez hogy esztelenségek vagy tapasztalatlansá-

gok bódogtalanokká ne tégye —
ez ám a' göcs!

Bár csak az én varázsmester-
ségem arra tanítana meg, hogy'
kellessék fennmaradásoknak vagy
szaporodásoknak más módját lel-
ni. Mert ha részrehajlás nélkül
tekintjük-meg a' dolgot, az evés-
nek, ivásnak, és még egy har-
madik valaminek (melly legin-
kább akkor jelentse magát, mi-
kor jól ettetek, jól ittatok) szük-
sége a' valóságos forrása az em-
beri nyomorúságoknak. Még jóval
a' szép Heléna előtt adott egy
✦ Valami, a' mellyet, úgy tartom,
nem lessz szükség tulajdon nevén
neveznem, ezer meg ezer inségre
alkalmatosságot; — 's valld-meg
hány önnönszeretetből vagy kap-
zsiságból származó gonoszság ma-
rad fenn, ha levegővel és nap-
fénnel fogunk éléhetni.

Handwritten signature: Nam fut ante Helenam Curm...

De már most azt meg nem változtatjuk! Édes fattyaim, itt az én szives akaratom rajtatok nem segíthet; kéntelenek vagytok úgy élni, úgy tenyészni, mint más földi lakosok. Nem tehetek egyebet, hanem hogy majd a' Ter-mészetet kérdem-meg mint akar-ja hogy az egyikkel 's másikkal éljete? — Mert nem vagyok o-ly szentelen azt gondolni, hogy job-ban tudom azt mint ő.

Kezöjük a' tenyészésen! mert ez a' legnyomosabb cikkely. Az én Legényim 's Leányim most a' fák' árnyékibann ülnek, 's szolgál-keim őket riskásával 's gyü-mölessel vendéglük, ezutánai ren-des eledeleikkel. Ebéd után tánc-ra kelnek-fel — addig pedig tör-vényszabásunknak ezen szaka-szán keresztül kell esnünk; a' do-log nem szenved haladékat.

Plátó azt tartja, hogy az Asszonyoknak közös birtoka a' legbizonyosabb mód őket a' Társaság' csendességére nézve ártatlannokká tenni — Ez az ő Reszpublikájában meglehet, melly csupa ideákból van öszve tóldozva-földözva, és csupa ideákat vett célul: — az én Reszpublikámban, hol mindennek természetesen kelletik menni, meg nem állhatna. Meggátlaná szigetem' népesülését, 's gyermekeink mindenik férjában keresnék atyjokat, és épen azért nem leheték-meg sehol is, mert az szintűgy lehet ez, mint amaz. A' szerelem, mellyből a' Természet boldogságunknak elfogyhatatlan forrását akart készíteni, baromi ösztöné, 's, nem gyönyörűséggé, hanem éhségi szükséggé, alacsonyítatnék-le. Eggy szóval, által

nem látom, hogy lehetnének az én embereim ezen Rendelés mellett oly bódogok, a' millyenekké őket tenni én szeretném.

„De, tálálhatsz é más szert,
 „ ezt kérdi Plátó, mellyel azokat
 „ a' megszáámíthatlan inségeket el-
 „ kerülhessd, mellyekre a' két
 „ Nemnek különös birtoka által
 „ ezer réseket nyitsz? — 'S nem
 „ látod é, hogy, midön embereidet
 „ háznépekre szaggatod, ugyan
 „ akkor Reszpublikádat száamta-
 „ lan apró társaságokra osztod-
 „ fel, mellynek mindenikének
 „ más célja vagyon, mint az E-
 „ gésznek? “ —

Azt látom, isteni Plátó — —
 ha szemeim jól látnak, hogy azokat a' rendetlenségeket, mellyek tenéked oly veszedelmeseknek látszanak lenni, azzal törlőd-
 el, hogy neveiket elcseréled, és a'

legnagyobb rendtelenséget Reszpublikádban rendnek csinálod; — 's ha szemeim jól látnak, hogy te, elősegélni akarván ideális Reszpublikád közönséges érdek-szójét, azon érzéseket, mellyek által a' Köz-jó minden Lakosnak különös javává válik, vagy, rövidebbenn, a' melly nélkül Köz-jót, köz-interesszét gondolni sem lehet, elfojtani igyekszel.

Nem tehetek róla hogy a' Ter-mészet annyi rést, annyi nyílást hagyott az emberen, hogy rajtok temérdek tévedés és romlás fér hozzája.

És még is, Papjává hagyom magamat Berecynthia Anyánknak metszetni, ha az a' csíntalan portéka, a' mellyről szólunk, ezerszer kevesebb bajt nem szerez szigetemben, mint a' Világnak

minden egyéb szigeteiben, félszigeteiben és száraz földén szerez.

Mintegy hatvanezer Legényem, 's Legényeknél tízezerrel több Lyányom van — kiket koránt sem készülök a' Diánnatiszteletére szentelni — Hogyan? Én engedjek é' tízezer szép, fiatal, eleven vérű lyányt ugarban veszni? — Eggyetlen eggyecskét sem biz én, úgy legyek Diogenesz, a' szegény édes Anyám' gyermeke!

Itt hát nincs egyéb mód, hanem, vagy még tízezer fickót csináltatni, — arra pedig most épen nincs kedvem; vagy őket a' hatvanezer közt elosztani; a' pedig ellenkezik az én Antiplotonizmuszommal; — vagy — —

Nem gondolám é' meg, hogy hamar belé' únnak a' táncba? — Kettecskén, 's néhol hármasan is mint a' Grátziák, mendegélnek a' berekbe,

berekbe,

berekbe, mellyekkel sövény gyánánt vettem-körül lakásokat. — No! úgy tartom már nincs szükség azon törni magamat mit csinállok a' tízezer lyánnyal. Kacagásra fakadna rajtam Amor és ravaszkodó Anyja; pedig azzal sem jobban sem rosszabban nem lenne a' dolog, mint a' hogy nekik tetszene. — Inkább rájok hagyom egészen. —

Ti intézzetek-el tehát, jóltévényájas Istenségek, mindent! Köszetek ez estve, Reszpublikám' alkotásának innepénn, annyi szövetséget, a' mennyit akartok. Sem vak sors, sem idegen hagyomány ne legyen gyermekeimnek együvészerkeztetője. Imé lemondok minden engemet sok tekintetk-benn illethetõ hatalomól, örökre! Csak Amornak legyen hatalma az õ szíveikenn. — Remény!

M.

lem öneki gondja lessz tízezer
 lánykáimra. Ha ő tízezer más
 Leányt rá vehet, hogy ugyan an-
 nyi Legény mellett ezekkel meg-
 férhetnek, ki ellenzheti azt? —
 „De hát az ötvenezer Legény
 nem gyúlad é irigykedésre?” —
 Ha mindenike úgy szereti a’ ma-
 gáét, mint én egykor az én Gly-
 cérionomot, úgy bizony nem. —
 „De hát ha nem szereti úgy?” —
 Úgy lássák mit csinálnak; én nem
 intézhetek-el mindent magam.

&

BÁR csak a’ ti Királyaitok
 azt tudnák elképzelni, mely édes
 dolog bóldoggá tenni egy egész
 sereg embert! Semmi sem vólt
 még édesebb előttem, mint az az
 álom, hogy százezer szeretetre

méltó teremtetést legalább egy éjszaka bóldoggá tettem.

A' házasságot illető törvényem ki van szabva: húsz esztendő alatt reménylem eléggé népes lessz szigetem. —

Ha van é örök Szerelem? — Azt én nem tudom: de annyit csakugyan tudok, — ámbár éle tünk' tizenhatodik esztendejében igen készek vagyunk reá, — hogy meg nem gondolt cselekedet egymásnak azt esküdni; hát még kéntelenségből esküdni.....! — Nem, édes fiaim, nem adok néktek magam alkalmatosságot, hogy egymásra annál hamarább rá únjatok.

A' ki azon szabadság által, mellyet szigetbeli Lakosimnak engedek, megbotránkozott, az bizonyosan azon szemidiámeterhez szokta mérsékleni a' Világot,

mellyet egy két órányira teszen maga körül azon keskeny határ közt, melynek ő Ura. Nagy együgyűség mind azt, a' mi más-ként van mint nálunk, nevetségesnek, hibásnak, botránkozótónak nevezni. Ha közelébből tekintjük meg a' dolgot, a' különbség a' kettő közt csak abban vagon, hogy ti engedelem nélkül veszték annak elkövetésére szabadságot, a' mit én az embe-reimnek itt megengedek; én nem örömet hozok Törvényt, hogy sokat dispenzálhassák 's büntet-hessek.

Nem látom-által miért ne len-nének állandók a' házassági kö-tések az én szigetemben? — Nagy-ravágyás, haszonkeresés, gar-boncáskodás, halálos ellenséges-kedés, tehetetlenség, 's tudja Is-ten, minek hívják a' ti egyéb el-

választást okozó minéműségeiteket, nem találtnak fel nálunk. — Azonban megengedem a' cserét, ha tudnillik abban mind a' négy fél megegyezik.

Azok, a' kik a' nélkül hogy cserére szállottak volna, negyven esztendeig éltek együtt, közönséges helyen jaszmin és myrtus koszorúval fognak megkoronáztatni; 's ez által azt az elsőséget nyerik el, hogy minden inneponn illetén koszorút viselbesenek, 's legfeljül ülven, voksokat legelől adják.

Eggy olly Szép — (rút eggy általjában nincsen is az én szigetemen:) kinek szemére lehet lobbantani, hogy ugyanazonn eggy időben két Férfinak töltötte kedvét, arra fog kárhoztatni, hogy három hónap alatt minden innepen hat hüvelyknyi magosságú

hegyes orrú cipőkkel 's tizen-nyólc hüvelyknyire tornyozott kecskehaj búbbal jelenjen-meg. — Ez olly irtóztató büntetés az én asszonyaim' szemekben, hogy az egész földkerekségén sehol sincsenek — vigyázva bánóbb asszonyok, mint ők.

Egyébaránt az én szigetemben nem szabad valakinek a' más szerelme dolgába avatkozni. Az, a' ki két Szerelmesnek rejtekbarlangjában leskelődni mérészlett; vagy az, a' ki a' férjnek elbeszéli, hogy feleségét valamelly Idegen-
nel egy rózsabokor megett ülni látta, — minden irgalom nélkül feltéteik egy csólnakba, 's első arra alkalmas széllel, a' Trítónoknak 's Néreiszeknek ajánlva, tengerre eresztetik. Eggy illyetén kártékony teremtés elégséges vól-

na szigetembenn a' meghasonlás magvát elhinteni.

Azt mondjátok, úgy é, hogy e' szerint lehetetlen lessz valamely asszonyt a' felől meggyőzni, hogy ő két férfinak egy időben töltötte kedvét. — Nehéz az igaz; de csak ugyan nem egészen lehetetlen. Mert lehetetlen lett volna külömbenn az említett Törvény értelme alól azt a' férfit vagy asszonyt ki nem venni, a' ki az ilyen esetben szorossan interesszálvá lett volna. Tégyük fel, látnám hogy a' feleségem egy valakivel magánosságot keres, nem csak szabadságombann áll (ha eléggé embertelen vólnék utánnok leskelődni 's őket meglepni) hogy feleségemet a' magas sarkú cipők 's kecskeszörpyramisz büntetése alá vessem; hanem az is hatalmambann áll,

hogy, ha kedvem tartja, sógoromat a' cserére kényszerítsem.

Azoubann azt állítják szolgállelkeim, kik a' morális Világtörténeteit oly accurate tudják sok száz esztendőekkel elébb kikalkulálni, mint a' Csillagnézók az Ekklipsziseket, — hogy ez az eset Reszpublikámnak első huszonöt esztendeibenn alig történik meg ötször hatszor, melly öt hat ezerszer kevesebb, mint más Tartományban, (feltévén hogy abbann annyi számú Lakosok találhatnának) egyetlen egy hónapcska alatt megessni szokott.

Amor nékem, nem veszi vétkül, ha azon alázatos tisztelet mellett is, mellyel nékie tartozom, kivallom felőle, hogy ő egy csintalan, pajkos, állhatatlan gyerek; a' ki akármelly szemésen vigyázzanak rá, még is

néha néha istentelenségeket követ-el. — Én őt másfélének nem tehetem; — 's Isten Világ előtt, Legiszlátoraitokra 's Morálisztáitokra provokálom magamat, tegyék jámborabbá, ha tehetik.

Mit tehetnék hát egyebet mint azt, hogy vagy szárnyait metél-jétek-el, — ha pedig azt elmetél-letek, messétek-el mindenét a' mi elmetszhető; — vagy Népem közt a' „Szemes vigyázást“ teszem legelső virtussá; a' mint az való-bann az is, akár hol és akár kik közt fogtok lakást.

A' FÉLTÉS szavát azon háromszáz hatvanöt szók száma között, mellyből Lakosaimnak nyelve áll, kirekesztettem. — — Rosszúl tettem é?

KOLÓNIAMNAK mindenik háza megett egygy gyümölcsöst, egygy veteményest, riskásával bévetett földet, és egygy kis pamutberket termesztetem.

Minden háznépnek van mezeje; mentől nagyobb lesz a' háznép, annál több kéz lesz a' munkára.

Férfiaim mezejeket 's kertjeiket művelik, vagy halásznak, 's közös erdeimben vadásznak; — lyánykáim 's gyerkőcelegényeim, míg pásztori esztendejeket meg nem haladták, nyájaimat legelik; — Asszonyaim pedig a' belső gazdasággal foglalatoskodnak; ők vetik-bé a' kertet; ők készítik az ebédet 's vacsorát; 's a' pamut az ő kezeik közt lesz az-

zá, a' mi lakosaimmal elfelejteti hogy nincs Persziai 's Indiai Manufakturájok.

Mind ezen Munkák mellett, — mellyek nem többek hanem csak annyik, a' mennyire embereimnek szükségek lessz, hogy jobb ízün egyenek, jobb ízün aludjanak, — elég idejek marad a' műlatásra, mellyben magábann áll az életnek egész becse.

Az Atyának elég ideje marad gyermekeivel játszodozni, 's játszodozva arra tanítani mint vonja fel a' tegzet, 's mint keressen fölöstökömöt maga magának; — Az Anyák azalatt kisdéd lyányaiakat arra tanítják, miként kellessék nékiek a' fülemile énekét eltanúlni; vagy valamelly költeményes Pásztor dalát a' cytharán játszani.

Estvénként valamelly kedves környéknek árnyékai alatt gyűlnek többnyire egynehány szomszéd Lakosok egygyüvé; lant 's vídám tréfák üzik-el az idő hosszóságának únalmaít; elnézik gyermekeiknek játékjokat, 's ezekben jut tulajdon gyermeki korok' édes álmodozása.

Nem tagadom, előttem igen kedves dolog a' henyélés és mulatság. A' Munka eszköze a' mílételünk céljának; de nem cél.

Édes gyermekeim! Ha kifogom azt az időt, mellyet elalszatok, legfeljebb negyven ötven esztendő az életetek; nem illik é hát mindent elkövetnem, hogy lételteknek örüljete?

Reszpublikám alkotásának napja, úgy minden esztendőszakasznak 's minden hónapnak kezdete, meg' az aratás és a' szüret,

közönséges Innepeim legyenek. Akkor egész Szigetemenn a' víg örvendezés lelke lebegjen.

Ezek az Innepek lesznek azon eszközeim, mellyekkel az eggyeséget, a' társalkodás kedvességét és az egymástszeretést fogom Népem közt fenntartani. Úgy szólván ezek azok a' napok, mellyekhez életeket mérséklenni fogják. — En már tizenhárom rózsainnepet éltem, így szól majd a' lyányka midőn azt fogja jelenteni akarni, hogy tizenhárom esztendő. — Ezek azok a' napok, mellyeknek egyéb napokon előre fognak örülni; 's a' mellyeknek közelgetésekkel magokat a' serény munkára serkentetik. — A' lyánykák és asszonykák szívesebben dolgoznak, hogy a' közelgető innepen csinosabb öltözettel jelenhessenek-meg; a' férfiak pedig azon

iparkodnak, hogy telitölthessék kosarokat, 's majd ha itt lesz a' vig nap, együgyü életekhez képest, látogató szomszédjaikat szívesen láthassák.

Egyébaránt is azt merem mondani, hogy nem igen van olly Tartomány a' Világonn, a' hol a' faárnyékban heverés 's a' munka után való pihenés gyönyörűségeit inkább ismerjék, — vagy a' hol az innepnapokon a' vigasság barátságosabb, szympathiaibb, közönségesebb, 's a' mellett még is ártatlanabb legyen mint nálam. — Az én embereim jószívü, vidám, joviális teremtsései az Istennek; a' kik örülnek azon hogy együtt vannak, 's képezetjek sincs arról hogy 's mint lehetne az életet egymásnak megkeseríteni, vagy miért is kellene azt? Elhárítottam előlük min-

den alkalmatosságot, hogy illy természet ellen való gondolatok támadjanak benne.

Tökéletesen meggyőzöttetvén a' felől, hogy mind az a' lépés, melly őket a' Természet egygyűségétől 's kevéssel meglegledésétől eltávoztatja, a' bölcsőságtól fogja eltávoztatni, — azon voltam, hogy lehetetlen legyen nekik ettől a' jóltévő egygyűségtől eltávozniok.

Egy új táncot találó, egy kedves dalt, egy kedves éneket költő, azzal a' gyönyörködéssel fog megjutalmaztatni, melyet ez által Társainak szerzett. Eilenben valamelly újság' béhozója, vagy újítás' tanácslója, akár életek' nemét, akár lakásokat, ételeket, alvásokat, ruházatjokat, munkájokat, erkölcsöket, szokásaikat illeti az, egyforma büntetést von

magára a' közönséges nyugodalom' felháborítójával; azt tudniillik hogy egy csólnakra tétetik, 's bévettetik a' széles tengerre.

A' Szép és a' Jó egyetlenegy egyenes habforma vonásban foly-el sok számtalan csapongások alatt; egy természetű ez a' ket-tő. — Ha egyszer szert tettél rá-jok, 's még is változtatod, minden újításod veszedelmes lesz, akár mit mondjanak bár Filozofusaitok.

Hogy őket ezen igazság felől meggyőzhessd, hívj-elő egyetlenegy Athenei Ifjút, 's nézzd-el nyólc nap alatt mire viszi szé-gény Reszpublikámat.

Suhogó selyem öltözetben, ezüst virággal kivarrva, imhol lépeget az én Urfim, arabiai olaj-tól 's essentziáktól illatozva, fel-fodorított hajfürtökkel, ékes sa-

rökben, úgy mint Foebusz-Apol-
 ló, mikor előtte az Órák a' Reg-
 gel' arany kapuit megnyitják. —
 Millyen felkiáltásokat ejt, midőn
 lyánykáimat egygyüjű tulajdon
 fonású pamut öltözetekben, ró-
 zsafonadékkal gondatlanúl fel-
 pártázott hajfürtökkel, fülönfüg-
 gők, gyűrűk, gyémánt boglárók
 nélkül látja-meg! Micsoda felki-
 áltásokat ejt ha majd kalyibá-
 lyokba lép, 's őket ebédlések,
 inneplések, táncok alatt látja! —
 „Istenek, be gyönyörű teremté-
 sek vólnának ezek a' lyánykák,
 ha természeti kedvességeket a'
 gondosabb nevelés segéllené! Be
 szerencsétlen eset, hogy ezek a'
 szeretetre méltó alakok illy nyo-
 morúttúl élnek!“ — Mi nem
 élünk nyomorúttúl; mi bóldogok
 vagyunk, ifjú Jövevény! — „Ezt
 nevezitek é bóldog életnek? Sze-

gény gyermekek! be sajnálom együgyűségteket! “ — ’S hozzá fog együgyűségeknek elosztatásához, mellytől az ő bődögságok egyedül függött vala. Még csak meg sem értik öt. De a’ mit meg nem tud magyarázni, azt megmutatja nékik, gyűrűit, szelencéit, ’s azt a’ kis tokocskát, mellyben ezer rendes portékácskái vannak elrejtve, és a’ mellyeknek haszonvételek módját ezek soha ki nem találták volna. — Ez nincs fogauat nélkül, sejdíteni kezdik, hogy tudatlanok, szegények, együgyűk. Ezer kívánságok támadnak-fel megmaszlagosodott lelkekben, ’s felháborítják még ki nem fejtődött tehetségeiknek nyugodalmas alvását, Ez a’ kedves Csábító él szíveknek szerencsétlen ellágyulásával szállást fog köztök, egy Palotát

épít, aranyat, mesterséget, tudományt, kereskedést vét közzéjük, — egynehány napiglan bóldoggá teszi őket, úgy nézik őt mint valamelly jóltévő Istenséget, 's mit tehet egyebet az ő háládatosságok hanem azt, hogy magokat Sklávjaikká tegyék?

'S mi lesz osztán ebből?

Nem kell néki tíz esztendő, 's hemzsegni fog Reszpublikámban a' sok Kézmíves, Mesterember, Kalmár, Hajós, Pap, Kationa, Bíró, Prókátor, Orvos, Filozofus, Poéta, Komoediás, Mímus, Köteljáró, Kerítő, Zsivány és — Kóldus, mint az Iszthmuszi Játékokban. — — A' jóltévő Athénei Ifjú! az ő ajándéka Pandórai szelence vólt. Ma néki szabadságunkat, nyugodalmunkat, gond nélküül való bátor létünket, bóldogító munkátlansá-

gunkat adtuk ; ő pedig azért szükölködést , szorongatást , esztelenséget , megromlott erkölcsöt , betegséget , gondot , aggódást , bésett szemet 's fonnyadt orcát ada ! — Be bódoggá tévé a' Diogenesz Reszpublikáját ! Imé az ő szigete , — hálá legyen a' ti Tudományaitoknak , Mesterségeiteknek ! — az , a' mi a' több szigetek ! —

8.

ANNYIT fecsegetem előtterek gondolkozásaim felől , hogy talám szükségtelen is Reszpublikám' igazgatását említeni. Igen együgyű az ; annak kidolgozása fél órámba sem került.

Kivévén azt a' külömbséget , a' mellyet a' Természet maga tett

közöttök, egyről egyig hasonló egymáshoz; 's — kéri általában Arisztotelesz Uramat, ne végye rossz neven nékiek, hogy őket a' feltételét: „Az Erősebb természet szerint való Ura a' Gyengébbnek, „a' legútálatosabb feltételnek tartják azon esztelen mondások közt, mellyek valaha Filozofus agyvelőjéből származtak.

„Az Erősebb természet szerint való Védője a' Gyengébbnek, „ez inkább! — Az ő nagyobb ereje nem ád néki hatalmat a' Gyengébb felett, hanem kötelességeit: eggyel megsokasítja.

Szigeti Lakosaimnak eggyü-
gyü életek módja, nem sok szükség-
ségek, 's a' Természet jóvóltá-
ba vetett bizodalman mellett, a'
miért nékik sok Törvényeket nem
is adtam; osztán azért is, hogy

öket egymáshoz igen szorossan nem hagytam lakozni, nem látom-által hogyan lehetne köztök olly megromlottság, hogy politikai rendelkezéseket tégyek. —

A' ti Törvénszabóitok, követem őket hogy kimondom, gyakorta olyanoknak tetszenek előttem, mint az a' jó Medve, a' k' el akarván üzni Remete barátjának orráról a' legyet, eggy nagy követ ragadott-elő, 's eggy hajtással mind a' legyet, mind az alvó Remetét megölte. —

Ha, a' mit nem reménylek, Népem közt holmi kis visszálkodások támadnának, vagy ha valaki akár pajkosságból, akár irigykedésből, akár természeti élességből annyira elfelejtené magát, hogy más ellen ollyat követ-el, mellyet nem akar hogy nekie más legyen: — nem lesz felette ne-

héz a' dolgot Prókátor és Bíró, Szédria, és appellata nélkül is helyre hozni.

'S osztán inkábbára olly csekélységből is fog állani az illyetén megbántás, hogy azt egy kis tőrés az egyik oldalról, 's meg' egy kis magábaszállás a' másiktól, könnyen elfelejteni.

Ha pedig csakugyan Bíró elébe kell menni a' dolognak, úgy egy két szomszédot Bírónak hívnak, 's az ő elintézéseket ellenkezés nélkül teljesíti a' kárhozott fél.

Erőszakoskodásról illy szelíd Népnél mint az enyém tartani nem lehet; tudom bizonyosan, hogy az elnyomott ártatlannak védelméül aonyi kar emelkedik fel mindjárt az első sikóltásra, a' mennyi elégséges a' Megtámadót egészen vissza-venni.

Egyéberánt az a' Nép, a' melly erkölcs által igazgattatik, valameddig erkölcsseit megtartja, Törvényekre nem szorúl. — 'S ha az én szigeti Lakosaim a' magokét egyszer el fogják veszteni, úgy — mentse-meg őket az Ég a' mint mentheti! — — A' szükség épen úgy megtanítja őket a' Törvénytiszabásra, mint Arisztóteleszt és Plátót; — de mik a' Törvények Erkölcs nélkül?

9.

MINTHOGY Népnek nem lehet erkölcsé Religió nélkül, nem felejtkeztem-el erről a' cikkelyről is. De olyan Religiót adtam ám néki, a' melly országglásbeli alkotványom' eggyüségéhez egészen hozzá illik. Dicselkedés nélkül!

nélkül legyen mondva, az az jóltévő, szelíd, békeséges, 's az az elsősége vagyon, hogy nem olly könnyen nyövédik-el mint egyéb Religiók; és hogy a' vele visszaélés is igen kis részben lehet ártalmas a' Társaságnak.

Szívesen megismérettélek azzal benneteket, ha attól nem lehetne tartanom, hogy a' Jupiter, Mársz, Apolló, Merkúriusz, Vulkánuusz, és Neptúnusz Istenek', 's Junó, Cybele, Diána és Minerva Istenasszonyok', 's a' sok második rendű 's föld alatt való Istenségek' Papjait magamra haragítom. Pedig ettől tartani annál több okom van, mivel a' mint tudjátok, Diophantusz, a' Papja Jupiternek, nékem nem barátom.

Szólon, eggy olly böles férfi, hogy ti nékie hét Böleseitek között is az első helyet adtátok,

N

Szólon, Athénének Törvényszabója, még abbann a' vén korban is, a' mellytől leginkább szokott grávitást kívánni a' Világ, elég jó kedvvel bírt — — — — — *).

10.

„S MIT gondolsz, Diogenesz, mennyi ideig fog fennállhatni az a' bolond Alkotvány, a' mellyet te a' te Reszpublikának nevezel? “ — Úgyan ezt a' kérdést tettem én Alexándernek, de én a' magam módom szerint feleltem-meg reá. — Addig fog fennállani, míg szigeti Népem, akár a' most említett Athéneiek,

*) Itt a' Görög-kézírásbann egy nagy üresség esett; 's annak kipótolása felül haladja a' Ki-adó erejét.

akár valamely más történet által, azon életbeli könnyebbségekkel fognak megismérkedni, melyeknek birtokával őket most ti múljátok felől. A' „Nem-tudás“ melly nálatok egyike a' legnagyobb szerencsétlenségnek, az én Népemnél a' bődökságnak valószínű talpköve.

„De nem lehetne é (ezt mondjátok) az elmésséget, ízlést, életbeli könnyebbségeket, pompát, bővséget és a' luxusnak minden birtokát a' jó renddel, erkölcsökkel, pólgári Virtussal és köz bődögléttel öszvekötni?“ —

Semmi sincs könnyebb annál — egy olly Országban, melly mint a' Diogenesz Reszpublikája a' ti gondolkozástok szerint nem egyéb Chimæránál. —

Ohajtanám, hogy a' Macedó Alexander, vagy a' Babylon Ki-

rálya, vagy akármely más jó Király, a' kinek neve eszetekbe jut, az én állításaimat próbatétel által méltóztatnék meghazudtolni. Ki tudja mi történhetik ezer vagy két ezer esztendő alatt?

Azt megvallom örömet, hogy egy olyan Nézőnek, mint példának okáért az vólna, a' kinek kedve érkezne a' Hóldból a' mi fél-gombolyagunkra letekinteni, ennek sok színű's formájú Lakosainak véghetetlen külömbségei mellett, — háromszegű, négy szegű, gömbölyű, 's tojásforma fejikkel, — horgas, lapos, egyenes, 's pisze orokkal, — hosszú, rövid, szőke, barna hajokkal, — olajszerű, verhenyeges bőrökkel, — hórihorgas, közönszerű, törpe termetekkel, — vagy kötényben és szoknyában, 's talán kötény és szoknya nélkül is; —

márvány palotáikkal, vagy kő, fa, agyag 's sás viskóival; — életek módjának, erkölcsöknek, vad vóltoknak, kipallérozottságoknak különbségeikkel; — a' sok jóltévő 's ártalmas Istenekbe vetett megszáámíthatatlan hitekkel, 's az álvirtus 's képzelődésbeli vagy erőltetett tökéletességek lárváival; — hogy mondom, ennek látása egy Hóldból letekintőnek (a' kinek ehhez semmi köze nem volna) sokkal mulatságosabb lenne, mint az én szigeti Lakosaimnak egyenlőségek.

Ez az elképzelés bennünket egy elébbtett lépés által olly gondolatra vihetne, hogy az emberek csak azért teremttettek, hogy egy nagyobb karú Lélek dévajságának tréfajátékai légyenek; — de ez olly szomorú, olly útálatos gondolat, hogy csak egy

szempillantásnyig sem tarthatom lehetségesnek.

Nem vagyok én a' ti Talál-
mányaitoknak 's Tudományaitok-
nak ellensége. Mihelyt annyira
süllyedt már valamelly Nép hogy
ezekre szüksége vagyon, nem
bánhat okosabban, mintha an-
nyira viszi, a' mennyire vihetni
lehetséges. Mennél továbbra tá-
voztatok-el a' Természetnek ere-
deti egygyűségétől, mennél ösz-
verakottabb Poñtziátok' Machi-
nája, mennél szövevényesebb cél-
zott igyekezeteitek, mennél rom-
lottabb köztetek az erkölcs, —
annálnagyobb szükségtek vagyon
a' Filozofiára fogyatkozásaitok
bétapasztani, egymással elle-
ző törekedéseiteket öszv'egg-
tetni, 's leomlani készülő vi-
lótokat, a' mint lehet és tudjá-
tok, támogatni.

Éljenben valljátok-meg ti is, hogy ugyan ez a' Filozofia, ha jóltévő erejét a' számtalan ellenkező okok nem gátlanák - meg, benneteket lassanként és a' nélkül hogy azt észrevehetnétek azon eredeti eggyügyűségekre vezetne-vissza, a' mellytől eltévedtetek; — különbenn az egészség' helyreállítása nem vólna cél az Orvosi Tudományban.

Mit csinálnak mostani állapotokban, egyebet Filozofusaitok hanem hogy megszűnés nélkül azt mutatják, hogy inkábbára mindenfelől helyytelenül vélekedtek, inkábbára mindenben hibázva léptek, és hogy nálatok inkábbára mindennek másként kelene lenni, mint a' miként van?

- Ez annyi mint a' Betegget meggyőzni a' felől, hogy beteg. " —
 Őt meg is gyógyítani, ez ám a'

munka! — De sokban mernék fogadni hogy ők szint olly kevésbé akarnak benneteket meggyógyítani, mint ti meggyógyúlni. Megtudnám én mondani az okát, miért hiszem ezt; de sokat tud ollyat az ember, a' mit kimondani nem tanácsos.

Reményilem a' mondottak szerint, hogy, megítélvén azt hogy én nem tehetek róla hogy a' hó az én szemeimben fejeérnek látszik, — nem veszitek rossz neven hogy meg nem tudom fogni, miként lehetne valaki tízezer dolog' kívánásával bóldog; — vagy azt, hogy micsoda bóldogság lehet illy irtóztató sok dolgok után való ásítózásban?

Tsupán csak ezen Igazság felelő való meggyőződéssem indította engemet arra, hogy Reszpublikám' Lakosait, kiket ollyakká le-

betett csinálnom, a' millyeneknek akartam, az efféle kívánságoktól megmentsem. Egy éjszákát sem alhattam volna csendesen, ha ezt vetette volna szívem szememre: Nem jobb lett volna é ezeket épen nem hagyni lenni, mint szerencsétlenné tenni?

Erántok vonszó Atyai szeretetem, még többre viszen, 's ímé hogy alkalmatosságok ne legyen perfektibilitásokat kifejteni, még egy ütést tesztek varázspálcámmal 's szigetemet örökkön örökké — láthatatlanná tészem. Hajósaitoknak minden igyekezetei haszontalanok lesznek; nem fogfeltalálni soha is.

Első könyv, mely a Karin-
ny életében kezdődött.
Ez a biokompa jutott.
h. 1874. máj. 10.

R.